DE DISCIPLINA ARCANI CONTRA DISPUTATIONEM ERNESTI TENTZELII DISSERATIO...

Emmanuel Schelstrate

5.32

9. 5. 320.

I 5

B

9 532

DE DISCIPLINA ARCANI

Contra Diſputationem Erneſti Tentzelii

DISSERTATIO APOLOGETICA

PER
D. EMANUELEM A SCHELSTRATE
S. T. D.
Bibliothecæ Vaticanæ Præfectum, Eccleſiæ Antuerpienſis Canonicum.

In qua agitur de diſciplina primitivæ Eccleſiæ in occultandis præcipuis Catholicæ Religionis myſteriis, oſtenditurque, quo tempore cœperit, circa quæ, & pro quibus obſervata fuerit, quando deſierit, & quænam demum ex illa deducantur pro ſolvendis quamplurimis quæſtionibus circa Fidei dogmata ab Hæreticis præterito ſæculo motis, & circa diſciplinam, ac Hiſtoriam Eccleſiaſticam hoc tempore controverſis.

PATAVII, CIↃ.IↃCC.XLIII.
Ex Typographia Jo: Baptiſtæ Conzatti.
SUPERIORUM PERMISSU, AC PRIVIL.

Digitized by Google

CAROLO
REZZONICO
CARDINALI
AMPLISSIMO.
ET
EPISCOPO PATAVINO

FRATRES CONZATTI
F.

V*Etus jam effatum eſt illud, PRINCEPS EMINENTISSIME, quod ajebat Cicero: Omnia præclara rara*. Diſceptationem Apologeticam de Diſciplina Arcani *anno* 1685. *Romæ ediderunt*; *evul-*

evulgata vix fuit ; continuo exempla ſibi paravere ſtudioſi diſciplinæ veteris cognoſcendæ homines , Auctoris doctrina , & auctoritate permoti , quem noverant præclara alia hac in re antea elucubratum fuiſſe ; ut fruſtra deinde optarent opus , qui tardiores in perquirendo fuere . Non finibus circumſcripta Romanis manſit Operis excellentiæ fama : totam pervaſit deinceps Italiam : ad nos etiam convenere jampridem , qui requirerent ; & ſpe decepti , auctores nobis extitere plurimi , ut mandaremus typis , nihil non de ſucceſſu polliciti . Contigit tandem , ut exemplar unum per multos labores reperiremus ; edidimus ſtatim , Tuoque Nomini inſcripſimus ; ne paſſus fortaſſe jacturam videretur Auctor , qui primum Chriſtinæ , Reginæ Svecorum , uſus auſpiciis , dum iterum prodiret , ampliſſimi Cardinalis nomen præſeferret . Auſpicem Te , & Patronum ſelegimus , boni Superi , quem Virum ! Eum ſcilicet , in quo honeſtando videntur duo Summi Pontifices Clemens XII. , & Benedictus XIV. , judicio uterque acerrimo in dignoſcendis hominibus præditus , decertaſſe . Novit ille Te , dum præcipuis dirimendis controverſiis intereras , doctrina , fide , integritate , conſtantia ſingulari ornatum ; a concredita provincia avocavit ; in Cardinalium ampliſſimum Collegium adſcripſit ,

qua

qua dignitate nihil habet majus Romanus Pontiſex, quod bene de ſe; de Civibus ſuis, de Religione meritis hominibus tribuat. Alter vero, cum ſibi non eſſet integrum, collatam jam ante Tibi dignitatem conferre, perſequutus eſt, quod ſupererat; Antiſtitem Te eſſe juſſit; Patavinę hujus Eccleſię Regimen tribuit; ſacra omnia latiſſimę hujus Provincię commendavit: quo munere nihil ille profecto ſplendidius habuit, quod largiretur. Pręſenſit hac, proſpexitque tota jam tum Patavina Civitas, cum perluſtratis pręcipuis Venetę Ditionis Urbibus, Patavii pauliſper commoratus, inviſebas ipſe vetuſtiſſima Urbis monumenta, & Cardinali pręſtantiſſimo Joanni Baptiſtę Spinulę indicabas. Optavit Te quiſque tum Patavinum Antiſtitem; ſi quid humani Pręſuli ſuo contigiſſet: erepti ſibi illius vix in locum audivit Te ſuffectum; protinus geſtire gaudiis, effundi gratulationibus, agere grates Superis, Pontificis Summi Conſilium ingentibus laudibus efferre. Hęc omnia, PRINCEPS EMINENTISSIME, *ſtimulos nobis addidere, quęrendi Te Patronum, & Auſpicem, Diſceptationem hanc Apologeticam evulgantibus. Arbitrabamur enim, non nobiſcum minus, quam cum hujus Operis Scriptore pręclare actum; ſi tutelam Viri graviſſimi judicio fultam,*

&

Digitized by Google

& PRINCIPIS EMINENTISSIMI ſplendore commendatam utrique noſtrum nanciſceremur. Oblatum igitur munuſculum hoc Tibi, quodcumque ſit, ea humanitate velimus intuearis, qua ſoles præſertim litterarios labores doctorum hominum: neque Scriptorem magis, quam Typographos in tuam clientelam recipias, qua Superi faxint, ut frui poſſimus diuturno tempore, & quandoquidem, qua conditione ſumus, optare Te perpetuum neſas eſt, non niſi poſt longam ſenectutem nobis eripiaris. Vale.

XI Kal. April. MDCCXLIII Patavii.

PRÆFATIO
AD LECTOREM.

JAm ſæpius Amicorum litteris relatum erat, quod Auctore Erneſto Tentzelio contra me in Germania editæ eſſent Diſputationes duæ, quarum prima verſatur circa diſciplinam arcani apud veteres Chriſtianos uſitatam, de qua nonnulla in Commentario ad Antiochenum Concilium ſcripſeram. Secunda vero circa duplicem Baptiſmum Conſtantini Magni, de quo in Antiquitate illuſtrata conjecturas quaſdam peritorum judicio ſubjeceram. Ex his duabus prima ab aliquo tempore ad manus meas pervenit, quam ut habui, ſtatim pervolvi, & Auctore Lutherano Lipſiæ 3. Januarii anno 1683. editam agnovi. Diu mecum cogitavi, an reſponderem homini ſatis urbane pleriſque in locis mecum agenti, an vero, inſiſtendo Cypriani veſtigiis, Viri a Religione noſtra alieni ſcripta contemnerem, & cum Doctore Gentium eos, qui foris ſunt, non curarem. Verum maturo animo perpendens, quanti ponderis ſit argumentum, de quo homo extraneus mecum diſputare voluit, quanti momenti ſint, quæ exinde ad fidem, & diſciplinam ſpectantia contra Novatorum errores conſequantur, reſpondendum eſſe ſuaſit multifaria potius argumenti utilitas, quam ulla defenſionis meæ coram publico neceſſitas.

Argumentum, de quo agitur, circa Auguſtiſſimum Euchariſtiæ myſterium præſertim verſatur, quod in Commentario ad ſecundum Canonem Antiochenum, Ca-

te-

techumenorum, Judæorum, & Infidelium oculis, ac auribus olim occultatum fuiſſe, nonnullis antiquorum Patrum teſtimoniis oſtenderam. De hac vero antiqua Eccleſiæ diſciplina diſputationem inſtituit Erneſtus Tentzelius, & quam ego ab Apoſtolis cœpiſſe, & in occultandis tam Sacramentorum ritibus, quam dogmatibus obſervatam fuiſſe, contendebam, ipſe poſt Apoſtolos ad finem ſecundi ſæculi ortum duxiſſe, & ad ſolos Sacramentorum ritus, non autem ad ulla Religionis noſtræ dogmata ſpectaſſe, voluit. Et hæc ſunt, quæ, cum uberiorem expoſitionem mereantur, hac Diſſertatione ex antiquorum monumentis illuſtranda ſuſcepi: cumque monſtravero, diſciplinam arcani ex Chriſti verbis ortum duxiſſe, & circa præcipua Catholicæ Religionis myſteria a temporibus Apoſtolorum fuiſſe obſervatam, adjungam plura alia, quæ exinde ad fidem, & diſciplinam ſpectantia conſequuntur.

Clamant Hæretici, nullum apud antiquos de ſeptenario Sacramentorum numero reperiri vel tractatum, vel teſtimonium aſſerunt, ſacrarum Imaginum cultum canone 36. Illiberitano a Patribus Hiſpanis fuiſſe prohibitum applaudunt ſibi Calviniſtæ, quod apud priſcos Eccleſiæ Patres mentionem figuræ, typi, imaginis, & ſymboli Corporis, ac Sanguinis Chriſti inveniant: putant Lutherani, nullum apud antiquos de Tranſubſtantiatione panis, & vini, in Corpus, & Sanguinem Chriſti extare teſtimonium, adduntque, ſacra Dona ſub panis nomine ab Occidentalis, & Orientalis Eccleſiæ Patribus exponi conſueviſſe: non deſunt demum, qui cum Albertino publicam Corporis Chriſti expoſitionem in Templis, & circumgeſtationem in Proceſſionibus recenti hominum memoria inſtitutas eſſe, & in ea Latinos ab antiquo Eccleſiæ ritu diſceſſiſſe, volunt. Et hæc ſunt,

quo-

quorum ſolutio pendet ex diſciplina arcani, ex qua monſtrabimus contra Lutheranos, & Calviniſtas, Sanctos Patres a tractatibus de ſeptem Sacramentis olim abſtinuiſſe; Hiſpaniæ Epiſcopos can. 37. Illiberitano vetuiſſe Imagines in parietibus Eccleſiæ depingi; figuram, typum, myſterium, aliaque nomina non obeſſe veritati Corporis, & Sanguinis in Euchariſtia, neque frequentem panis mentionem facere contra Tranſubſtantiationem; Euchariſtiæ demum expoſitionem in Templis, & in Proceſſionibus circumgeſtationem ex hac diſciplina pendere, adeo ut ea dumtaxat ceſſante uſus exponendi publice Sacramentum introductus ſit. Et hæc ſunt, quæ ex præſenti argumento deducuntur, præter alia quamplurima ad hiſtoriam, & diſciplinam Eccleſiaſticam ſpectantia, ob quæ controverſiam de diſciplina arcani ulteriorem expoſitionem mereri, & præſentem Diſſertationem edendam eſſe, cenſui, ſimulque Tentzelii diſputationi hac de re editæ breviter reſpondere volui.

An vero ad alias Tentzelii diſputationes, quas contra omnia a me in poſterum ſcribenda ſe editurum, non obſcure indicavit, reſponſurus ſim, nolim promittere. Non enim ſemper objectiones ipſius verſabuntur circa argumentum, quod ulteriorem expoſitionem merebitur, prout nec meretur ſecunda ejus Diſputatio de duplici Conſtantini Baptiſmo, in qua nihil omnino habet de teſtimonio D. Hieronymi, quod refutatione indigeat. Teſtimonium enim Divi Hieronymi, ex quo controverſia de duplici Conſtantini Baptiſmo ortum duxit, extat in ejus Chronico his verbis: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinat, a quo uſque in præſens tempus Eccleſiarum rapinæ, & totius Orbis eſt ſecuta diſcordia.* Duo ſunt in hoc teſtimonio, quæ difficultatem pariunt. Primo,

quod aſſeratur, Conſtantinum in fine vitæ ad dogma Arianum declinaſſe. Secundo, quod hoc factum dicatur, cum ab Euſebio Nicomedienſi baptizaretur. Ex quibus diu ante me Annalium Parens Baronius conjecit, quod colligi deberet. *Conſtantinum in Arianorum perfidia baptizatum, vel potius (ſi verum eſt, quod aſſerit) rebaptizatum. Arianos enim, baptizatos in fide Catholica, rebaptizare conſueviſſe, exemplis mille, ac teſtibus exploratiſſimum eſt.*

Ab hac difficultate, ut ſeſe extricaret Tentzelius, textum Chronici Hieronymiani in dubium vocat: „ Unde „ enim conſtat, inquit, illa de Conſtantino in Arianum „ dogma declinante non eſſe otioſorum, & maleferiatorum hominum additamenta, ſed ab ipſo Hieronymo „ ſcripta? Quonam certo & infallibili criterio genuina a „ ſuppoſititiis diſcernes? Unde docebis, non eſſe hoc „ loco, & hac parte Chronici Hieronymiani factum, „ quod toties alibi? „ Petit Tenzelius, ſibi monſtrari, unde conſtet, corruptum non eſſe hoc loco Divi Hieronymi teſtimonium. Audiat itaque: illud ſic referunt omnes M. SS. Codices Scaligeri, qui nullius ſuppoſitionis hac in re meminit. Omnes Codices Belgici, quibus Aubertus Mireus in Chronici iſtius editione uſus eſt: viginti quinque Codices M. SS. Gallici, Hiſpanici, & Italici, & inter eos ſex Vaticani, quos Arnaldus Pontacus Epiſcopus Vaſatenſis pro edendo D. Hieronymi Chronico adhibuit. His accedunt Codices Urbino-Vaticani duo, & Palatino-Vaticani duo, id eſt omnes, qui in famoſiſſima totius Orbis Catholici Bibliotheca repoſiti Chronicon illud continent. Conſonat Codex manuſcriptus ante mille, & centum annos exaratus, quem me quondam vidiſſe memini in Bibliotheca Patrum Henſchenii & Papebrochii, qui illum ex Germania pro aliquo tempore acceperant, in quo, ut in cæteris omnibus correcte ſcriptis,

ca-

eadem verba reperiuntur, prout & ex antiquioribus M. SS. ea Marianus Scotus inſeruit Chronico ſuo, quod autographum in Bibliotheca Palatino-Vaticana ſervatur. Et diu ante Marianum Scotum Sanctus Proſper Epiſcopus Aquitanicus in Chronico integro per Philippum Labbeum tomo 1. M. SS. Codicum edito, ubi *Nepotiano & Facundo Conſulibus* legitur: *Conſtantinus extremo vitæ ſuæ tempore ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus in Arianum dogma declinavit*. Ita D. Proſper, qui paulo poſt Hieronymum floruit, ut plane incredibile ſit, verba illa otioſorum, & maleſeriatorum hominum additamenta eſſe.

Neque hæc ſola pro αὐθεντίᾳ textus Hieronymiani faciunt; plurimum namque confert, quod Auctor anonymus Codicis 1361. Vaticani habet in Chronico Imperatorum: *Conſtantinus autem, in extremo vitæ ſuæ ab Euſebio Nicomedienſi Epiſcopo baptizatus, in Arianum dogma convertitur. Heu proh dolor! Bono uſus principio, ſed fine malo*. Eadem habet Auctor Codicis 1348. qui pro titulo habet: *Chronica Iſidori, ſive quod eſt verius Sanctorum Auguſtini, & Hieronymi*. Vixit Auctor hujus Codicis anno 1020., qui non male annotavit, ſimilia ſcripſiſſe S. Iſidorum Hiſpalenſem Epiſcopum, utpote de quo Carolus Magnus in epiſtola ad Elipandum Toletanæ Civitatis Epiſcopum inſerta Concilia Francofordienſi: *Exemplum mihi Conſtantini Imperatoris propoſuiſti, cujus initium Beatum Iſidorum laudaſſe dicitis, & finem doluiſſe*. Eadem verba etiamnum reperiuntur in Chronico ipſius Iſidori Hiſpalenſis Epiſcopi, qui ante mille, & plures annos in Hiſpania ſcripſit. Ex quo, aliiſque ſupra relatis, abunde conſtat, nondum ſatisfactum eſſe difficultati, quæ ex Hieronymi Chronico exurgit.

Sed neque ſatisfecit Tentzelius, per dogma Arianum intelligens dogma de Filii Divinitate, idque probans ex

ipſius Hieronymi Chronico: „ Etenim, inquit, dogma „ Arianum illis verbis indicatur: *a quo uſque in præſens* „ *tempus Eccleſiarum rapinæ, & totius Orbis eſt ſequuta di-* „ *ſcordia*. Nam, ait, quis hæc tribuerit dogmati de „ rebaptizatione, quatenus ab Arianis ſuſcipiebatur? „ Quis in hiſtoria Eccleſiaſtica paululum verſatus igno- „ rat, errorem circa Filii Divinitatem, & proprie dic- „ tum Arianorum dogma fuiſſe, & tot in univerſo mundo „ turbas concitaſſe? „ Ita Tentzelius, qui nullibi magis, quam hoc loco erravit. Supponit enim, relativum *quo* ad dogma reſpicere, non advertens, a Divo Hieronymo mentionem factam eſſe temporis, ad quod referendum erat. Scribit namque Hieronymus, Conſtantinum ab Euſebio Nicomedienſi baptizatum fuiſſe extremo vitæ ſuæ tempore. Et de eo eſt, quod teſtatur, *A quo uſque in præſens tempus Eccleſiarum rapinæ, & totius Orbis eſt ſecuta diſcordia*. Et hæc ſufficiant de duplici Conſtantini Baptiſmo, de quo ſatis ſuperque actum eſt in Antiquitate illuſtrata, ut jam ſcripta repetere minime neceſſarium duxerim;

IN-

I N D E X
CAPITUM, ET ARTICULORUM.

CAput I. *Quod diſciplina arcani non pro fidelibus, ſed pro Catechumenis, & non initiatis obſervata fuerit.* Pag. 5
Caput II. *Circa quænam diſciplina arcani olim obſervari ſolebat?* 8
Articulus I. *Dogma de Sanctiſſima Trinitate olim occultatum fuiſſe, & quibuſnam?* 10
Articulus II. *Non unum, vel duo, ſed reliqua etiam Sacramenta non initiatis occultari conſueviſſe* 18
Caput III. *Quod non ſoli Sacramentorum ritus, ſed etiam dogmata olim occultari conſueverint.* 23
Caput IV. *Diſciplinam arcani ab ipſis Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe.* 37
Articulus unicus: *Quod plurimorum Antiquorum Patrum traditione conſtet, Chriſtum Matthæi 7. diſciplinam arcani obſervandam propoſuiſſe.* 45
Paragraphus I. *Ex libris ſub nomine recognitionum editis.* 46
§. II. *Ex Operibus Dionyſii, quem tota Orientalis Eccleſia pro Areopagita habet.* 47
§. III. *Ex Tertulliano.* 49
§. IV. *Ex Origene Adamantio.* 54
§. V. *Ex D. Cypriano, & Zenone Veronenſi.* 56
§. VI. *Ex Julio Primo, D. Athanaſio, & Synodo Alexandrina.* 58
§. VII. *Ex duobus Gregoriis, Nyſſeno uno, Nazianzeno altero, ac D. Baſilio.* 61
§. VIII. *Ex D. Hieronymo, & pluribus; quos citat, Antiquis Patribus.* 65

§. IX.

§.IX. *Ex Divo Epiphanio, & Sancto Cyrillo Hieroſolymitano.* Pag. 67
§.X. *Ex Ruffino Aquilejenſi Presbytero, & Gaudentio Brixienſi Epiſcopo.* 70
§.XI. *Ex D. Ambroſio, & Sancto Auguſtino.* 72
§.XII. *Ex D. Joanne Chryſoſtomo.* 73
§.XIII. *Ex eodem Chryſoſtomo, Innocentio I., Palladio Helenopolitano, & Iſidoro Peluſiota.* 76
§.XIV. *Ex Cyrillo Alexandrino.* 78
§.XV. *Ex Sozomeno, & Theodoreto.* 79
§.XVI. *Ex Ferrando Carthaginenſi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo.* 80
§.XVII. *Quod ſequatur ex horum Patrum teſtimoniis, diſciplinam arcani a Chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolorum temporibus obſervatam fuiſſe.* 82
Caput V. *De rationibus ex antiquitate deſumptis, quibus Tentzelius probare conatur, diſciplinam arcani duobus primis ſæculis obſervatam non fuiſſe.* 85
Articulus I. *An ex Gentilium accuſatione de Thyeſteis epulis, quæ primo Eccleſiæ ſæculo cœpit, colligatur, diſciplinam arcani in uſu non fuiſſe?* ibid.
Articulus II. *An Sacræ Scripturæ Codices duobus primis ſæculis ab Ethnicis paſſim legi conſueverint; & exinde colligatur, diſciplinam arcani tunc obſervatam non fuiſſe?* 89
Caput VI. *De tempore, quo cœpit, & deſiit diſciplina arcani, quod ex more dimittendi ſolemniter ab Eccleſia Catechumenos deduci poſſe, putatur.* 95
Caput VII. *De variis ad dogmata, & eruditionem Eccleſiaſticam ſpectantibus, quæ ex diſciplina arcani deducuntur.* 103
Articulus I. *Quod rara apud veteres de myſteriis mentio ſiat, & nulli de ſeptem Sacramentis tractatus ſcripti ſint, ex diſciplina arcani proveniat.* ibid.

Ar-

Articulus II. *De Operibus Dionyſii Areopagitæ, quod ex diſciplina arcani confirmationem accipiant.* Pag. 108

Articulus III. *Cultus Imaginum in parietibus depictarum ex hac diſciplina vetitus canone trigeſimo ſeptimo Illiberitani Concilii.* 122

Articulus IV. *Baptiſmum Conſtantini ante Nicænum Concilium Romæ a Sancto Silveſtro collatum fuiſſe, ex diſciplina arcani oſtenditur.* 125

Articulus V. *Antiqua Latinorum de azymis traditio ex diſciplina arcani confirmatur.* 136

Articulus VI. *Quod ex diſciplina arcani plerique Patres de reali Corporis, & Sanguinis Chriſti præſentia obſcurius loquuti fuerint, & figuram eſſe dixerint:* 141

Articulus VII. *Quod nulla apud Antiquos de verbo tranſubſtantiationis, frequens e contra panis mentio fiat, ex diſciplina arcani proveniat.* 150

Articulus VIII. *Publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in Proceſſionibus circumgeſtationem, recenter introductar nihil veritati myſterii officere, ex diſciplina arcani oſtenditur.* 157

NOI

NOI RIFORMATORI
Dello Studio di Padova.

AVendo veduto per la Fede di Reviſione, ed Approbazione del P. F. Paolo Antonio Ambrogi Inquiſitore di Padova nel Libro intitolato *De Diſciplina Arcani contra Diſputationem Erneſti Tentzelii Diſſertatio Apologetica &c.* non vi eſſer coſa alcuna contro la Santa Fede Cattolica; e parimente per Atteſtato del Segretario Noſtro, niente contro Principi, e buoni Coſtumi, concedemo Licenza a *Gio: Battiſta Conzatti Stampatore in Padova*, che poſſi eſſer ſtampato, oſſervando gli Ordini in materia di Stampe, e preſentando le ſolite Copie alle Pubbliche Librerie di Venezia, e di Padova.

Dat. li 20. Novembre 1742.

(ALVISE MOCENIGO Proc. Rif.
(ZUANE QUERINI Proc. Rif.
(

Regiſtrato in Lib. a car. 54.

Agoſtino Bianchi Segret.

DIS-

DISSERTATIO APOLOGETICA

DE DISCIPLINA ARCANI.

NOTA eſt Orbi Catholico controverſia, quam a paucis annis de ſacro Euchariſtiæ myſterio movit in Galliis Claudius Miniſter reformatus. Editus erat Pariſiis libellus anonymus, quo oſtendebatur, omnes, qui a tempore Berengarii per diverſas mundi Regiones diſperſi nomen Chriſtianum profeſſi erant, unum, idemque pro veritate Euchariſtica ſenſiſſe. Aſſumpſerat hoc argumentum Auctor anonymus, ut fideles, cum viderent doctrinam de præſentia reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia ab omnibus totius Orbis Eccleſiis receptam fuiſſe, abſque eo quod ullum innovationis veſtigium apud Scriptores iſtorum, vel præteritorum temporum reperiretur, facili negotio concluderent, veritatem illam ex perpetua Eccleſiæ traditione ad nos derivatam eſſe. Hujus libelli occaſione Claudius calamum ſtrinxit, &, ut argumentum eluderet, duo oppoſuit. Primo objecit quamplurima Sanctorum Patrum loca, in quibus, cum de Sacroſancto Euchariſtiæ myſterio ageretur, antitypi, typi, imaginis, figuræ, aliorumque verborum, realem Corporis, & Sanguinis Chriſti præſentiam in ſpecie deſtruentium, mentio fiebat. Secundo negavit Chriſtianorum de hoc myſterio conſenſionem, dixitque, non ſolum tranſubſtantiationem, ſed & ipſam præſentiam rea-

lem Græcis, aliiſque Orientalibus Chriſtianis, ignotam fuiſſe.

Egit hac de re contra Claudium Miniſtrum Arnaldus Doctor Sorbonicus, qui non minori eruditione, quam diligentia veritatem Catholicam propugnavit: perſcrutatus enim eſt antiquorum Patrum ſententias, & ſicubi obſcurius locuti videbantur, de illorum ſenſu egregie cum Claudio diſputavit, omneſque difficultates ſolvere ſtuduit: plurimam inſuper operam navavit in perquirendis Orientalium de fide ſententiis, ut ex ipſis Græcorum ſchiſmaticorum teſtimoniis conſtaret, quid Orientalis Eccleſia de præſentia reali Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia crederet, quid de tranſubſtantiatione panis in Corpus, & vini in Sanguinem ſentiret. Teſtimonia illa cum Gallice ſolum, eaque non omnia ab Arnaldo typis edita eſſent, magno quondam ſtudio in Galliis quæſivi, & ante tres circiter annos Pariſiis reperi autographa. Horum exſcribendorum copia mihi facta ab humaniſſimo, & Doctiſſimo Viro Joanne Mabillonio, illa Græco idiomate a Patriarchis, Metropolitis, Epiſcopis, & Clericis Orientalibus conſcripta Latine converti, ut ea Græco-latina cum plurimis aliis Orientalium actis hucuſque ineditis typis mandarem. Monueram ea de re Lectorem in Commentario de Sacro Antiocheno Concilio, quod anno 1681. Antuerpiæ edidi. Ad Canonem namque ſecundum Antiochenum pag. 273., occaſione cujuſdam teſtimonii Hieremiæ Patriarchæ Conſtantinopolitani, ſcripſeram: *De cujus actis cum Lutheranis, ſi Deus nobis propitius ſit, & ulteriorem vitam cum incolumitate largiatur, alibi fuſius agemus.* Et ad Canonem 9. pag. 485. agens de Indulgentiis, adjunxeram: *De quibus omnibus fuſius nobis agendum eſt in iis, quas de actis Orientalis Eccleſiæ contra Lutheri, & Calvini hereſes paramus, diſſertationibus.*

Et

Et hæc ſunt, nec plura, quæ in Commentario de Antiocheno Concilio circa Opus, quod modo præ manibus habeo, annotavi: ex paucis tamen illis Tentzelius me monere voluit in diſputatione ſua de diſciplina arcani, *ſe admodum deſiderare, ac ſumme neceſſarium eſſe, ut in diſſertationibus de actis Orientalis Eccleſiæ contra Lutheri, & Calvini hæreſes, quas in Concilio Antiocheno pag. 273., & 485. publicandas promiſi, Lutheranæ Eccleſiæ ſententiam a Reformatorum hypotheſibus probe diſtinguam, ſtatumque controverſiæ recte formem.* Non inquiram, qua ratione, quo conſilio hæc monenda duxerit Tentzelius: indicavit enim ſufficienter, vulnus lethale, quod ex perpetua Orientalis, & Occidentalis Eccleſiæ conſenſione Calviniſtis, & Lutheranis infligitur, a ſe minime contemni, ideoque deſiderari, ut acta Orientalis Eccleſiæ contra Calviniſtas edita nequaquam Lutheranæ Religionis hominibus opponam.

Quod ſe deſiderare innuit Tentzelius, id etiam non rogatus facere decreveram: collectis namque actis Orientalibus, quæ poſt exortas Lutheri, & Calvini hæreſes, vel edita, vel manuſcripta inveniri potuerunt, Lutherum a Calvino ſeparavi, opuſque in duos Tomos diviſi, in quorum primo edam omnia illa, quæ ab ortu Lutheranæ hæreſeos contra illam ſcripſerunt Patriarchæ, Metropolitæ, Epiſcopi, & Græci ſchiſmatici. Utque conſtet, hodiernam Græcorum Eccleſiam in dogmatibus cum Luthero controverſis nihil novi ſapere, antiquorum Patrum Orientalium teſtimonia adjungam, & ex perpetua Orientalis Eccleſiæ conſenſione contra Lutheranos ex Tertulliano concludam: *Illud eſſe Dominicum, & verum, quod eſt prius traditum; illud erroneum, & falſum, quod eſt poſterius immiſſum.*

Dum autem pro fidei veritate ex actis Orientalibus demonſtranda operam omnem ſedulo impendo, non abs re

feciſſe, videbor, ſi cum Tentzelio de diſciplina arcani, ex antiquis Patribus comprobanda, paucis antecedenter agam, & præcipuum fidei dogma de præſentia reali, & tranſubſtantiatione panis, & vini in Corpus, & Sanguinem Chriſti ab objectionibus Novatorum expediam. Quamvis enim, ut diximus, dogma Catholicum Arnaldus Doctor Sorbonicus illuſtrare conatus fuerit, labores tamen ejus non parum adjuvari poſſent, ſi complures Patrum ſententiæ, quas Calviniſtæ, & Lutherani contra præſentiam realem, & tranſubſtantiationem adducunt, unica obſervatione, ex antiqua diſciplina arcani deſumpta, exponantur. Diſciplinam illam jam diximus conſtitiſſe in occultatione quorundam myſteriorum Religionis Catholicæ, eamque olim in uſu fuiſſe, ex tot Patrum teſtimoniis conſtat, ut Tentzelius ipſe id negare auſus non fuerit, ſed diſciplinam arcani in Eccleſia receptam fuiſſe, mecum admiſerit.

Nonnulla tamen ſunt, de quibus inter me, & Tentzelium differentia intercedit: quod enim ego, in Commentario ad 2. Canonem Antiochenum pro ſolis Catechumenis, Judæis, & Infidelibus in uſu fuiſſe aſſerueram; ipſe, ac ſi pro fidelibus pariter, & infidelibus ſtatuiſſem, in diſputatione ſua oppugnat: quod ego, non de Sacramentis ſolum, ſed de aliis quoque Religionis Catholicæ myſteriis locum olim habuiſſe indicaveram; ipſe de duobus dumtaxat Sacramentis admittit: quod ego, non de ritibus ſolum, ſed de dogmate obſervatum fuiſſe, tradideram; ipſe de ſolis ritibus obtinuiſſe putat: quod ego, ab Apoſtolorum temporibus cœpiſſe, ſcripſeram; ipſe ad finem ſecundi ſæculi inchoaſſe, exiſtimat: quod ego demum, contra Calviniſtas, & Lutheranos facere, docueram; ipſe contra Calviniſtas, non vero contra Lutheranos urgeri poſſe, aſſerit. Hæc ſunt, de quibus potiſſimum inter me, & Tentzelium quæſtio movetur: cumque in Commentario ad Antiochenum Concilium

Google

lium paucis tantum verbis de illis egerim; de iis, quia plura notatu digna occurrerunt, hic latius agendum erit.

CAPUT I.

Quod diſciplina arcani non pro fidelibus, ſed pro Catechumenis, & non initiatis obſervata fuerit.

SUppono ex dictis ſupra, diſciplinam arcani in nullo alio conſtitiſſe, quam in occultatione rituum, ſive dogmatum a Patribus olim obſervata: neque Tentzelium cum cæteris Lutheranis diſciplinam occultandi ritus Sacramentorum negare, ſed pro certo habere, eam aliquot ſæculis circa myſterium Euchariſtiæ in Eccleſia viguiſſe. Prima difficultas eſt, pro quibuſnam diſciplina illa inſtituta, obſervataque fuerit? Cum enim ego in Commentario ad 2. Canonem Antiocheni Concilii cap. 8. num. 1. innuiſſem, pleroſque Patres primis Eccleſiæ ſæculis nullam de Euchariſtia mentionem feciſſe, alios obſcurius, quam par eſſe videtur, de ea locutos fuiſſe; Tentzelius in diſputatione ſua ita mentem meam interpretatus videtur, quaſi pro omni hominum genere diſciplinam illam obtinuiſſe, omnique tempore, & caſu ita obligaſſe, affirmaſſem, ut apud neminem ſanctorum Patrum ullum clarum de Euchariſtia teſtimonium reperiatur. Unde numero ultimo ſuæ diſputationis contra me urget: *Prætereundum non eſſe, diſciplinam arcani, quantacumque etiam ejus in antiqua Eccleſia fuerit obſervatio, & cura, nihil tamen impediviſſe, quominus veritatem ſanctæ cœnæ claris, apertiſque verbis Patres, & Doctores teſtati ſint.*

Verum non eam fuiſſe mentem meam, ex commentario ipſo ad Canonem 2. Antiocheni Concilii colligere potuit

tuit Tentzelius. Ibi enim teſtatus ſum, antiquiores loâ cum Matthæi 7. de non dando ſanctum canibus, interpretatos fuiſſe *de non exponendis Chriſtianæ fidei ſanctioribus myſteriis, niſi fidelibus*. Pro fidelibus itaque nullum erat arcanum, ſed pro infidelibus tantum, & Catechumenis, ut docueram his verbis immediate antecedentibus: *Ethnicorum hominum de myſteriis Catholicæ fidei ludibria adeo ſemper abhorruit Eccleſia, ut ne quidem convertendis, quamdiu Cathecumenorum nomen gerebant, vellet eſſe expoſita*. Inter fideles itaque, & infideles ante omnia diſtinguendum eſſe putavi, & cum de occultato olim Euchariſtiæ myſterio egerim, non aliis, quam Gentilibus, Judæis, & Catechumenis occultari debuiſſe, aſſerui, ut juxta hoc principium intelligendum fuerit, quod de primitivæ Eccleſiæ Patribus annotavi: *rarum, aut nullum apud pleroſque eorum de Sacra Euchariſtia reperiri teſtimonium*.

Scribebant plerumque antiqui Patres adverſus impios, Judæos, perſecutores Ethnicos, & perfidos homines; & quo ferventius Chriſtianæ Religionis myſteria explorabant Gentiles, eo diligentius Patres illa occultabant, quod ſibi ſequendum putarent grave illud Chriſti monitum: (1) *non eſt dandum ſanctum canibus, nec margaritas projiciendas eſſe ante porcos*. Scribebant quoque non raro ad Catholicos, ſed cum timore quodam, & formidine, quod opera ad manus infidelium eſſent perventura, & quanto magis ea de re ſibi timebant, tanto rarius de Sacramento Euchariſtiæ, aliiſque myſteriis agebant. Unde rariora ſunt, & longe obſcuriora, quæ apud Patres in tractatibus contra Gentiles editis reperiuntur teſtimonia, ut patet ex Tertulliani Apologetico, Origene contra Celſum, Arnobio adverſus Gentes, aliiſque.

Præ-

(1) *Matthæi 7.*

Præclarum habemus hujus diſciplinæ teſtimonium in Cyrillo Hieroſolymitano , qui catecheſes ſuas in duo genera diſtribuit, primumque illuminatis, ſecundum recens baptizatis inſcripſit: in prioribus, quia habitæ fuerunt coram Catechumenis, ne verbum quidem fecit de Sacramento Euchariſtiæ, aliiſque myſteriis in poſterioribus, quas myſtagogicas vocat, quia habitæ fuerunt coram ſolis baptizatis, vel fidelibus, adeo clare de myſteriis, & Euchariſtia præſertim locutus fuit, ut clarius loqui non potuerit. Unde & graviſſime monuit, catecheſes ſuas cum Catechumenis , & non initiatis omnino communicandas non eſſe , ut ex Cyrilli verbis infra ſuo loco referendis , conſtabit . Inſigne quoque eſt teſtimonium , quod ex epiſtola Sancti Chryſoſtomi ad Innocentium Primum , & Palladio Epiſcopo Helenopolitano in vita Chryſoſtomi deſumitur: cum enim uterque egiſſet de tumultu in Eccleſia Conſtantinopolitana exorto , ſcribit Chryſoſtomus , *Sanctiſſimum Chriſti Sanguinem* coram non initiatis effuſum ; Palladius vero nihil aliud, quam *Symbola effuſa* tradit . Chryſoſtomi verba clara ſunt, & perſpicue mentionem Sanguinis Chriſti faciunt , καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ ἐξεχεῖτο , *& ſanctiſſimus Chriſti Sanguis effuſus eſt* . Palladius autem obſcure loquitur , agens namque de impio illo effuſore τὰ σύμβολα ἐκχεῖν , *Symbola* , inquit , *effundit* . Quid in cauſa ſit , quod unus clare , alter obſcure loquatur ; inquirant , qui velint: aliam ſane non invenient , quam quod Chryſoſtomus ſcribens ad Innocentium Primum fidelium Caput , & Paſtorem , nihil occultare debuerit: Palladius vero ſcribens hiſtoriam , Catechumenos , & infideles , ad quorum manus pervenire poterat , cavere voluerit .

Poſſem centenis Patrum teſtimoniis hanc veritatem confirmare : ſed ut hæretici ipſi fatentur, & a Tentzelio laudatus

Ca-

Caſaubonus exercitatione 16. in Baronium: „ Quis ita hoſ-
„ pes in Patrum lectione, cui ſit ignota formula in mentio-
„ ne ſacramentorum potiſſimum uſu trita, *ἴσασιν οἱ μεμυημένοι*
„ *norunt initiati*, *quod dicitur*: quæ formula in unius Chry-
„ ſoſtomi homiliis, aut aliis ſcriptis, minimum quinqua-
„ ginta locis, poteſt obſervari. Apud Auguſtinum in E-
„ piſtolis, in enarrationibus in Pſalmos, tractatibus in
„ Joannem, homiliis, ſive ſermonibus, aut aliis ſcriptis
„ non multo rarius.„ Notum eſt illud Auguſtini tract. 96. in Joannem: *Catechumenis Sacramenta fidelium non produntur*: & illud magni ejuſdem Eccleſiæ Doctoris: *neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani*. Notum quoque eſt illud Chryſoſtomi homilia 72. in Matthæum: *Euchariſtiæ myſterium..... initiati ſolummodo noverunt*. Et illud catecheſis prioris ad baptizandos: (1) *ſciunt initiati vim hujus poculi, ſcietis vos quoque paulo poſt*. Centena ſunt, ut dixi, ſimilia Patrum loca, quæ ſuperfluum eſſet afferre, cum inter omnes conveniat, pro Catechumenis, Judæis, & infidelibus diſciplinam arcani obſervatam fuiſſe, non vero pro fidelibus, ſeu baptizatis, quibus cuncta Religionis Catholicæ myſteria abſque ulla verborum ambage exponi poterant.

CAPUT II.

Circa quænam diſciplina arcani olim obſervari ſolebat.

GRavis videtur accuſatio, qua Tentzelius, in ipſo diſputationis ſuæ exordio, reum me eſſe, proclamat, quaſi nullum inter dogma, & ritum diſcrimen conſtituam, ſed omnia confundens, cærimonias pariter, ac fidei do-

(1) *Cyril. Hieroſol.*

doctrinas prima Eccleſiæ ætate abſconditas fuiſſe, contendam. Ait proinde, prudentius monuiſſe Caſaubonum exercitatione 16., inter myſteria ſilenda non recenſendam eſſe doctrinam de Sanctiſſima Trinitate, aut Incarnatione Jeſu Chriſti, & ſimilia capita Evangelicæ prædicationis, ſed ſolum Sacramenta Novi Teſtamenti, in quibus *cum tria occurrant conſideranda, ſymbola ſignificantia, res ſymbolis ſignificatæ, & ritus celebrandorum Sacramentorum, veteres non adeo res in Sacramentis ſignificatas, & efficaciam illorum ſiluiſſe, quam ſymbola ipſa, & ritus celebrandi, ac rituum cauſas.* Dicit, hanc Caſauboni annotationem ab aliis admitti, intelligens proculdubio non ſolos Lutheranos, ſed & Calviniſtas, inter quos Albertinus lib. 2. diſputatione de reticentia myſteriorum illam fuſius probandam ſuſcepit.

Plura continet Caſauboni ſententia, quæ Patrum teſtimoniis, & antiquæ Eccleſiæ diſciplinæ adverſantur. Habet enim de Sanctiſſimo Trinitatis myſterio, quod omnibus etiam Gentilibus, & Catechumenis proponi conſueverit. Statuit quoque, ſolos Sacramentorum ritus, eorumque cauſas, antiquitus occultata fuiſſe; quæ duo diſciplinæ, ac traditioni Eccleſiæ repugnant, ut in hoc, & ſequenti capite fuſius videbimus, oſtendentes in priori, tam myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, quam omnia Sacramenta antiquitus occultari conſueviſſe: in poſteriori vero, non ſolos Sacramentorum ritus, eorumque cauſas, ſed dogmata quoque infidelium, & Catechumenorum auribus abſcondita fuiſſe.

ARTICULUS I.

Dogma de Sanctiſſima Trinitate olim occultatum fuiſſe, & quibuſnam.

IN Commentario ad 2. Canonem Antiochenum citaveram inter alios pro confirmanda diſciplina arcani Auctorem perantiquum recognitionum Clementis I., qui lib. 3. refert, Petrum in medio fratrum dixiſſe: *Nihil eſt difficilius, fratres mei, quam de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare. Quod enim eſt, omnibus, ut eſt, dici non licet, propter eos, qui maligne, & inſidioſe audiunt: fallere vero non expedit propter eos, qui ſincere audire deſiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiſcretum populum ſermo eſt? Occultet, quod verum eſt? Et quomodo inſtruat eos, qui digni ſunt? Sed ſi meram proferat veritatem his, qui ſalutem conſequi non deſiderent, illi, a quo miſſus eſt, injuriam facit, a quo mandatum accepit, ne mittat verborum ejus margaritas ante porcos, & canes, qui adverſum eas argumentis, ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis involvant, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis rumpant, & fatigent prædicatores Verbi Dei. Propter quod & ego in pluribus circuitu quodam verbi utens, tentare nitebar, ne principalem de ſumma Divinitate intelligentiam vanus dignis auribus prædicarem.* „ Hæc Apoſtolorum Prin-
„ ceps Petrus, juxta fidem antiquiſſimi Auctoris Græ-
„ ci ex interpretatione Ruffini, qui ante mille trecen-
„ tos, & plures annos floruit, & prædictum Opus La-
„ tinum fecit.

Eadem fere verba poſueram poſt teſtimonium Petro Apoſtolorum Principi tributum: quod licet clarum ſit, nullaque expoſitione indigeat, plura tamen opponere voluit

Tent-

Tentzelius, errans inter alia, me hujus Operis Auctorem facere Clementem, contra id, quod in Antiquitate illuſtrata docueram: quaſi verò hæc verba mea ex Commentario ad 2. Canonem Antiochenum ab ipſo Tentzelio relata: *Teſtimonium, quod æternitati conſecravit Auctor perantiquus Recognitionum Clemenis Primi*; mentem meam non ſufficienter expoſuiſſent; clarioribus namque verbis Auctorem hunc contra Clementem diſtinguere non potueram. Neque obeſt, quod teſtimonium illud agat non de occultando Euchariſtiæ myſterio, ſed dogmate potius de Deo obſcuritatibus involvendo, quod objicit *plane contra mentem, & morem, uſumque eſſe Apoſtolorum, qui doctrinam ſalutarem de ſumma Divinitate claris, ac perſpicuis verbis in epiſtolis, & ſermonibus ſuis tradiderunt, ſcriptiſque mandarunt*. Rurſus enim impingit Tentzelius, & nullam inter fideles, & infideles differentiam conſtituit. Apoſtolos de individua Trinitate claris, & perſpicuis verbis egiſſe in epiſtolis ſuis, & ſermonibus, fateor conſtare ex Scripturis: ſed epiſtolæ illæ ad quoſnam ſcriptæ ſunt? Sermones illi coram quibus dicti fuerunt? Coram Gentilibus, an coram Chriſtianis? coram initiandis, an coram initiatis? Sane de myſteriis ad neminem litteras miſerunt Apoſtoli, quam ad Chriſtianos, & fideles, ut infra videbimus: & licet ſermones quandoque inſtituerint coram Hebræis, & Gentilibus, prioribus ſolum myſterium individuæ Trinitatis ex Veteri Teſtamento exponebant; coram poſterioribus vero cautius agebant, neque de Sanctiſſima Trinitate mentionem faciebant. Patent hæc omnia ex ipſis Apoſtolorum Actis a Sancto Luca conſcriptis: quamvis enim ibi videamus, Apoſtolos paſſim in Synagogis coram Judæis prædicaſſe fidem in Chriſtum unigenitum æterni Patris Filium; conſtat tamen, de Sanctiſſima Trinitate ſiluiſſe, quando agebant in foro coram Gentilibus. Sic Paulus, & Barnabas Actorum

14. Lyſtris ſolam fidem in Deum annunciaverunt; Paulus Actorum 17. in Areopago unicum Athenienſibus ignotum Deum prædicavit, & Actorum 24. Cæſareæ coram Præſide Felice nihil præter fidem in Deum profeſſus fuit.

Hiſce ex Sacra Scriptura demonſtratis, videndum eſt, an teſtimonium, quod in Recognitionibus Petro Apoſtolorum Principi tribuitur, moribus Apoſtolicis adverſetur. Non dixit Petrus, doctrinam de Summa Divinitate fidelibus occultandam eſſe, ſed infidelibus, propter quos dicebat, *nihil difficilius eſſe, quam de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare*; nec ad indiſcretum populum clare loquendum eſſe *propter eos, qui maligne, & inſidioſe audiunt*: cum enim ſalutem conſequi non deſiderent, adverſus veritatem argumentis, & ſophiſmatibus reluctando, eam quidem cœno intelligentiæ carnalis involvent, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis ſermonem interrumpent, & Prædicatores verbi Dei fatigabunt: propter quæ dictum eſt a Chriſto, ne ſermonem habens *mittat verborum ejus margaritas ante porcos, & canes. Et ego*, inquit Petrus, *in plurimis circuitu quodam verbi utens tentare nitebar, ne principalem de ſumma Divinitate intelligentiam minus dignis auribus publicarem*. In his verbis quid eſt, quod repugnat moribus Apoſtolicis? Quid eſt, quod primitivæ Eccleſiæ conſuetudini adverſetur? Non fidelibus, ſed infidelibus ob rationes jam allatas occultanda erat principalis de Summa Divinitate intelligentia, altiſſima de Trinitatis myſterio doctrina.

Quod Apoſtolorum Princeps Petrus, hoc Doctor Gentium Paulus fatetur ſeſe obſervaſſe cum Corinthiis. Narrat Sanctus Lucas, individuus Pauli comes, eum veniſſe Corinthum, & Judæis annuntiaſſe fidem in Chriſtum: Judæis autem contradicentibus, ad Gentes ſeſe convertiſſe,

adeo

adeo ut per annum, & ſex menſes prædicaverit Corinthiis verbum Dei. Hiſce autem ſuppoſitis, ſcribit Paulus in prima ad Corinthios epiſtola cap. 3. *Et ego, fratres, non potui vobis loqui quaſi ſpiritualibus, ſed quaſi carnalibus. Tamquam parvulis in Chriſto lac vobis potum dedi, non eſcam; nondum enim poteratis.* Citaveram hæc Pauli verba ad 2. Canonem Antiochenum, & ſubjunxeram teſtimonium Clementis Alexandrini, qui lib. 5. Stromatum hæc ita interpretatur: *Cautionem, ne ſermones in vulgus exeant, docet hoc modo. Et ego, fratres, non potui loqui vobis tamquam ſpiritualibus, ſed tamquam carnalibus; tamquam infantibus in Chriſto lac vobis potum dedi, non cibum: nondum enim poteratis, ſed neque nunc poteſtis, adhuc enim carnales eſtis. Si ergo lac quidem eſt infantium; cibus autem perfectorum nutrimentum dictus eſt ab Apoſtolis, lac quidem intelligetur Catecheſis veluti primum nutrimentum animæ; cibus autem ſuſpiciens contemplatio, quæ ſunt ipſæ carnes, & ſanguis verbi hoc eſt comprehenſio Divinæ potentiæ, & eſſentiæ. Guſtate, & videte, inquit, quod Chriſtus eſt Dominus.* Et hæc ſunt Clementis verba, quæ ego ad myſterium arcani facere, Tentzelius nihil ad illud conferre exiſtimat, aſſerendo: *ἐπίκρυψις, quam Paulo tribuit Clemens, non ritus, ſed dogma, nec Sacramentorum doctrinam, ſed inſtitutionem de Deo reſpicit, quæ ad arcani diſciplinam nullo modo pertinent, utpote quæ in ſolis ritibus Sacramentorum conſiſtebat.*

Bene habet, quod Tentzelius vel invitus fateatur, ἐπίκρυψιν, ſive occultationem, de qua juxta Clementem loquitur Paulus, ad dogma ſpectare: ridiculum tamen eſt, quod addit, non Sacramentorum doctrinam; ſed inſtitutionem de Deo reſpicere, quaſi nihil præter Sacramenta antiquitus occultandum fuiſſet. Clementis verba clara ſunt, dum aſſerit, Paulum caviſſe, ne ſermones de ſumma Divinitate in vulgus exeant, quod nimirum myſterium

San-

Sanctiſſimæ Trinitatis, ſive, ut loquitur; *comprehenſio Divinæ potentiæ, & eſſentiæ* ad diſciplinam arcani, quod omnibus revelandum non erat, ſpectaret. Quomodo Paulus ipſe cum Athenienſibus egerit, indicavimus ſupra, de cujus ſermone audiendus eſt D. Ambroſius in Commentario ad caput 9. Lucæ · *Lege*, inquit, *ſermonem Apoſtoli apud Athenienſes habitum: qui ſi a primo deſtruere voluiſſet cærimonias Idolorum, ſermonem ejus aures Gentilium reſpuiſſent. Ab uno igitur Deo operatore mundi incipit, dicens: Deus, qui fecit mundum, & cuncta, quæ ſunt in eo &c. Negare non poterant, unum operatorem eſſe mundi, unum Deum, unum omnium Creatorem. Adjunxit, quod Cæli, & terræ Dominus in manu factis non dignatur habitare. Deinde quod, intra auri, argentique caſſam materiem, nequaquam veriſimile ſit, artificio hominis vim Divinitatis includi, erroris remedium docens eſſe ſtudium pœnitendi. Tunc venit ad Chriſtum, nec tamen Deum maluit, quam hominem nuncupare, dicens; In viro, quo definivit, præbens omnibus fidem, ſuſcitans eum ab inferis. Qui enim tractat, debet audientium conſiderare perſonas, ne prius irrideatur, quam audiatur. Quando enim Athenienſes crederent, quia Verbum caro factum eſt, & de Spiritu Virgo concepit, qui irridebant, quia reſurrectionem audierant mortuorum? Tamen & Dionyſius Areopagites credidit, & alii crediderunt in virum, ut in Deum crederent. Quid intereſt, quo quiſque credat ordine? Non in principio perfecta quæruntur, ſed de principiis ad ea, quæ perfecta ſunt, pervenitur. Ergo tali Athenienſes informatur præcepto; talis nobis apud Gentiles ordo ſervandus eſt. At vero, cum Judæos alloquerentur Apoſtoli, ipſum Chriſtum eſſe, dicebant, qui Propheticis nobis eſſet promiſſus oraculis: quem non prius auctoritate ſua Dei Filium nominabant, ſed virum probatum, virum juſtum, virum a mortuis ſuſcitatum, illum virum, de quo dictum eſt, Filius meus es tu, ego hodie*

genui

genni te. Ita ergo & tu ad ea, quæ difficile creduntur, auctoritatem Divini ſermonis adſciſce, & promiſſum ejus adventum Prophetarum voce deſigna ..... Quod ſi ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus imbuendus ſit; dicendum, quia unus eſt Deus, ex quo omnia, & unus Jeſus Chriſtus, per quem omnia, non duos Deos eſſe dicendos: perfectum quidem Patrem, perfectum eſſe & Filium, ſed unius Patrem, & Filium eſſe ſubſtantiæ, Verbum æternum æterni Dei; non quod profertur, ſed quod operatur; ex Patre genitum non voce editum. Hic videbit, ni fallor, Tentzelius, quam vere diximus ſupra, Apoſtolos Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium non reticuiſſe coram Judæis, qui illud in propheticis ſermonibus antiquitus acceperant, ſed occultaſſe Gentilibus, ut, Paulum coram Athenienſibus feciſſe, probat Ambroſius, quinimo ipſis Catechumenis, quamdiu in primo audientium gradu erant, myſterium illud traditum non fuiſſe: notanda enim ſunt verba Ambroſii, *ad Sacramenta fidelium tendens Catechumenus*, quibus Catechumenos Competentes indicat, iiſque myſterium revelandum eſſe, innuit. Clarius mentem ſuam exponit D. Ambroſius Epiſtola 33. ad Marcellinam ſororem: *Poſt lectiones*, inquit, *& tractatum dimiſſis Catechumenis Symbolum aliquibus Competentibus in baptiſteriis tradebam*. Competentes, de quibus ibi Divus Ambroſius, ſunt omnino Catechumeni mox baptizandi, quibus ante Baptiſmum de Sanctiſſimo Trinitatis myſterio conſtare debebat, quia *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti* baptizandi erant. Quamdiu autem baptiſmo proximi non erant, illius myſterii notitiam non habebant, quia illis tamquam parvulis in fide juxta Apoſtolum lac, non ſolidus cibus competebat. Occultabatur itaque Catechumenis in primo gradu conſtitutis, myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, & ob illud, aliaque totum Symbolum, de

quo

quo antequam ageret Ambroſius, teſtatur, ſe dimiſiſſe Catechumenos.

Neque hoc ſolum in Occidente, ſed in Oriente quoque, uſu receptum fuiſſe, patet ex Sozomeno lib. 1. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ cap. 19., ubi fatetur, ſe Symbolum Nicænum omittere *Quia*, inquit, *veriſimile eſt, nonnullos, qui non ſunt initiati myſteriis, hunc librum perlecturos.* Colligitur quoque ex Origene, qui libro 1. contra Celſum enumerans præcipua Religionis dogmata, quæ Symbolo contenta nemini occultantur, allegat Chriſti nativitatem, crucifixionem, & reſurrectionem, extremum judicium, & futuræ noſtræ reſurrectionis myſterium. Neque ullam mentionem facit Sanctiſſimæ Trinitatis, quod ejus doctrina omnibus non ſit annuntianda. Rationem dat Gregorius Nazianzenus oratione 44. de Spiritu Sancto, ubi ſic loquitur: Οἱ τὸ Πνεῦμα Θεὸν νομίζοντες, ἔνθεοι καὶ λαμπροὶ διανοίαν. Οἱ δὲ καὶ ὀνομάζοντες, εἰ μὲν εὐγνώμοσιν, ὑψηλοί. εἰ δὲ ταπεινοῖς, οὐκ οἰκονομικοί, πηλῷ μαργαρίτην πιστεύοντες. *Qui, Spiritum Sanctum Deum eſſe, cenſent, Divini ſunt viri, & præclaro animo: qui verò etiam ita nominant; ſiquidem apud bene ſentientes verba faciant, ſublimis animi ipſi ſunt; ſin autem apud abjectæ mentis homines, ſatis prudentes diſpenſatores non ſunt; qui margaritam luto credant.*

Putat quidem Caſaubonus, hanc occultationem a Gregorio Nanzianzeno indicatam ad συγκατάβασιν condeſcenſionem, ſive diſpenſativam Patrum prudentiam ſpectare. Verum, cum myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis ad dogma ſpectet, quod hæretici, antiquitus occultatum fuiſſe nolunt, lectoribus ſuis illudit Caſaubonus; ad diſciplinam enim arcani ſpectat jam allata admonitio Gregorii Nazianzeni, qui ſub abjectæ mentis hominibus procul dubio Catechumenos comprehendit: fideles enim myſterium

rium Sanctiſſimæ Trinitatis, in quo baptizati erant, credere debebant; Catechumeni verò in primo gradu conſtituti illud ignorabant. Unde Philotheus Patriarcha apud Caſaubonum de Baſilio, Nazianzeno, & Chryſoſtomo: *Credimus Patrem, Filium, & Spiritum Sanctum ejuſdem gloriæ, in quibus conſummatur, & verbis, & rebus ipſis. ſcis hoc tu, qui es initiatus.* Et magnus Conſtantinopolitanus Epiſcopus Joannes Chryſoſtomus, homilia 40. in primam ad Corinthios Epiſtolam, expreſſe profeſſus eſt, ſe non audere loqui de forma baptiſmatis, & Symbolo, quibus Sanctiſſimæ Trinitatis myſterium exponitur: *Non audeo, inquit, propter eos, qui non ſunt initiati: u enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, ut qui nos cogunt, vel non aperte dicere, aut eis arcana enunciare. Sed tamen dicam, quoad ejus a me fieri poterit, tectè, & adumbrate: nam poſt myſticorum illorum, & terribilium verborum enunciationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ e Cœlo ſunt demiſſa, hoc quoque in fine addimus, quando ſumus baptizandi, jubentes dicere: Credo in reſurrectionem mortuorum: & in hac fide baptizamur.* Omnium demum clariſſime Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Catecheſi 6., agens de myſteriis ſymbolo contentis. *Hæc myſteria, Sacramentaque nunc patefacit Eccleſia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris eſt, Gentilibus exponere; non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana myſteria declaramus, neque palam apud Catechumenos de myſteriis verba facimus, ſed multa ſæpe loquimur occulte, ut fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Clariora ſunt hæc verba, quam ut negari poſſint, vel in contrarium ſenſum detorqueri. Ut autem ulterius de eorum teſtimoniorum fide conſtet, dabimus infra textum Græcum, ex quo Tentzelius ſuos errores, ſi velit, corrigere poterit; ſi nolit, ſaltem erubeſcere deberet.

ARTICULUS II.

Non unum, vel duo, ſed reliqua etiam Sacramenta, non initiatis occultari conſueviſſe.

DE ſolo Euchariſtiæ myſterio occultando egeram in Commentario ad 2. Can. Antiocheni Concilii, non quod, alia occultata fuiſſe, negarem, ſed quod, iſtius Sacramenti ſub nomine Euchariſtiæ mentionem ibi factam, reperiſſem, Tentzelius num. 2. ſuæ diſputationis de omnibus Sacramentis, ex diſciplina Eccleſiæ olim occultatis, acturus: *Arcani*, inquit, *ſeu myſterii nomine nobis proprie veniunt Sacramenta Novi Teſtamenti, quorum duo tantum ſunt, Baptiſmus, & Euchariſtia.* Duo tantum Sacramenta admittit, & quia, ſola Sacramenta ex diſciplina arcani occultanda, ſtatuerat, nihil aliud, quam Euchariſtiam, & Baptiſmum occultata fuiſſe, credebat. Paulo cautius locutus eſt Albertinus diſputatione de reticentia myſteriorum: *Dico*, inquit, *non ſolam Euchariſtiam, ſed alterum quoque Eccleſiæ Sacramentum, videlicet Baptiſmum, imo &, ſi quid aliud Sacramenti appellatione lato ſenſu cohoneſtabatur, ut oleum, ex quo baptizati ungebantur, & Sacerdotum ordinatio, haud initiatis occultari, conſueviſſe.* Subodoratus eſt homo vafer, plura, quam duo, Sacramenta apud antiquos occultata fuiſſe, idque manifeſtiſſime Caſaubonus exercitatione 16. monſtraverat, hinc ea ſubdidit verba: *& ſi quid aliud Sacramenti appellatione lato ſenſu cohoneſtabatur.*

Non inquiremus hic, quot Sacramenta antiquitus admiſerit Eccleſia; hoc unum oſtendemus, pluſquam duo Sacramenta occultaſſe. Clara ſunt Tertulliani verba in Apologetico cap. 7. *Ex forma omnibus myſteriis ſilentii fi-*

des

des adhibetur. Illud quoque Zenonis Veronenſis in Pſal. 126. *Conventus Eccleſiarum ſive Templi, quos ad ſecretam Sacramentorum religionem ædificiorum ſepta concludunt, conſuetudo noſtra, vel Domum Dei ſolita eſt nuncupare, vel Templum*. Et illud Cyrilli Hieroſolymitani catecheſi 6. Οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν. *De myſteriis neque palam apud Catechumenos verba facimus, ſed multa ſæpe loquimur occulte*. Et illud Chryſoſtomi in primam ad Corinthios homilia 16. *Eccleſia eſt arcanorum myſteriorum theſaurus, quæ foras efferre non licet*. Et illud Divi Auguſtini in Pſalmum 103. *Sacramenta vero occultantur illis*, nimirum Paganis. Et ut alia omittam, illud Theodoreti in Num. interrog. 15. Ἀσήμως διὰ τοὺς ἀμυήτους περὶ τῶν θείων διαλεγόμεθα μυστηρίων, τούτων δὲ χωριζομένων σαφῶς τοὺς μεμυημένους διδάσκομεν. *Obſcure propter non initiatos de myſteriis diſſerimus, his vero ſemotis, perſpicuis initiatos docemus*. Hæc, & plura reperiuntur apud antiquos Patres de Sacramentis in genere, quæ plerumque apud Græcos, & non raro apud Latinos, myſteria vocantur, ut ex ipſo nomine, arcana non omnibus propalanda eſſe, monſtraretur.

De Sacramentis in ſpecie variis locis egerunt quoque Patres. Et quidem de Baptiſmo habemus Theodoretum, in Divinorum decretorum epitome, cap. 18. ubi agens de ſancto Baptiſmate adjungit: Ἀλλὰ μυστικωτέρου δεῖ λόγου ἐνταῦθα. *Verum hic magis myſtico ſermone opus eſt*. Cyrillum quoque Alexandrinum libro 1. contra Julianum, ubi profitetur, ſe relinquere ea, quæ ſunt altioris intelligentiæ circa Baptiſma: Ἵνα μήπω μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων ἐκφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσαιμι λέγοντι τῷ Χριστῷ. *Ne ad profanorum aures arcana deferens offendam Chriſtum dicentem*. &c. Et Chryſoſtomum homilia 40. in priorem ad Corinthios agentem de Baptiſmo: *Volo quidem aperte*

id dicere, non audeo vero propter eos, qui non ſunt initiati &c. Et hom. 46. in Acta loquentem, de quibuſdam baptizatis, quos Diaconus inſtruebat: *ad eos diſſerebat; nihil autem, quam quæ ad myſteria pertinebant, eos docebat*, Ὡς μηδὲ τοῖς ἀμυήτοις συγχωρεῖν παρεῖναι. *Adeo ut neque intereſſe permitteret non initiatos*. Gregorium denique Nazianzenum Oratione 40. de Baptiſmo dicentem, quædam de myſterio ad vulgi aures efferri, licitum eſſe, quædam vero occulte addiſci: ἃ καὶ κρύψεις παρὰ σεαυτῷ σφραγῖδι κρατούμενα: *quæ etiam ipſa apud te ipſum occultabis baptiſmo obſignata, atque retenta*: Plura ſunt hac de re Patrum teſtimonia, quæ ex profeſſo omitto, ne in re a Tentzelio, cæteriſque omnibus admiſſa diutius inhæream.

Neque laborandum eſt, ut Patrum teſtimonia de occultato olim Euchariſtiæ myſterio inquiramus, cum in confeſſo ſit apud omnes illud Auguſtini in Pſal. 103. *Quid eſt, quod occultatum eſt, & non publicum in Eccleſia? Sacramentum Baptiſmi, Sacramentum Euchariſtiæ*. Ad Confirmationem itaque accedamus, de qua Auguſtinus, ſeu Auctor antiquus ſermonis de Oleo Sancto in appendice Sermonum a Jacobo Sirmondo editorum: *Dimiſſis jam Catechumenis, vos tantum ad audiendum retinuimus; quia præter illa, quæ omnes Chriſtianos convenit in commune ſervare, ſpecialiter de cæleſtibus myſteriis locuturi ſumus, quæ audire non poſſunt, niſi qui ea, donante jam Domino, perceperunt*. Et infra ait: *ſolis baptizatis, & fidelibus auditoribus committi*. Et interrogatus a Decentio Eugubino Epiſcopo Innocentius Primus reſpondet de forma Confirmationis *Verba dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationem reſpondere*. Et Divus Baſilius de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. *Ipſam porro olei inunctionem, quis ſermo proditus docuit?* Et infra, hanc unam ex arcanis ſilentio conſervandis innuit: Ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν

ἔξεστι

ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, *Quæ nec intueri fas eſt non initiatis.*

Agit illo loco D. Baſilius de *Euchariſtia*, *Baptiſmo*, & *Oleo*, ut in terminis fatetur Albertinus, qui, hæc tria olim occultata fuiſſe, admittit. Licet autem Baſilius de aliis Sacramentis eo loco mentionem non faciat, exinde tamen non ſequitur, alia Sacramenta publicari potuiſſe: quin potius ſequitur ex fundamento Baſilii, alia olim ab Eccleſia occultata fuiſſe. *Quæ enim*, inquit, *nec intueri fas eſt non initiatis, non conveniebat, horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto*. Conſtat autem clariſſime ex Canone 4. Laodiceni Concilii de myſterio Ordinationis: περὶ τοῦ μὴ δεῖν τὰς χειροτονίας ἐπὶ παρουσίᾳ ἀκροωμένων γίνεσθαι, *Quod non oporteat, ordinationes ſub conſpectu audientium celebrari*. Iſidorus Mercator vertit, *præſentibus Catechumenis*, quod Catechumeni inter audientes eſſent. Unde Caſaubonus exercitatione 16. „ Ordinationem Epiſcoporum, & „ Presbyterorum inter Sacramenta vetus Eccleſia poſuit „ propter impoſitionem manuum, & Spiritus Sancti invocationem, & acceptionem. Quare hujus etiam formulas clam habuit, &, ſolis fidelibus notas eſſe, voluit Chryſoſtomus in poſteriorem ad Corinthios Homilia 18. Ὁ μέλλων χειροτονεῖν τὰς ἐκείνων ἀξιοῖ εὐχὰς καλεῖ, καὶ αὐτοὶ ἐπιψηφίζονται, καὶ ἐπιβοῶσιν, ἅπερ ἴσασιν οἱ μεμυημένοι. Οὐ γὰρ δὴ θέμις ἐπὶ τῶν ἀμυήτων ἐκκαλύπτεσθαι ἅπαντα. *Qui in Sacrum Ordinem cooptaturus eſt aliquem, fidelium preces exigit illo tempore: atque illi aſſenſu ſuo, quæ geruntur, comprobant, & acclamant illa, quæ nota habent initiati. Nam apud eos, qui initiati non ſunt, omnia retegere, fas non eſt*. Quod de Ordine, hoc de Unctione infirmorum dici poſſe, videtur, cum, quod Baſilius ſcripſit de Chriſmate, hic quoque locum habeat: *Ipſam porro Olei munctionem, quis ſermo proditus docuit?* Quis enim Sanctorum Patrum primis Eccleſiæ ſæculis de

Sa-

Sacramento illo clare coram Catechumenis, aut infidelibus locutus eſt? Quis verba formæ ſcripto tradidit? D. Auguſtinus quidem enarratione in Pſalmum 141. dicit, nos multa Sacramenta aliter, atque aliter accipere. *Quædam*, inquit, *ſicut noſtis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus*. Quibus verbis agit de Corpore, & Sanguine Chriſti, quæ ore, & Baptiſmo, ac Extrema unctione, quæ per totum corpus olim accipiebantur. Sicut autem de Sacramento Euchariſtiæ obſcure tractat, nihil aliud dicens, quam *ſicut noſtis*; ita & de Extrema unctione, de qua D. Hieronymus ad caput 14. Oſeæ, locuturus occaſione vocis *Olivæ*, dicit, Olivæ fructum eſſe, *quo unguntur in agone certantes*. Obſcure nimirum de Extrema unctione agunt hi Sancti Patres, ante quos paucos Latinorum, vel Græcorum reperies clare ea de re tractantes, cum tamen Jacobus Apoſtolus in Epiſtola ſua Catholica monuerit fideles, ut ſi quis infirmaretur, induceret Presbyteros Eccleſiæ, qui orarent ſuper eum, *ungentes eum oleo in nomine Domini*. Quod fideles poſt tempora Apoſtolorum adimpleviſſe, conſtat ex Epiſtola Innocentii I. ad Decentium Eugubinum. Unde ſi rarius, aut obſcurius de hoc Sacramento locuti fuerint primitivæ Eccleſiæ Patres, illius, ſicut cæterorum Sacramentorum, communis eſt ratio, quæ ex diſciplina arcani deſumitur. Et hoc plane eſt, quod Innocentius I. Epiſtola citata docet, ubi poſt obſcuram de Sacramentis Confirmationis, Euchariſtiæ, Pœnitentiæ, & Extremæ unctionis doctrinam addit, ſe reſpondiſſe, prout potuit; reliqua vero, *quæ ſcribi fas non erat*, ſe ipſi præſenti edicturum.

CA-

CAPUT III.

Quod non ſoli Sacramentorum ritus , ſed etiam dogmata, occultari , olim conſueverint .

MOnuerat Caſaubonus exercitatione 16. in Baronium: *Cum in Sacramentis tria occurrant conſideranda , ſymbola ſignificantia , res ſymbolis ſignificatæ , & ritus celebrandorum Sacramentorum ; veteres non adeo res in Sacramentis ſignificatas , & efficaciam illorum ſiluiſſe , quam ſymbola ipſa , & ritus , ac rituum cauſas .* Et quamvis propter Sacramentum Euchariſtiæ Caſaubonus dicere debuerat, non ſolum res ſymbolis ſignificatas, ſed etiam *ſub eis contentas* , ac magnum ejus verba errorem contineant in eo , quod negant , res in Sacramentis ſignificatas, vel contentas , olim occultari , conſueviſſe : ejus tamen obſervationem veriſſimam eſſe , clamat Albertinus , eamque nobis opponit Tentzelius in diſputatione ſua num. 2. , & 8. , ubi diſertis verbis aſſerit , arcani diſciplinam apud Orthodoxos in mera rituum occultatione conſtitiſſe , ideoque hæreticos accuſatos olim fuiſſe, quod *peſtilentiſſima ſua dogmata proloqui nefas putarent* atque Divum Irenæum lib. 3. adverſus hæreſes capite 15. Valentini ſectatores damnaſſe , *quod apud eos alia quidem in abſcondito, alia vero in manifeſto doceantur* : quin imo apud Tertullianum Orthodoxos ex hoc ipſorum Silentio, & latebris certiſſimam ſibi victoriam pollicitos fuiſſe, *quia , quod tanto impendio abſconditur, etiam ſolummodo demonſtrare , deſtruere eſt* . Unde concludit Tentzelius : „ Omnino aperte , & certe colligitur , ſilentium „ dogmatum nec ad arcani diſciplinam apud Orthodoxos „ proprie umquam pertinuiſſe, nec ab Apoſtolis traditum , „ ſed a Valentino , ejuſque ſectatoribus inventum fuiſſe ,

qui

„ qui vaniſſimi ſilendorum dogmatum magiſtri imperan-
„ te Adriano exorti ſunt, ut patet ex demonſtrationibus
„ Joannis Pearſonii.

Antequam aliorum fundamenta proferam, viſum eſt, Tentzelii opinionem examinare, & quam erronea ſit, oſtendere. Mirum namque videtur, hominem, qui antiquitatis ſtudioſus videri voluit, ignoraſſe, quod apud ipſas Philoſophorum ſectas, diu ante Chriſti adventum obſervatum fuerit, ut profani procul a ſacris arcerentur, teſtante Jamblicho lib. 2. de vita Pythagoræ cap. 28. *Cum externis, & ut dicam profanis, ſi quandoque uſus ferret, congrediendum eſſe, nequaquam ſua Sacra enunciabant, ſed per ſymbola, & arcanas teſſeras obſcure, & latenter ſibi mutuo ſenſa mentis velut ænigmatibus ſignificabant*. Idem omnino teſtatur Clemens Alexandrinus lib. 5. ſtromatum: *Non ſoli autem Epicurei, & Plato multa occultabant, ſed etiam Epicurei dicunt, quædam eſſe apud ſe arcana, & non permittere omnibus, ut ea ſcripta legant*. Et hæc quidem de profanis, & externis; de diſcipulis autem ſubjungit Clemens: *Quin etiam Stoici a Zenone primo quædam fuiſſe conſcripta, quæ non facile permittunt legere diſcipulis, quorum non prius fuerit factum ab ipſis periculum, an germane, & ſincere philoſophentur*. Hæc Clemens Alexandrinus eo ipſo loco, quo ex Paulo probat, parvulis in fide notitiam de Religionis Catholicæ myſteriis tamquam lac tribuendam eſſe, quod illico Catecheſim vocat, ut oſtendat, Chriſtianos ſuis diſcipulis, ſeu Catechumenis, non ſtatim omnia expoſuiſſe, ſed poſtquam periculum ab ipſis factum erat, & ſolidioris cibi, ac altioris cognitionis capaces credebantur.

Probavimus ſupra ex Clemente Alexandrino, fideles, dogma de Summa Divinitate, ſeu Sanctiſſima Trinitate, Catechumenis in primo gradu occultare, debuiſſe, ut mirum in modum allucinetur Tentzelius, qui eo titulo Se-

ſtatores Valentini ab Irenæo, & Tertulliano impugnatos fuiſſe, exiſtimet, quod quædam arcana apud ipſos eſſent ad dogma ſpectantia. Dicit quidem Tertullianus de Valentini ſectatoribus, *Nihil magis curant quam occultare, quod prædicant* ſed legenda ſunt, quæ in eodem contra Valentinianos libro addit, illos nimirum ſanctitatem noſtræ Religionis exterius præ ſe tuliſſe, occulte vero impudica profeſſos fuiſſe, Deoque ipſi affinxiſſe: *Sanctis nominibus, & titulis, & argumentis veræ Religionis, vaniſſima, atque turpiſſima configurantes*. Et hoc eſt, quod dicit D. Irenæus lib. 3. cap. 15. hypocritarum eſſe, & hæreticorum, alia quidem in abſcondito, alia vero in manifeſto docentium: non autem quod per hæc verba damnare voluerit uſum Eccleſiæ, quæ quorumdam auribus myſteria Religionis occultabat, aliis manifeſto exponebat. Non enim alia, & alia docebat, ſed unum idemque verbis obſcurioribus tegebat illis, qui nondum amplioris notitiæ capaces erant, & exponebat clarioribus pro iis, qui capere poterant. Quo ſenſu Paulum Apoſtolum Corinthiis aliquando lac, non potum dediſſe, teſtis eſt Clemens Alexandrinus, qui ex Apoſtolico inſtituto deducit, cognitionem de Summa Divinitate omnibus ſtatim credendam non eſſe. Id quoque eſt, quod Celſus apud Origenem κρύφιον δόγμα *doctrinam clancularam* appellat, quam cum Chriſtianis objiceret, reſpondit Origenes contra eumdem lib. 1., non omnia Chriſtianæ Doctrinæ capita occultari, plura enim de Chriſti nativitate ex Virgine, de ejus quoque crucifixione, & reſurrectione palam prædicari. *Quod vero quædam inſunt*, inquit, *quæ non communicantur quibuſvis; id non ſolum doctrinæ Chriſtianæ proprium eſt, verum etiam Philoſophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant: & alii Pythagoram audiebant, contenti ipſius auctoritate: alii diſcebant rationes non evulgan-*

D das

das in profanos, nondumque purgatos. Quid in rem noſtram clarius? Admittit Origenes κρύφιον δόγμα pro aliquibus Religionis noſtræ capitibus, & uſum Eccleſiæ ea occultandi contra Celſum tuetur, ut vel ex hoc manifeſtum ſit, non ritus tantum, ſed & dogmata occultata olim fuiſſe.

Manifeſtum eſt, quod pro hac Eccleſiæ diſciplina deſumitur ex Arnobio ſeniore, argumentum. Hic enim libros ſeptem contra Gentes editurus, non diſputat cum eis de Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio, non exponit ritus baptiſmatis, non tradit dogma de Sacratiſſimo Altaris myſterio, ſed lib. 2 modum, quo inſtruendi ſunt infideles, attingit, ut nimirum ex animarum immortalitate doceantur ad notitiam veri Dei pervenire: *Tum deinde feritate atque inhumanitate depoſitis, reſumant ingenia mitiora, ut ad illud, quod dabitur, eſſe poſſint paratæ*. Ad quæ verba Heraldus in Notis: „ Sic Catechumenorum ordinem ſubindicat. His enim verbis: *Feritate, atque inhumanitate depoſitis, reſumant ingenia mitiora*, regenerationem per „ Baptiſmum ſignificat: illis vero, *ut ad illud quod dabitur, poſſint eſſe paratæ*, procul dubio ſignificat Euchariſtiam, qua de re loquitur tamen ut Catechumenus „ obſcure, & trepide. Rationem addit infra: Nam quod „ ait: *Illud, quod dabitur*, translatum videbitur a gentium myſteriis, in quibus dabantur quædam ſymbola, & memoracula. Arnobius igitur, quia audierat, „ dari fidelibus panem, & vinum, nec myſterii hujus „ rationem ſatis cognitam habebat, idcirco hac de re ita „ loquitur, ut confuſe tantum vidiſſe eum aliquid, appareat, nihil adhuc diſtincte „. Ita fere Heraldus, qui recte ſupponit, Arnobium, dum hæc ſcribebat, fuiſſe Catechumenum. Quod autem adjungat, audiviſſe, dari fidelibus panem, & vinum, ex ipſo Arnobio non colligitur,

tur, qui nulla iſtorum facta mentione generaliter dicit: *Quod dabatur*; ſignificans, ſe omnino neſciviſſe, & gentibus proinde indicare non potuiſſe tam ſymbola panis, & vini, quam Corpus, & Sanguinem Chriſti ſub illorum ſpeciebus contenta.

Poſt ſeptem libros Arnobii adverſus gentes edi quondam ſolebat octavus, quo continetur dialogus inter Cæcilium Ethnicum, & Octavium, unde *Octavius* inſcribebatur: quod non animadvertentes typographi, loco Octavii octavum legerunt, crediderunt que, eſſe octavum Arnobii contra gentes librum. Verum errorem typographorum ſubolfecit Franciſcus Balduinus, qui librum non octavum, ſed *Octavium* inſcriptum fuiſſe, ex dialogo ipſo collegit, & auctorem fuiſſe non Arnobium, ſed Minutium Felicem, qui 60. annis ante Arnobium floruerat, ex Lactantio lib. 5. cap. 1. didicit, ubi: *Minutius Felix non ignobilis inter cauſidicos loci fuit. Hujus liber, cui Octavius titulus eſt, declarat, quam idoneus veritatis aſſertor eſſe potuiſſet, ſi ſe totum ad id ſtudium contuliſſet*. Apud hunc itaque auctorem Tertulliano coætaneum objicit Ethnicus non ſola occulta Chriſtianorum Sacra, ut putat Tentzelius, ſed occulta quoque Religionis ipſorum dogmata. Ait proinde de gente Chriſtianorum; (1) *Latebroſa & lucifugax natio in publicum muta, in angulis garrula*. Addit de infante farre contecto, & occiſo, cujus Chriſtiani *ſitienter ſanguinem lambunt, certatim membra diſpertiunt*: & tunc exclamat, *hac fœderantur hoſtia*, innuens, ſe agere de incruento Chriſtianorum Sacrificio, quod cum Ethnici ignorarent, variis fabulis ornatum cruentum ſomniabant. Concludit demum, ſe multa conſulto præterire, *quæ aut omnia, aut pleraque omnium vera declarat ipſius pravæ Religionis obſcuritas. Cur etenim occultare, & abſcondere, quidquid illud colunt, magnopere nituntur, cum hone-*

(1) *Cæcilius apud Minutium Felicem*;

ſta ſemper publico gaudeant, ſcelera ſecreto ſint? Cur nullas aras habent, Templa nulla, nulla nota ſimulacra? Numquam palam loqui, numquam libere congregari, niſi illud, quod colunt, & interprimunt, aut puniendum eſt, aut pudendum.

Plura ſunt, quæ Cæcilius Chriſtianis objicit circa occultationem myſteriorum, ad quæ Octavius clare reſpondere debebat, ſi poterat. At tantum abeſt, id feciſſe, ut ad primam objectionem nihil aliud reponat, quam: (1) *Nec in angulis garruli, ſi nos audire publice aut erubeſcitis, aut timetis.* Numquid de Sacrificio Chriſtianorum clarius reſpondit, ut Gentilis objectionem refutaret; dixitque, non cruentum eſſe, ſed incruentum, quo Chriſtus Dominus per Sacerdotem offertur Deo Patri, ejuſque Corpus, & Sanguis ſub ſpeciebus panis, & vini ſumi a fidelibus? Tantum abeſt, id expoſuiſſe Octavium, ut ne verbum quidem de Chriſtianorum myſterio revelarit, ſed ſimpliciter reſponderit: *Illum jam velim convenire, quo initiari nos dicit, aut credit de cæde infantis, & ſanguine. Putas fieri poſſe, ut tam molle, tam parvulum corpus fata vulnerum capiat? Ut quiſquam illum rudem ſanguinem novelli, & vixdum hominis cædat, fundat, exhauriat? Nemo hoc poteſt credere, niſi qui poſſit audere.* Et infra: *Nobis homicidium nec videre fas eſt, nec audire: tantumque ab humano ſanguine cavemus, ut nec edulium pecorum in cibis ſanguinem noverimus.* Hæc ibi pro Chriſtianis Octavius, nullam Corporis, & Sanguinis Chriſti per incruentum Sacrificium Deo Patri oblatorum, & ſub ſpeciebus panis, & vini a fidelibus ſumptorum mentionem faciens, quod hoc Chriſtianorum dogma unum eſſet ex iis, quæ occultanda erant Gentilibus. Quod autem de Euchariſtia, hoc de ſummæ Divinitatis, ſeu Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio obſervavit cum Cæcilio Octavius, ſolam unius Dei notitiam

(1) *Octavius apud Minutium Felicem.*

Digitized by Google

tiam cum eo communicans, Trinitatis enim miſterium, & Euchariſtiæ Sacramentum, homini Gentili occultandum erat, ut vidimus ſupra.

Complura ſunt Sanctorum Patrum teſtimonia, ex quibus luce clarius monſtrari poteſt, antiquam Eccleſiæ diſciplinam, non ſolum in Symbolis Sacramentorum, eorumque ritibus, ſed etiam in rebus per ipſa ſignificatis, ſeu contentis occultandis viguiſſe. Sed duo nobis hoc loco ſufficiant, quorum primum eſt celeberrimum illud totius Italiæ teſtimonium, quod Julius Primus ſuo nomine ad Euſebianos tranſmiſit, & contra eoſdem urget Magnus Alexandriæ Patriarcha Athanaſius apologia 2.: non ſolum enim accuſant Euſebianos, quod de calice, & menſa ſermonem habuiſſent in præſentia Præfecti, aſſiſtentibus tum Ethnicis & Judæis, ſed quod coram iiſdem, præſentibus quoque Catechumenis, *quæſtionem de ſanguine, & Corpore Chriſti habuiſſent*. Quæ his verbis totius Ægypti Epiſcopi in Synodica ad omnem ſub cœlo Eccleſiam deplorant: *Coram Ethnicis hominibus quæſtiones de Eccleſia, de Calice, de Menſa Domini, de Sanctis Sanctorum habuere*. Per *Sancta enim Sanctorum* intelligenda ſunt Sacramenta Corporis, & Sanguinis Chriſti, quæ Gentilibus, Judæis, Catechumenis occultanda, non publicanda erant. Unde D. Epiphanius in Ancorato num. 57., acturus de verbis Chriſti, quibus Euchariſtiam conſecravit, non eſt auſus, Corporis Chriſti mentionem facere; ſed duabus vicibus formam repetens nihil aliud ſcripſit, quam; *Hoc meum eſt hoc. Videmus enim*, inquit, *Salvatorem ipſum in manus accepiſſe, ut in Evangelio legitur, quod a cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum eſt hoc*. Quod Epiphanii teſtimonium dignum exiſtimavi, ut ſecundo loco hic adjiceretur, quia & panis, & Corporis mentionem prætermiſit, & ne Corpus Chriſti nominaret,

ipſa

ipſa Scripturæ verba mutans, pronomen *Hoc* loco *Corporis* ſubſtituit.

Neque in contrarium faciunt teſtimonia D. Auguſtini ab Albertino allata, quibus Sanctus ille Eccleſiæ Doctor panis mentionem facere omiſit, ut ſæpe ad Judæos loquens de Sacrificio Melchiſedech fecit, ſignanter vero ſermone 10. a Pariſienſibus edito. *Qui noverunt Scripturas, ſciunt, quid protulerit Melchiſedech, quando benedixit Abraham. Non oportet, ut hoc memoremus propter Catechumenos, fideles tamen agnoſcunt.* Ex hoc enim, aliiſque Auguſtini locis nihil aliud concluditur, quam illum panis mentionem omiſiſſe ob figuram Euchariſtiæ, ſeu myſticam rationem, ob quam alii quoque Patres ſæpius ejus mentionem omiſerunt; nullatenus tamen ſequitur, Corporis Chriſti mentionem coram Catechumenis factam fuiſſe, quin potius omitti debuiſſe. Si enim de pane, & vino a Melchiſedech Davidi oblatis propter Catechumenos nihil dicendum erat, quia figura erant Corporis, & Sanguinis Chriſti; quanto magis de ipſo Corpore, & Sanguine Chriſti coram Catechumenis tacendum erat, cum illa proprie eſſent, de quibus ne profanarentur, aut ludibrio non initiatorum exponerentur cavendum erat. Unde ipſe Auguſtinus Tractat. 11. in Joannem, agens de Catechumeno: *Interrogemus eum; Manducas Carnem Filii hominis, & bibis Sanguinem Filii hominis? Neſcit, quid dicimus.* Et iterum *Neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani.*

Obſtare quidem huic Divi Auguſtini teſtimonio videtur locus Irenæi apud Oecumenium, quem, teſte Arnaldo, (1) opponunt Miniſtri his verbis: *Que les Payens ayant pris des eſclaves des Chreſtiens, qui n'eſtoient encore que Catechumenes, & les forçant de leur apprendre quelque choſe de ſecret touchant les Chreſtiens; ces eſclaves, qui n'avoient point d'autre*

(1) *Arnaldus tomo 3. perpet. fid. lib. 7. cap. 2.*

tre moyen de les ſatisfaire, qu'en leur diſant, qu'ils avoient oüy dire a leur Maiſtre, que la Divine Communion eſtoit le Corp, & le Sang de Jeſus Chriſt: & qui s'imaginoient, que c'eſtoit effectivement de la Chair & du Sang, le dirent en effet ainſi a ceux, qui les preſſoient: & ſur cela les Payens perſuadez, que les Chreſtiens pratiquoient en effet, ce qui leur eſtoit impute par ces eſclaves, repandirent ce bruit parmy les autres Payens; & tacherent par les tourmens de le faire avoyer a Sanctus, & a Blandine. Mais Blandine leur reſpondit avec une liberté pleine de ſageſſe: Comment ceux, qui s'abſtiennent par piete des viandes, qui leur ſeroit permis de manger, ſeroient-ils capables de faire ces choſes, que vous nous imputez? Locum hunc, prout apud Arnaldum reperitur, Gallice retuli, quod in Oecumenio nec Latine, nec Græce reperire potuerim, & etiamſi reperiſſem, non magni tamen faciendum exiſtimaſſem.

Oecumenius adfertur, qui circa nonum, vel decimum ſæculum floruit, & ex Irenæo locum citavit, qui in ejus Operibus non reperitur, ſed neque inter fragmenta Irenæi, & ex aliis Auctoribus edita, conſpicitur. Reperitur autem hiſtoria ab Oecumenio relata apud Martyres Lugdunenſes, & Viennenſes, in epiſtola ad Fratres per Aſiam conſtitutos, quam epiſtolam nobis ſervavit Euſebius lib. 5. cap. 1., qui ibidem Irenæi, tamquam Lugdunenſis Epiſcopi, meminit: & hoc in cauſa fuiſſe, exiſtimem, ſi verum eſt, quod Miniſtri ex Oecumenio adferunt, quod Irenæo verba fidelium Lugdunenſium tributa ſint. Verba autem illa non conſonant iis, quæ ex Oecumenio adſeruntur, ſed longe diverſa ſunt; (1) ita enim habet illorum epiſtola: Συνελαμβάνοντο δὲ καὶ ἐθνικοί τινες οἰκέται τῶν ἡμετέρων. ἐπεὶ δημοσίᾳ ἐκέλευεν ὁ ἡγεμὼν ἀναζητεῖσθαι πάντας ἡμᾶς· οἱ δὲ κατ᾽ ἐνέδραν τοῦ σατανᾶ, φοβηθέντες τὰ

(1) *Fideles Lugdunen. apud Euſebium.*

τὰς βασάνους, ἃς τοὺς ἁγίους ἔβλεπον πάσχοντας, τῶν στρατιωτῶν ἐπὶ τοῦτο παρορμώντων αὐτούς, κατεψεύσαντο ἡμῶν Θυέστεια δεῖπνα, καὶ Οἰδιποδείους μίξεις, καὶ ἃ μήτε λαλεῖν, μήτε νοεῖν θέμις, ἀλλὰ μηδὲ πιστεύειν εἴ τι τοιοῦτο πώποτε παρὰ ἀνθρώποις ἐγένετο. Τούτων δὲ φημισθέντων, πάντες ἀπεθηριώθησαν εἰς ἡμᾶς. *Capti ſunt etiam quidam noſtrorum ſervi, qui Gentiles erant; quandoquidem Præſes nos omnes requiri palam juſſerat. Qui Dæmonis impulſu cum tormenta reformidarent, quæ Sanctos perpeti videbant, militibus ad hoc ipſum incitantibus, Thyeſteas quaſdam cœnas, & inceſtos Oedipi concubitus, & alia, quæ nec proſequi nobis, nec cogitare, fas eſt, ac ne credere quidem, ſuſtinemus, apud homines umquam geſta fuiſſe, adverſus nos ementiti ſunt. Hiſce autem evulgatis, omnes in nos ut feræ deſævierunt.*

Ex his verbis colligitur, plura aliter omnino contigiſſe, quam ex Oecumenio apud Arnaldum adferunt Miniſtri. Oecumenius enim fertur ſcripſiſſe ex Irenæo, ſervos Chriſtianorum a Paganis captos fuiſſe Catechumenos; cum fideles Lugdunenſes apud Euſebium teſtentur, fuiſſe Gentiles. Apud Oecumenium dicitur, ſervos illos confeſſos fuiſſe, quod audiviſſent a Domino ſuo, communionem eſſe Corpus, & Sanguinem Jeſu Chriſti: contra referunt Martyres Lugdunenſes, ſervos illos, militibus ad hoc ipſum eos incitantibus, Thyeſteas quaſdam cœnas adverſus nos ementitos fuiſſe. Non igitur Domini Chriſtiani ſervis Catechumenis revelarant myſterium, vel arcanum de Corpore, & Sanguine Chriſti, ut cum Miniſtris ex Oecumenio ſupponit Arnaldus; ſed ſervi Ethnici ex fama de infanticidio apud Paganos ſparſa Thyeſteas epulas Chriſtianis affinxerant. Quod autem additur apud Oecumenium, Paganos hoc ſervorum teſtimonio incitatos majorem perſecutionem moviſſe contra Chriſtianos, illud idem adjungunt fideles Lugdunenſes in ſua epiſtola, pro exemplo adferentes marty-

rium

rium Blandinæ, quæ cum a mane uſque ad veſperam tormentis reſtitiſſet, dixit: *Chriſtiana ſum, & nihil apud nos mali geritur.*

Supradicta autem Blandinæ verba reperiuntur in Epiſtola apud Euſebium, non vero illa, quæ leguntur apud Oecumenium: & potius Bibliadæ alteri martyri Chriſtianæ, quam Blandinæ conveniunt. De illa enim habent ibidem fideles Lugdunenſes. *Sed & Bibliadem quandam ex eorum numero, qui Chriſti fidem abnegaverant, cum jam Diabolus a ſe abſorptam crederet, velletque inſuper damnationem illius cumulare blaſphemia, ad ſupplicium duxit, adigens eam, utpote fragilem jam, & ignavam, impia de nobis proloqui. Verum illa reſipuit inter cruciatus, ac veluti ex altiſſimo ſomno excitata eſt, præſente ſupplicio de æternæ gehennæ cruciatibus ipſam ſubmonente. Et contradicens impiis; qui fieri poſſet*, inquit, *ut infantes comederent, quibus ne ſanguinem quidem animantium deguſtare licet? Abhinc, Chriſtianam ſe eſſe, confeſſa, in conſortium martyrum relata eſt.* Hæc Bibliades, ex cujus verbis clariſſime patet, Gentilium calumniam fuiſſe de infanticidio, martyremque nihil aliud reſpondiſſe, quam fieri non poſſe, ut infantes comederent, qui ne ſanguinem quidem animantium deguſtabant. Paucioribus verbis Blandina reſponderat, nihil mali apud Chriſtianos geri. Tam una, quam altera diſciplinam arcani obſervarunt: nihil de Corpore, & Sanguine Chriſti ſub ſpeciebus panis, & vini Paganis revelarunt; ſed ad mortem, & martyrium uſque ſumma conſtantia, & conſpicuo exemplo myſterium occultarunt.

Hæc cum ita eſſe, ex indubitato antiquitatis monumento conſtet, ad aliud argumentum ſeſe convertit Caſaubonus, qui Ethnicos Corporis Chriſti notitiam habuiſſe probat ex his verbis Maximi Madaurenſis epiſtola ad Auguſtinum: *Illud quæſo, vir ſapientiſſime, ut remoto fa-*

cundiæ colore, atque expleſo, quia cunctis clarus es, omiſſis etiam, quibus pugnare ſolebas, Chryſippeis argumentis; poſtpoſita paululum dialectica, quæ nervorum ſuorum luctamine, nihil certi quicquam relinquere nititur: ipſa re approbes, quis ſit iſte Deus, quem vobis, Chriſtiani, quaſi proprium vindicatis & in locis abditis præſentem vos videre, componitis. Ex his Maximi Madaurenſis in Africa Philoſophi verbis, myſterium Euchariſtiæ quoad dogma notum fuiſſe Paganis, concludit Caſaubonus „ Ex hujus, inquiens, miſeri Phi-
„ loſophi verbis colligitur, non initiatos, & Paganos no-
„ tum habuiſſe, quod Chriſtiani in ſuis conventibus Deum
„ ſuum Chriſtum præſentem adorabant, & videbant,
„ ſed rationem celebrandi Sacramenti ignoraſſe „. Verum neque hanc Caſauboni obſervationem ullatenus ſubſiſtere, ex ipſius Philoſophi verbis deducitur, qui ab Auguſtino quærit: Quis ſit iſte Deus, quem ſibi Chriſtiani quaſi proprium vindicabant, & in locis abditis ut præſentem colebant. Si Philoſophus ſciviſſet, Chriſtum Deum a Chriſtianis in occulto coli, non quæſiviſſet, ea de re ab Auguſtino inſtrui: &, ſi notitiam habuiſſet Corporis, & Sanguinis Chriſti, ejus mentionem aliquam feciſſet. Aſſerit quidem Caſaubonus, eum notitiam habuiſſe Sacramenti, ſed rationem Sacramenti celebrandi ignoraſſe. At hoc dicit Caſaubonus, non Philoſophus. Ad ſummum enim innuit in verbis a Caſaubono omiſſis, aliqualem de Sacrificio Chriſtiano famam ad aures ſuas perveniſſe, & forſan illam apud Gentes ſparſam de infanticidio, unde publicas Gentilium *Hoſtias*, eaſque *ſuaves* prædicat, ut eas Chriſtianorum hoſtiis opponat. Ad quæ D. Auguſtinus reſpondet epiſtola 44., & in nova editione 17. *Quod vos publice colitis Deos, nos autem ſecretioribus conventiculis utimur: primo illud abs te quæro, quomodo oblitus ſis Liberum illum; quem paucorum Sacratorum oculis committendum pu-*

ta-

tatis. Hæc contra ultima Maximi verba, quibus notabat, profanos ad noſtra Sacra non admitti. Nunc Auguſtini reſponſum audire oportet ad priora, quibus Maximus tam anxie de Deo illo Chriſtianorum inquiſiverat, qui in occultis eorum Sacris adorabatur. Hæc enim, ſi Gentilibus publicare licuiſſet res ſub Sacramentorum ſymbolis contentas, conſiſtere debuiſſet in Corporis, & Sanguinis Chriſti nuda, & clara expoſitione. At tantum abeſt, eorum notitiam cum Maximo communicaſſe, ut Auguſtinus ne verbum quidem fecerit, ſed reſpondens, epiſtolæ ſuæ hoc modo finem impoſuerit: *Ad ſummam tamen, ne te hoc lateat, & in ſacrilega comitia imprudentem trahat, ſcias, a Chriſtianis Catholicis, quorum in veſtro oppido etiam Eccleſia conſtituta eſt, nullum coli mortuorum, nihil denique ut numen adorari, quod ſit factum, & conditum a Deo, ſed unum ipſum Deum, qui fecit, & condidit omnia*. Hæc Auguſtinus, nec plura. Unde errant, qui Ethnicis non Sacramenta, ſed ritus ſolum occultatos fuiſſe, volunt.

Unum eſt Theodoreti teſtimonium, quod præ cæteris urget Albertinus, & hoc præſertim loco exponendum eſt. Cum Theodoretus Dialogo 2. diſputationem Orthodoxi cum Eraniſte proponens ageret de Sacramento Euchariſtiæ, introduxit Eraniſten hoc modo interrogantem: *Qui appellas donum, quod offertur ante Sacerdotalem invocationem*? Et Orthodoxum ſic primo reſpondentem: *Aperte dicendum non eſt: veriſimile enim, aliquos non initiatos adeſſe*. Tum pacto inito, quod reſponſio ænigmatice fieret, orthodoxum ſecundo reſpondiſſe de pane ſubobſcuris hiſce verbis: *Cibum ex talibus ſeminibus*. Et de alterius ſymboli nomine interrogatum tertio reſpondiſſe: *Commune & hoc nomen eſt potus ſpeciem deſignans*, Demum cum Eraniſtes quæſiviſſet. *Poſt Sanctificationem vero quomodo illa nominas?* libere Ortodoxum dixiſſe:

Corpus, *& Sanguinem Chriſti*. Quid clarius ? exclamat Albertinus, nam Theodoretus ſymbola occultavit, abſque ullo autem ſcrupulo nominavit Corpus, & Sanguinem Chriſti. Verum nimis alte clamat Albertinus, non ignorans, in eodem Dialogo Sacramenta a Theodoreto non ſolum Corpus Chriſti, ſed etiam *panem vitæ* nominari. Non ignorabat quoque egregium Eminentiſſimi Cardinalis Perronii reſponſum, utpote a ſe his verbis relatum: „ Quaſi vero idem Theodoretus, & poſtquam pro„ feſſus eſſet, ſe ænigmatice reſponſurum, non dixiſſet „ in primo Dialogo. *Fructus vitæ expreſſus quomodo ap„ pellatur ? Appellatur vinum*. Et paulo poſt: *Sicut myſti„ cum vitis fructum poſt Sanctificationem Sanguinem Domini„ cum appellamus, ſic veræ vitis Sanguinem uvæ Sanguinem „ nominavit*. Et rurſus *In traditione myſteriorum panem ap„ pellavit Corpus, & quod mixtum erat, Sanguinem*. Quod „ igitur veteres Chriſtiani, haud initiatis celabant, non „ erat, myſteria Euchariſtiæ ex pane, & vino confici. „ Quod enim ſcandalum id potuiſſet afferre Ethnicis, qui „ in myſteriis Mithræ panem offerebant, ut Tertullianus „ obſervat, (1) & in myſteriis Cereris panem, & vinum: „ unde nonnulli eorum credebant, Chriſtianos ſuos eſſe „ in Bacchi, & Cereris adoratione? *Nonnulli*, inquit Sanctus Auguſtinus, (2) *nos propter panem, & calicem Cererem, „ ac Liberum colere, exiſtimant*. Perſius quoque ajebat: (3) „ *admoveant templis, & farre litabo*. Sed quod Chriſtiani ce„ labant, quodque haud initiati abſque deriſionis, & ſcan„ dali periculo audire non poterant, erat, creaturam vi„ lem, & corruptibilem, qualis panis eſt, in forma, & „ natura externa panis remanentem, fieri Corpus Chriſti, „ & quidem non Corpus mortuum, & inanimatum, ſed „ Corpus vivens, & animatum, & glorioſum, Corpus Di-

(1) *De Præſcriptionibus cap. 40.* (2) *Auguſt. contra Fauſtum lib. 20. c. 13.*
(3) *Perſius Satyr. 2.*

„ Divinitate repletum, Corpus Divinum, Corpus Deificatum, denique fieri perſonaliter Deum, quemadmodum ait „ Hildebertus Cenomanenſis: (1) *fit cibus hic ex pane caro*, „ *Deus ex elemento* . Illud eſt, quod haud initiati abſque „ deriſionis, & ſcandali periculo audire non poterant.

Conatur quidem ad iſta reſpondere Albertinus, ſed rationibus adeo frivolis, ut ponderari non mereantur. Admittit, duobus ſaltem locis Theodoretum, poſtquam profeſſus eſſet, ſe ænigmatice reſponſurum, myſticum vitis fructum, & panem nominaſſe. Ex quibus apparet, Theodoretum in ſymboli occultatione totam arcani diſciplinam non conſtituiſſe, ſed quandoque facta panis mentione Corpus, & ſanguinem Chriſti tacuiſſe, quandoque nominando Corpus, & Sanguinem, panis mentionem omiſiſſe. Rationem, cur quandoque ipſorum ſymbolorum mentio omiſſa fuerit, dedit Perronius ſupra, qui rerum ipſarum, ſub ſymbolis contentarum, occultationem ſtrictius a Patribus obſervatam fuiſſe, innuit, afferens exemplum Tertulliani, in ſecundo ad uxorem libro, panis, non Corporis Chriſti mentionem facientis; Origenis contra Celſum de oblatis panibus loquentis; aliorumque teſtimonia omittens, quæ reperiri poterunt in ſermonibus Zenonis Veronenſis Epiſcopi, & aliorum Patrum operibus, infra citandis.

C A P U T IV.

Diſciplinam arcani ab ipſis Apoſtolorum temporibus in uſu fuiſſe.

Diſciplinam arcani a Chriſto Domino inſtitutam, ab Apoſtolis traditam, ab Eccleſia demum poſt Apo-

(1) *Hildebertus de myſteriis Miſſæ.*

Apoſtolorum tempora uſu continuo obſervatam fuiſſe; ex variis teſtimoniis oſtenderam in Commentario ad Canonem 2. Antiocheni Concilii. Dubitat ea de re Albertinus, in ſua Diſſertatione de myſteriorum reticentia ob teſtimonium Juſtini Martyris, qui in Apologia pro Chriſtianis Antonino Ethnico Imperatori omnia Sacræ Euchariſtiæ arcana expoſuit: negat vero Tentzelius in diſputatione ſua num. 2. aſſerens, longe aliud ſcripta Apoſtolica primorum Eccleſiæ Patrum evincere, & numero 4. pro ratione adjungens. „ Non eſſe aliquod pietatis „ Chriſtianæ myſterium, quod non perſpicue a Chriſto, „ & Apoſtolis traditum fuerit. „ Conſtat, Chriſtum (ut ait num. 11.) Joannis 6. clare de Euchariſtia locutum fuiſſe, Apoſtolos in Epiſtolis, ut Paulum ad Romanos, & Corinthios, Evangeliſtas in Evangeliis, & Actibus Apoſtolorum, non minus de Baptiſmi, ac Euchariſtiæ doctrina, & ritibus clare, & ſine omni involucro ſcripſiſſe: *Eumdem morem*, inquit, *in tradendis Religionis noſtræ myſteriis, obſervarunt Viri Apoſtolici*; Ignatius Martyr in epiſtola ad Philadelphios, referens, quod *una ſit Caro Domini noſtri Jeſu Chriſti, & unus Calix in unionem Sanguinis ipſius*; Juſtinus Martyr in Apologia 2. adeo clare doctrinam, & ritus de Baptiſmo, ac Euchariſtia proponens, ut Gabriel Albaſpineus lib. 1. obſerv. 13. eorum evidentia motus, *primi ſæculi Chriſtianos ſua lubentes myſteria annuntiaſſe*, affirmet; Irenæus demum Lugdunenſis lib. 4. adverſus hæreſes cap. 34., & lib. 5. cap. 2. non ſolum de Corpore, & Sanguine Chriſti clare diſſerens, ſed lib. 3. cap. 15. *fictorum, & prave ſeducentium hypocritarum molimini* acceptum ferens, *ſi alia quidem in abſcondito, alia vero in manifeſto doceantur*.

Hæc ſunt præcipua fundamenta, quibus nititur Tentzelii opinio, quæ cum in multis deficiat, vel in illis præ-

præcipue, quod nullam inter fideles, & infideles diſtinctionem faciat, & Apoſtolica, Apoſtolicorumque Virorum pro fidelibus ſcripta confundat cum iis, quæ pro infidelibus exarata ſunt, vel ad eorum manus deventura timebantur, tum etiam erronee ſupponat, diſciplinam arcani in omnibus caſibus æque obligaſſe, nullamque rationem dari potuiſſe, ob quam Catholici a reticentiæ diſciplina excuſarentur. Quam devia ſint hæc omnia, oſtendimus capite 1. hujus Diſſertationis, ubi pro ſolis Catechumenis, Judæis, & Gentilibus diſciplinam arcani inſtitutam fuiſſe, monſtravimus, & oſtendemus hoc capite, ubi, non ſemper, & ubique diſciplinam illam obſervari debuiſſe, videbimus.

Graviter monuerat Chriſtus Matthæi 7. *non eſſe dandum ſanctum canibus, neque margaritas projiciendas eſſe ante porcos* quem locum ab antiquioribus de occultandis coram non initiatis Chriſtianæ Religionis myſteriis intellectum fuiſſe, in Commentario ad Antiochenum Concilium notaveram. Ad quæ Tentzelius num. 11. „ *Quis non videt, hæc nullo* „ *modo poſſe conſiſtere, quin imo ſecum pugnare? Nam ſi man-* „ *datum Chriſti apud Matthæum de ſilentii diſciplina capiatur;* „ *quare Servator ipſe eam obſervare noluit in concione ad* * *Sa-* „ *maritanos, quæ poſt ſermonem in monte habitum inſtituta eſt,* „ *ut certe ex harmonia Evangelica liquet?* „ Adeo monitum Chriſti de ſervando arcano generaliter a nobis intelligi, putat Tentzelius, ut, juxta mentem noſtram, Chriſtum Joannis 6. Capharnaitis arcanum manifeſtare non potuiſſe, credat. Verum reſpondet pro nobis D. Auguſtinus, Chriſtum Joannis 6. *Non dediſſe ſanctum canibus, qui capere non poterant, ſed eis, qui capere poterant, & ſimulaverant, quos propter aliorum immunditiam negligi, non oportebat.* Aderant itaque concioni plures Chriſti ſequaces, diſcipuli, & Apoſto-

* *Capharnaitas.*

ſtoli omnes; illoſque inſtruxit de veritate Euchariſtiæ, prævidens, majus bonum ex fide illorum proventurum, quam ex infidelitate Judæorum detrimentum. Sciebat quidem Chriſtus, Judæos ad invicem litigaturos, ſed non obinde Apoſtolos, & diſcipulos negligendos duxit: quin imo, ut eorum fidem probaret, & fideles ab infidelibus ſepararet, occaſionem illam de Euchariſtia loquendi arripuit, ſcandalumque Judæorum permiſit, ut fideles cauti redderentur, cognoſcerentque Apoſtoli, quam recte præmoniti erant, ne darent *ſanctum canibus, & projicerent margaritas ante porcos*.

Quam accurate hæc conveniant iis, quæ Chriſtus Dominus, e uſque Apoſtoli ab initio obſervarunt; patet primo ex eo, quod ea nocte, qua Chriſtus tradebatur, myſterium illud in privato cœnaculo coram ſolis Apoſtolis inſtituerit, ibidemque eos Sacerdotes creaverit, & incruentum Sacrificium in ſui commemorationem offerre, præceperit. Dum Diſcipuli eum cognoverunt in fractione panis, quam Sacræ Euchariſtiæ communionem interpretatur D. Auguſtinus, non erant pluſquam duo, qui inclinato jam Sole menſæ Dominicæ accumbebant. Narrat Sanctus Lucas Act. 1., Apoſtolos poſt Chriſti in Cælum aſcenſionem adeo remote a Judæorum oculis orationes ſuas peregiſſe, ut referat, eos non ſolum in cœnaculum introiſſe, ſed & aſcendiſſe in locum ſuperiorem, ibique manſiſſe Apoſtolos, *qui omnes erant perſeverantes unanimiter in orationibus cum Maria Matre Jeſu, & fratribus ejus*. Et hoc in loco myſticas Deo preces obtuliſſe, tradit Heſychius. Poſt adventum Spiritus Sancti, etiamſi Synagogam, & Templum pro oratione, & concione adibant, numquam coram Judæis offerebant, ſed teſte Luca Actorum 2. ver. 46., qui in Templo prædicabant, circa domos panem frangebant: *Erant*, inquit,

quo-

quotidie perdurantes unanimiter in Templo, & frangentes circa domos panem. Quo loco nihil clarius, nihil expreſſius deſiderari poteſt pro occultatione Sacrificii, & rituum, quam Apoſtoli primis naſcentis Eccleſiæ temporibus obſervabant.

Neque obeſt, tam in Evangeliis, quam in Pauli ad Corinthios, & Ignatii Martyris ad Philadelphienſes, Epiſtolis claram de myſteriis mentionem fieri: notandum enim eſt, pro quibus, & ad quos ſcripta ſunt. Evangelia pro fidelibus ſcripta fuiſſe, videbimus infra. Epiſtolam Pauli non ad Gentiles, ſed ad fideles ſcriptam eſſe, patet ex inſcriptione: *Omnibus, qui ſunt Romæ, dilectis Dei vocatis ſanctis*. Epiſtola quoque ejus prima ad Corinthios inſcribitur: *Eccleſiæ Dei, quæ eſt Corinthi, ſanctificatis in Chriſto Jeſu, vocatis ſanctis, cum omnibus, qui invocant nomen Domini noſtri Jeſu Chriſti in omni loco ipſorum, & noſtro*. Epiſtola item Ignatii Martyris ſcripta eſt ad Eccleſiam Philadelphienſem: ut mirum omnino non ſit, in his omnibus clare mentionem fieri Sacræ Euchariſtiæ, vel myſteriorum Religionis Catholicæ.

Majorem difficultatem habere videtur Apologia Juſtini Martyris, quæ Antonino Pio Imperatori, ejuſque filiis, ac Romano Senatui oblata eſt. Cum enim Romanum Senatum Gentilem tunc fuiſſe, Antoninum quoque cum ejus filiis Paganos extitiſſe, certum ſit; oſtendi debet, quomodo ſalva diſciplina arcani tam clare de Baptiſmi ritibus, & Euchariſtiæ Sacramentis tractare potuerit Juſtinus. Fateor quidem, Gabrielem Albaſpineum Aurelianenſem Epiſcopum ex Juſtini Martyris Apologia concluſiſſe, quod *primi ſæculi Chriſtiani ſua lubentes myſteria enunciarint*. Verum, quod unum Juſtinum feciſſe, conſtat, cur, aliis quoque Chriſtianis, & licuiſſe, & in [illegible] fuiſſe, dicendum ſit, videre non poſſum. Vi-

F ve-

vebat Juſtinus iis temporibus, quibus Chriſtianorum nomen odio erat Gentibus, fama convicus lacerata, vita de occultis criminibus accuſata, ideoque continuo mortis periculo expoſita. Hanc infamiam, hæc crimina immerito Chriſtianis tribui, oſtendere volebat Juſtinus Philoſophus, cumque id præſtare nequiret, niſi aperta, & nuda Chriſtianæ Religionis expoſitione, diſciplinam arcani ſibi hoc caſu obſervandam non eſſe, credidit, ſed Antonino Imperatori, & Senatui Romano occulta, & arcana Eccleſiæ myſteria patefecit. Peculiarem hanc Juſtini rationem pro Chriſtianis coram Imperatore, & Senatu Romano intercedendi non habuere omnes Chriſtiani, neque omnes etiam, juſſu Imperatorum de Religione interrogati, hanc ſibi licentiam aſſumpſere. Conſtat enim ex Plinii Secundi relatione ad Trajanum Imperatorem, ſe nihil aliud ex Chriſtianis cognoſcere potuiſſe, quam ipſos convenire ſolitos fuiſſe *ad capiendum cibum innoxium, & promiſcuum* additque, eo ſeſe magis neceſſarium credidiſſe, *ex duabus ancillis, quæ miniſtræ dicebantur; quid eſſet veri, & per tormenta quærere*; ſed nihil aliud inveniſſe, *quam ſuperſtitionem pravam, & immodicam*. Ex quibus meo quidem judicio clariſſime patet, Chriſtianos Aſiæ diſciplinam arcani coram Plinio II., Bithyniæ Proconſule, adeo caſte obſervaſſe, ut ne quidem ex ancillis Chriſtianis per tormenta arcanorum publicationem extorquere potuerit. Quinimo Juſtinus ipſe, poſtquam prima ſua Apologia nihil apud Antoninum profeciſſet, in ſecunda ad Marcum, & Lucium ejus filios nihil de Religionis noſtræ arcanis revelavit, ſed altum de iis ſilentium tenuit.

Extat quidem Juſtini Dialogus cum Tryphone Judæo, in quo de myſteriis noſtræ Religionis agens, de Sanctiſſima Trinitate clarius, de Euchariſtia vero obſcu-

rius

rius loquitur. Meminit panis, & poculi Euchariſtici, ſicque obſcurioribus verbis myſterium exponit, quod illud ex diſciplina Eccleſiæ Judæis occultandum eſſet. Non ita tamen de myſterio Trinitatis, quod Judæis, ut ante monuimus, exponi poterat. Clare itaque de Trinitatis myſterio egit cum Tryphone; neque ita egiſſet, ſi Tryphon Gentilis, & non Judæus fuiſſet. Gentilibus enim, non vero Judæis ex diſciplina Eccleſiæ occultari debebat. Neque adeo clare de Sanctiſſima Trinitate fidelium mentem exponere ſolebat Juſtinus, ut præ ſe ferre videtur Liber *de expoſitione fidei*, inter Opera Juſtini editus, de quo Bellarminus libro de Scriptoribus Eccleſiaſticis diſerte ſcribit, ſe ambigere, an Juſtini ſit: „ Primo, quia Veteres ejus non meminerunt. Se„ cundo, quia ſtylus videtur eſſe diverſus a ſtylo Juſtini.
„ Tertio; quoniam multo apertius, & diſtinctius diſſerit
„ de myſteriis Trinitatis, & Incarnationis, quam Scri„ ptores ejus ſæculi facere ſolebant.

Quod de Juſtino Martyre in occultando Euchariſtiæ myſterio Judæis, hoc Lactantium Firmianum in libris ſuis Inſtitutionum obſervaſſe pro Gentilibus, vel ex eo patet, quod nullam mentionem faciat myſterii Euchariſtici, cum tamen de ſingulis Religionis Catholicæ dogmatibus, Symbolo contentis, clariſſime tractet. Unum eſt hoc loco exponendum, quomodo, in libris illis de Sacto Trinitatis myſterio agere, non dubitavit? Conſideranti mihi integrum Lactantii Opus in ſeptem libros diſtributum, duæ potiſſimum rationes occurrunt, quarum prima ſupponit, Lactantium vere Opus pro Gentilibus edidiſſe, ſed illo tempore, quo Arius dogma de Sanctiſſima Trinitate oppugnabat, & Romanum Imperium ſub Conſtantino Magno fidem amplexum erat. Hoc enim tempore, dum paſſim Gentiles ad fidem convertebantur,

tur, & Arii hæreſis Trinitatis myſterium oppugnabat, putavit Lactantius, ſibi licitum eſſe, clarius de myſterio illo agere, ejuſque veſtigia ex antiquis Philoſophorum ſcriptis oſtendere, quodque Gentilibus ipſis dogma illud non omnino ignotum fuerit, monſtrare. Lactantius namque ex antiquis Philoſophis ubique probat id, quod noſtris temporibus probandum ſuſcepit Steuchus Eugubinus libro de perenni Philoſophia, non Triſmegiſtum ſolum cum aliis Ægyptiis, ſed & Ethnicos ipſos, Trinitatem quamdam agnoviſſe; & hac forſan ratione moti Tatianus, Athenagoras, & Lactantius crediderunt, Trinitatis myſterium Gentilibus exponi potuiſſe, ſicut Judæis (qui in Prophetarum oraculis illius notitiam acceperant) exponebatur. Secunda ratio ſupponit, libros illos non pro Gentilibus, ſed pro Catechumenis compoſitos fuiſſe, cum illa omnia contineant, quæ Catechumenis ante Baptiſmum exponi ſolebant, ideoque iiſdem nomen *Divinarum Inſtitutionum* datum fuiſſe. Quidquid autem ſit, certum eſt, poſt Lactantium diſciplinam arcani obtinuiſſe in Eccleſia, ut probavimus cap. 2. artic. 1. ſupra. Unde omiſſo ulteriori hac de re tractatu, monſtrabimus contra Tentzelium, & alios Novatores, diſciplinam arcani non in ſuppoſititiis duntaxat Apoſtolorum operibus, ſed in genuinis quoque antiquiſſimorum Patrum ſcriptis, tribui Chriſto Domino, velut Auctori, adeo ut, a Salvatore noſtro inſtitutam, ab Apoſtolis Eccleſiæ traditam, & ab Eccleſia etiam duobus primis ſæculis obſervatam fuiſſe, iis Patrum teſtimoniis confirmaturi ſimus, quæ nemo prudens contempſerit; nemo, qui recte ſapere velit, negare poterit.

AR-

ARTICULUS UNICUS.

Quod plurimorum antiquiorum Patrum traditione conſtet, Chriſtum, Matthæi 7., Diſciplinam Arcani obſervandam propoſuiſſe.

Allatum ſupra Chriſti mandatum, quo Matthæi 7. ſtatuit: *Nolite dare Sanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, ita ab antiquioribus intellectum fuiſſe, ad Canonem 2. Antiocheni Concilii notaveram, ut non exponerentur ſanctiora Chriſtianæ fidei myſteria, *niſi fidelibus*. Verba mea repetit Tentzelius num. 11. ſuæ diſputationis, & ait: *Falſum eſt, quod addit vir doctus, locum Matthæi ab antiquioribus de occultandis Chriſtianæ Religionis myſteriis explicari, cum diverſos explicandi modos habeat, ut ex diſcrepantibus Patrum ſententiis conſtat*. Mirum eſt Tentzelii argumentum, quo dicta mea impugnat, cum ego ipſe, in Commentario ad Antiochenum Concilium, varias Patrum interpretationes indicaſſem ſpectare ad participationem Sacræ Euchariſtiæ, vel ejuſdem, aliorumque myſteriorum doctrinam, quæ tamquam Sancta canibus danda non eſſe, & tamquam margaritas ante porcos projici non debere, Chriſtus Matthæi 7. graviſſime monuit, ut Sancti Patres interpretati ſunt. Id falſum eſſe, dicit Tentzelius. mitioribus verbis uti potuerat, & certe præſtitiſſet. falſum enim dicit, quod verum eſſe, luce clarius ex antiquiorum teſtimoniis patebit.

§. I.

§. I.

Ex Libris ſub nomine Recognitionum editis.

Licet Recognitionum libri Clementi Primo immerito tribuantur, eſſe tamen antiquiſſimi Auctoris Græci, patet ex Ruffino, qui ſæculo quarto eas in Latinum ſermonem convertit, ex cujus interpretatione libro 3. refertur, Petrum in medio fratrum dixiſſe. *Nihil eſt difficilius, fratres mei, quam de veritate apud permixti populi multitudinem diſputare. Quod enim eſt, omnibus, ut eſt, dici non licet propter eos, qui maligne, & inſidioſe audiunt: fallere vero non expedit, propter eos, qui ſincerè audire deſiderant veritatem. Quid ergo faciet, cui ad indiſcretum populum ſermo eſt? Occultet quod verum eſt? Et quomodo inſtruet eos, qui digni ſunt? Sed ſi meram proferat veritatem his, qui ſalutem conſequi non deſiderent, illi, a quo miſſus eſt, injuriam facit, a quo mandatum accepit, ne mittat verborum ejus margaritas ante porcos, & canes, qui adverſus eas argumentis, ac ſophiſmatibus reluctantes, ipſas quidem cœno intelligentiæ carnalis involvant, latratibus autem ſuis, & reſponſionibus ſordidis, rumpant, & fatigent Prædicatores verbi Dei. Propter quod & ego in plurimis circuitu quodam verbi utens, tentare nitebar, ne principalem de ſumma Divinitate intelligentiam minus dignis auribus publicarem.*

Clara ſunt hujus Auctoris verba, neque expoſitione ulla indigent, quandoquidem locum Matthæi 7. de non mittendis margaritis ante porcos, & canes interpretetur etiam de intelligentia ſummæ Divinitatis non omnibus, ſed iis, qui ſalutem conſequi non deſiderant, hoc eſt Ethnicis, & non initiatis ex mandato Chriſti occulranda. Neque refert, opus, ex quo hoc teſtimonium deſumptum eſt, ab aliis Periodum, Itinerarium, & Circuitum Petri, vel Clemen-

mentis nominari, falſoque Recognitionum titulo a librariis ornatum eſſe, ut contendit Tentzelius, qui, illud ſuppoſitis ſcriptis diſerte ab Athanaſio Alexandrino Patriarcha, & Gelaſio Papa accenſeri, notavit. Non enim hic diſputamus de Operis titulo; ſed ſub illo proferimus, ſub quo editum habetur. Non etiam contendimus, Opus illud Clementi Primo tribuendum eſſe, cum nobis hic ſufficiat, ab uno antiquioribus ſcriptum eſſe, & in eo diſciplinam arcani, tamquam a Chriſto inſtitutam, & Apoſtolis obſervatam tradi, hocque etiam genuinis antiquiorum Patrum operibus conſonum eſſe. Quod autem Operis Auctor ex antiquioribus fuerit, ipſe Tentzelius admittit num. 12. ſuæ diſputationis: *Equidem non diffiteor*, inquit, *opus hoc perantiquum eſſe, & circa ſæculi ſecundi finem conſcriptum videri Blondello, Dalleo, & Alexandro, idque ab Origene in Philocalia cap. 22., & alibi, multiſque veterum memorari*. Conſtat quoque ex verbis citatis, ab Auctore diſciplinam arcani Chriſto, & Apoſtolis tribui, & ex dicendis conſtabit, teſtimonium ejus, quoad hoc, genuinæ antiquiorum Patrum traditioni conſonum eſſe.

§. II.

Ex Operibus Dionyſii, quem tota Orientalis Eccleſia pro Areopagita habet.

FAcit pro diſciplina arcani Dionyſius lib. de Eccleſ. Hier. c. 1., ubi Chriſtianæ Religionis myſteria expoſiturus, monet Timotheum: Ἀλλ' ὅρα, ὅπως οὐκ ἐξορχήσῃ τὰ ἅγια τῶν ἁγίων, εὐλαβηθήσῃ δὲ καὶ τὰ τοῦ κρυφίου Θεοῦ ταῖς νοεραῖς καὶ ἀοράτοις γνώσεσι τιμήσεις, ἀμέθεκτα μὲν αὐτὰ καὶ ἄχραντα τοῖς ἀτελέσιν διατηρῶν, ἱεροῖς δὲ μόνοις τῶν ἱερῶν μεθ' ἱερᾶς ἐλλάμψεως ἱεροπρεπῶς κοινωνῶν. *Sed vide, ne explodas Sancta Sanctorum; quin potius arcana Dei reverberis, ac* *ſpi-*

ſpiritualibus, inaſpectabilibuſque notionibus celebrandis, inacceſſa quidem profanis, & intacta reſervando, ſolis vero Sanctis cum ſacra quadam, uti fas eſt, claritate res ſacras communicando. Similia plane habet libro de Cœleſti Hierarchia cap. 2., ubi monet Timotheum Pauli diſcipulum, & Epiſcopum. Σὺ δὲ, ὦ παῖ, κατὰ τὴν ὁσίαν τῆς καθ' ἡμᾶς ἱεραρχικῆς παραδόσεως θεσμοθεσίαν, αὐτός τε ἱεροπρεπῶς ἄκουε τῶν ἱερῶς λεγομένων, ἔνθεος ἐνθέων, ἐν μυήσει γενόμενος, καὶ τῇ κατὰ νοῦν κρυφιότητι τὰ ἅγια περιστείλας ἐκ τῆς ἀνιέρου πληθύος ὡς ἑνοειδῆ διαφύλαξον. οὐ γὰρ θεμιτὸν, ὡς τὰ λόγια φησὶ, τοῖς ὑσὶν ἀπορρίψαι τὴν τῶν νοητῶν μαργαριτῶν ἀμιγῆ καὶ φωτοειδῆ καὶ καλλωπιστικὴν εὐκοσμίαν. *Tu vero, fili, juxta Sanctam Hierarchiæ noſtræ traditionis ſanctionem, prout ſancta decet, audi, quæ ſacroſancte proferuntur, ipſemet Divinus Divina doctrina factus, atque animi ſecreto ſancta recondens, tamquam uniformia, a profana multitudine conſerva: neque enim fas eſt, ut eloquia teſtantur, porcis projicere ſpiritualium margaritarum purum illum, ac lucidum, pulchrificumque adornatum.*

Sanctus Maximus, Græcorum Doctor eximius, & Martyr glorioſiſſimus, in Scholiis ad caput primum libri de Eccleſiaſtica Hierarchia commentatur, res Divinas, myſticaſque profanis manifeſtandas non eſſe; *Quoniam*, inquit, *haud oportet ſancta profanis explanare, neque margaritas ſuibus projicere.* Quæ ſunt ipſa fere verba Dionyſii, & tam clare pro diſciplina arcani a Chriſto inſtituta faciunt, ut, cum ego teſtimonium Dionyſii in commentario ad 2. canonem Antiochenum protuliſſem, Tentzelius nihil habuerit, quod opponeret, niſi opera Dionyſii non eſſe Areopagitæ, ſed recentioris ævi Auctoris. Verum, cum Tentzelius, numero 16. ſuæ diſputationis, amplectatur Centuriatorum Magdeburgenſium judicium, *hæc ſcripta quarto ſæculo confecta eſſe, arbitrantium*, & ex ipſis Operibus conſtet, Auctorem fuiſſe eruditiſſimum, & de

om-

omnibus Chriſtianorum myſteriis edoctum, illa hoc loco nobis ſufficiunt, ut ejus, tamquam unius ex antiquioribus, teſtimonio utamur.

§. III.

Ex Tertulliano.

De Tertulliani ſcriptis, cum dubium nullum ſit, in iis tamen diſciplinam arcani contineri, adeo certum eſt, ut ipſe Tentzelius id negare auſus non fuerit: numero namque 7. ſuæ diſputationis, poſtquam adduxiſſet locum ex libro de Præſcriptionibus, quo hæreticorum conventus redarguens aſſerit, apud eos *incertum eſſe, quis Catechumenus ſit, quis fidelis: quod pariter adeant, pariter audiant, pariter orent:* addit „ hæc „ ad diſciplinam arcani ſpectare. Cujus rationem quo„ que explicat Tertullianus in Apologetico .... ubi „ Sane Tertullianus diligenter, & accurate perfecit, quæ „ de more hoc declinaverat libro 1. adverſus Nationes „ cap. 7. „ Et quamvis „ ſint inter eruditos, qui, hæc „ Tertulliani loca ad ſilentii diſciplinam apud Ortho„ doxos non ſpectare, arbitrentur, omnibus tamen ex „ æquo ponderatis facile conſtabit, non poſſe Tertulha„ ni verba proprio ſenſu, & ſcopo conveniente intelli„ gi, niſi, illam diſciplinam apud Chriſtianos obtinuiſ„ ſe, credamus. „

Egit itaque Tertullianus libro de Præſcriptionibus, libro ad Nationes, & in Apologetico adverſus Gentes de diſciplina arcani, idque ipſe Tentzelius, cum clare admiſerit, amplius negare non poterit. Siſtat itaque pedem, & non diſpliceat, ſe veritatem confeſſum fuiſſe. Ex tribus namque illis Tertulliani locis, ab eo indicatis,

clare oſtendam, diſciplinam arcani a Tertulliano prolatam fuiſſe, non tamquam ſuo tempore noviter inventam, ſed tamquam ex Chriſti monitu, & Apoſtolorum, ac Apoſtolicorum Virorum, qui ante Tertullianum in Eccleſia floruerant, traditione ad ipſum derivatam. Primus Tertulliani locus deſumptus eſt ex libro ejus de Præſcriptionibus hæreticorum, ubi contra Marcioniſtas: *Non omittam ipſius etiam converſationis hæreticæ deſcriptionem, quam futilis, quam terrena, quam humana ſit, ſine gravitate, ſine auctoritate, ſine diſciplinæ, ut fidei ſuæ congruens. In primis, quis Catechumenus, quis fidelis, incertum eſt. Pariter adeunt, pariter audiunt, pariter orant: etiam Ethnici ſi ſupervenerint. Sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non veras, jactabunt.* Nullum omnino poteſt eſſe dubium, quin Tertullianus hic agat de hæreticorum ſacris, in quibus admittebant ad auditionem, & orationes myſticas Catechumenos, nec excludebant ſupervenientes Ethnicos, id quod Tertullianus clamat eſſe contra diſciplinam, nimirum Eccleſiæ, & auctoritatem utique Divinam, cujus verba Matthæi 7. *Nolite dare ſanctum canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, ab hæreticis contemni, clarius teſtari non poteſt, quam ultima ſua periodo: *Sanctum canibus, & porcis margaritas, licet non veras, jactabunt.*

Secundus Tertulliani locus, quem ad diſciplinam arcani facere, in confeſſo eſt, extat libro 1. ad Nationes cap. 7., ubi agens de crimine infanticidii, Chriſtianis ſola fama inuſto, ſcribit contra Ethnicos: *Si quem tamen apud vos prudentiæ locum iniquitas reliquiſſet ad explorandam famæ fidem, utique juſtitia poſcebat diſpicere, a quibus potuiſſet fama in vulgus, & ita in totum Orbem dari. Ab ipſis enim Chriſtianis, non opinor, cum vel ex for-*

ma,

ma, ac lege omnium myſteriorum ſilentii fides debeatur; quanto magis talium, quæ prodita non evitarent interim humana animadverſione præſentaneum ſupplicium? Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur ut extranei: Oro vos, extraneis unde notitia? Cum etiam juſta & licita myſteria omnem arbitrii extraneum caveant. Dicebant Ethnici, Chriſtianos in ſuis Sacris admittere Thyeſteas epulas, idque famam publicum eſſe. Opponit ſe Tertullianus, & reſpondet, nondum 250. annos a Chriſti Nativitate, vel Paſſione, ad ætatem ſuam effluxiſſe, & neminis toto illo tempore ex fidelibus Thyeſteas illas epulas prodere, etiamſi veræ eſſent, licuiſſe, *cum ex forma, ac lege omnium myſteriorum ſilentii fides debeatur*: neminem quoque Ethnicorum teſtem oculatum eſſe, potuiſſe, *cum etiam juſta, & licita myſteria omnem arbitrii extraneum caveant*, ſeu (quod idem eſt) Chriſtiani Judæis, gentilibus, & non initiatis myſteria ſua ſemper occultaverint. An Tertullianus clarius teſtari potuit, diſciplinam arcani ex perpetua traditione a Chriſto ad ſua uſque tempora obſervatam fuiſſe in Eccleſia?

Tertius Tertulliani locus eſt in Apologetico adverſus Gentes, ubi, teſte Tentzelio „ diligenter, & accurate „ perfecit, quæ de more hoc delineaverat in libro ad- „ verſus Nationes. „ Oſtenſurus itaque Tertullianus, Chriſtianorum Sacra a crimine infanticidii aliena eſſe: *Cenſus iſtius diſciplinæ*, inquit, *ut jam edidimus, a Tiberio eſt. Cum odio ſui cœpit veritas, ſimul atque apparuit, inimica eſſe. Tot hoſtes ejus, quot extranei, & quidem proprie ex æmulatione Judæi, ex concuſſione milites, ex natura ipſi domeſtici noſtri. Quotidie obſidemur, quotidie prodimur, in ipſis plurimum cœtibus, & congregationibus noſtris opprimimur. Quis unquam taliter vagienti infanti ſupervenit? Quis cruenta, ut invenerat, Cyclopum, & Sirenarum ora*

Judici reſervavit? Quis vel in uxoribus aliqua immunda veſtigia deprehendit? Quis talia facinora cum inveniſſet, celavit, aut vendidit, ipſos trahens homines? Si ſemper latemus, quando proditum eſt, quod admittimus? Imo a quibus prodi potuit? Ab ipſis enim reis, non utique, cum vel ex forma omnibus myſteriis ſilentii fides debeatur: Samothracia, & Eleuſinia reticentur; Quanto magis talia, quæ prodita interim etiam humanam animadverſionem provocabunt, dum Divina ſervatur? Si ergo non ipſi proditores ſui, ſequitur, ut extranei. Et unde extraneis notitia? Cum ſemper etiam piæ initiationes arceant profanos, & arbitris careant? Hoc ex editione Rigaltii.

Pamelius loco *piæ*, legit *impiæ initiationes*, & commentatur: „ Neque de ignorantia dubitandum, cum omnes initiationes, quibus ad myſteria cognoſcenda inſtruimur, procul arceant profanos, arbitros, teſteſque refugiant, præcipue quæ Chriſtianis attribuuntur, quæ cum impiæ habentur, multo magis animadvertendum, ne in lucem exeant, neque in pœnam. „ Audiat, Tentzelius, quam clare conſtet ex Tertulliano, Chriſtianæ Religionis myſteria, & inter illa Euchariſtiæ Sacramentum ab omni tempore occultatum fuiſſe non ſolis infidelium oculis, ſed etiam auribus.

Diſciplinam illam Eccleſiæ graviter urget idem Tertullianus, in ſecundo ad uxorem libro cap. 4., & 5., probatque, illicitum eſſe matrimonium Catholicarum mulierum cum infidelibus ob diverſa, quæ inde provenirent, exercendæ Religionis impedimenta, & inter alia petit cap. 4. *Quis* (infidelis) *nocturnis convocationibus, ſi ita oportuerit, a latere ſuo* (uxorem) *adimi libenter feret? Quis denique ſolemnibus Paſcha abnoctantem ſecurus ſuſtinebit? Quis ad convivium illud Dominicum, quod infamant, ſine ſua ſuſpicione dimittet?* Cap. 5. *Sed aliqui ſuſtinent noſtra, nec obſtrepunt.*

ſunt. Hoc eſt igitur delictum, quod Gentiles noſtra noverunt, quod ſub conſcientia illorum ſumus, quod beneficium eorum eſt, ſi quid operamur. Non poteſt ſe dicere neſcire, qui ſuſtinet: aut ſi celatur, quia non ſuſtinet, timetur. Cum autem Scriptura utrumque mandet, & ſine alterius conſcientia, & ſine noſtra preſſura operari Domino; nihil intereſt, in qua parte delinquas, aut in conſcientiam mariti, ſi ſit patiens: aut in conflictatione tui, dum vitatur impatiens (1). *Nolite, inquit, margaritas veſtras porcis jactare, ne conculcent eas, & converſi vos quoque evertant. Margaritæ veſtræ ſunt etiam quotidianæ converſationis inſignia. Quanto curaveris ea occultare, tanto ſuſpectiora feceris, & magis cavenda Gentili curioſitati. Latebiſne tu, cum lectulum, cum corpuſculum tuum ſignas, cum aliquid immundum* * *flantis explodis, cum etiam per noctem exurgis oratum? Et non magiæ aliquid videberis operari? Non ſciet maritus, quid ſecreto ante omnem cibum guſtes? Et ſi ſciverit, panem, non illum credet eſſe, qui dicitur.* Hæc ad uxorem ſuam Tertullianus, ut, ſi ea ſuperviveret, ſecundis cum Ethnico nuptiis abſtineret, pro ratione urgens, diſciplinam arcani obſervari vix poſſe, quam tamen a Chriſto per hæc verba, *Nolite margaritas veſtras porcis jactare*, ait, præceptam fuiſſe. Quin etiam, a fidelibus obſervari, conſueviſſe, probat ex eo, quod ſecreto ante omnem cibum panem Euchariſticum a mulieribus Chriſtianis, Gentilium matrimonio junctis, ſumi, ſolitum fuiſſe, indicet non ſine peccato demum myſterium declarare potuiſſe, *Hoc erat namque delictum, quod Gentiles noſtra noverant*. Quæ Tertulliani verba non ritus, ſed dogma ipſum reſpiciunt, ut conſideranti conſtabit.

§. IV.

(1) *Matthæi* 7. * *flatu.*

§. I V.

Ex Origene Adamantio.

EOdem ferme tempore, quo deſiit in Africa Tertullianus, cœpit in Ægypto Origenes Clementis Alexandrini auditor, ex quo eamdem de myſterio arcani diſciplinam in Eccleſia, tam quoad dogma, quam quoad ritus, receptam fuiſſe, clare oſtenditur. Nam cum Celſus homo Ethnicus, & Chriſtiani nominis oſor eſſet: μετὰ ταῦτα φησὶ τὰ κρύφα Χριστιανοὺς τὰ ἀρέσκοντα ἑαυτοῖς ποιεῖν, καὶ διδάσκειν εἰπών· *cum dixiſſet, Chriſtianos clam quidquid ipſis libet, vel facere, vel docere*; opponit ſe Origenes lib. 1. contra Celſum, & ſcribit Εἶτ' ἐπειδὴ πολλάκις ὀνομάζει κρύφιον τὸ δόγμα, καὶ ἐν τούτῳ αὐτὸν ἐλεγκτέον, σχεδὸν παντὸς τοῦ κόσμου ἐγνωκότος τὸ κήρυγμα Χριστιανῶν μᾶλλον, ἢ τὰ τοῖς Φιλοσόφοις ἀρέσκοντα. Τίνα γὰρ λανθάνει ἡ ἐκ παρθένου γέννησις Ἰησοῦ, καὶ ὁ ἐσταυρωμένος, καὶ ἡ παρὰ πολλοῖς πεπιστευμένη ἀνάστασις αὐτοῦ, καὶ ἡ καταγγελλομένη κρίσις, κολάζουσα μὲν κατ' ἀξίαν τοὺς ἁμαρτάνοντας, γέρως δ' ἀξιοῦσα τοὺς δικαίους; Ἀλλὰ καὶ μὴ νοηθὲν τὸ περὶ τῆς ἀναστάσεως μυστήριον θρυλλεῖται γελώμενον ὑπὸ τῶν ἀπίστων. Ἐπὶ τούτοις δὲ λέγειν κρύφιον εἶναι τὸ δόγμα, πάνυ ἐστὶν ἄτοπον. Τὸ δ' εἶναί τινα οἱονεὶ μετὰ τὰ ἐξωτερικὰ, μὴ εἰς τοὺς πολλοὺς φθάνοντα, οὐ μόνου ἴδιον τοῦ Χριστιανῶν λόγου, ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν φιλοσόφων. παρ' οἷς τινὲς μὲν ἦσαν ἐξωτερικοὶ λόγοι, ἕτεροι δὲ ἐσωτερικοί. καὶ τινὲς μὲν ἀκούοντες Πυθαγόρα αὐτὸς ἔφα, ἄλλοι δ' ἐν ἀπορρήτῳ διδασκόμενοι τὰ μὴ ἄξια φθάνειν εἰς ἀκοὰς βεβήλους καὶ μηδέπω κεκαθαρμένας. *Deinde quoniam ſæpius nominat doctrinam clancularium: coarguendum eſt hoc quoque; quando per totum Orbem notior eſt Chriſtianorum prædicatio, quam Philoſophorum placita. Quis enim Jeſum e Virgine natum, & cruci-*

cifi.

cifixum ignorat? Quis reſurrectionem ejus multis creditam, & denunciationem judicii, reddituri pro dignitate pœnas peccatoribus, & juſtis præmia? Quin & reſurrectionis futuræ myſterium vulgatum eſt, tametſi rideatur ab infidelibus. Quæ cum ita ſe habeant, perabſurdum eſt, doctrinam hanc vocare clanculariam. Quod vero quædam ſunt, quæ non annunciantur quibuſvis, id non ſolius Doctrinæ Chriſtianæ proprium eſt, verum etiam Philoſophicæ. Nam & illi exteriorem, & penitiorem doctrinam habebant; & alii Pythagoram audiebant contenti ipſius auctoritate; alii ſecrete dicebant rationes non evulgandas in profanos, nondumque purgatos.

Præclarus eſt hic locus Origenis, ex quo conſtat, non ſolum de ritibus, ſed de Religionis quoque Chriſtianæ dogmatibus, occultandis juxta diſciplinam Eccleſiæ, prout occultata fuerunt Celſi temporibus: Enumerat Origenes Religionis Catholicæ dogmata, quæ palam prædicabantur, ut Incarnationis Paſſionis, & Reſurrectionis Dominicæ, extremi judicii, & reſurrectionis noſtræ. Non loquitur autem de Sanctiſſimæ Trinitatis myſterio, non facit mentionem Sacramentorum Eccleſiæ, neque Sacramenti Euchariſtiæ, quod illa eſſent ex iis, quæ non communicabantur quibuſvis, adeoque circa quæ diſciplina arcani obſervanda erat, prout de myſterio Euchariſtiæ tractaturus, homilia 13. in Exodum, diſertis verbis præmonuit: *Vereor enim, ne forte, etiamſi Dominus revelare dignetur alicui, ſicut forte dignatur (de me enim non ſum auſus dicere) vereor, inquam, & valde dubito, ſi inveniam auditores, & cum ita ſit, ne forte ab eo, qui explanare conabitur, requirantur Dominicæ margaritæ, ubi, vel quomodo, vel ante quos mittantur.* Clare reſpicit Origenes ad verba Chriſti Matth. 7., quibus vetuit, *dari ſanctum canibus, & margaritas projici ante porcos.* Quæ cum ad Euchariſtiam infidelium auribus, & oculis occultandam præcipue faciant, pergit eadem homilia Origenes. *Videte, ſi*

con-

conceptis; videte, ſi tenetis, ne forte effluant, quæ dicuntur, & pereant. Volo vos admonere Religionis veſtræ exemplis. Noſtis, divinis myſteriis intereſſe conſueſtis, quomodo cum ſuſcipitis Corpus Domini, cum omni cautela, & veneratione ſervatis, ne conſecrati muneris aliquid dilabatur &c. Hæc ex verſione Ruffini, vel Hieronymi, quæ ad diſciplinam arcani facere, ipſe Tentzelius, num. 1. ſuæ diſputationis, fatetur.

§. V.

Ex D. Cypriano, & Zenone Veronenſi.

DIvus Cyprianus Carthaginienſis in Africa Epiſcopus, & Martyr, librum ad Demetrianum, Africæ Proconſulem, ſic incipit: *Oblatrantem te, & adverſus Deum, qui unus, & verus eſt, ore ſacrilego, & verbis impiis obſtrepentem frequenter, Demetriane, contempſeram.* Addit, ſe id non feciſſe ſine magiſterii Divini, & nominis auctoritate, cum inter alia ſcriptum ſit, *in aures imprudentis noli quidquam dicere, ne, quando audierit, irrideat ſenſatos ſermones tuos... & ſanctum quoque jubeamur intra conſcientiam noſtram tenere, nec inculcandum porcis, & canibus exponere, loquente Domino, & dicente. Ne dederitis ſanctum canibus, neque miſeritis margaritas veſtras ante porcos, ne conculcent eas pedibus, & converſi elidant vos.* Lucide reſpicit Cyprianus diſciplinam arcani, de qua verba Matthæi 7. interpretatur, dicitque, ad illam obſervandam teneri fideles: *& ſanctum quoque jubeamur intra conſcientiam noſtram tenere.* Unde ipſe unius Dei mentionem faciens, neque de Trinitatis myſterio, neque de Sacramentis Eccleſiæ quidquam ſcribit, ſed cuncta intra conſcientiam ſuam tenuit, & diſciplinam arcani ſervavit.

Eamdem diſciplinam indigitavit Auctor antiquiſſimus,

&c do-

& doctiſſimus Zeno Veronenſis Epiſcopus, dum ſermone in Pſalmum 126. ſcribit: *Conventus quidem Eccleſiarum, ſive Templi, quos ad ſecretam Sacramentorum Religionem ædificiorum ſepta concludunt, conſuetudo noſtra vel Domum Dei ſolita eſt nominare, vel Templum.* Sacramenta, quæ intra Eccleſiæ ſepta conficiebantur, ad ſecretam Religionem ſpectare, docet Zeno Veronenſis, qui ſermone de continentia mulierem Chriſtianam a connubio cum infideli avertere ſtudet, ne ſit proditrix Legis, & rationem magis explicat: *Proponamus itaque, ut ſæpe contingit, in unum ſibimet convenire diverſæ Religionis diem, quo tibi Eccleſia? vel illi adeunda ſint Templa. Quo genere unuſquiſque ſuum Sacrificium procurabitur? quo ſumptu? quibus vaſis? quibuſve miniſtris? At ſi diſcrete ſiunt iſta, nihil prodeſt: ex uno enim proficiſcendo, & in unum remeando, ſi non confuſione, vel errore ſiunt una; quid quod illius Sacrificium publicum eſt, tuum ſecretum? illius a quovis libere tractari poteſt, tuum etiam a Chriſtianis ipſis, minime conſecratis, ſine ſacrilegio videri non poteſt.* Et ex hoc fundamento ſermone 9. de Paſchate pro illis, qui eodem die baptizandi erant, tam obſcure loquitur de tribus Sacramentis, ut Zenonem ipſum diſciplinam arcani cum iis adhuc ſervare voluiſſe, conſtet. *Denique Competentibus noſtris finitur hyems, hodie peccatorum oleo confecto lætabuntur, hodie eos etiam ver arridens diverſos in flores diverſo chariſmate reditum eſt, cum ſalubri unda perfuſi, limpidæ æſtatis meſſe gaudentes panem novum cœperint manducare: quos autumnale quoque non morabitur muſtum, quo repleti, inebriatique, feliciter Spiritus Sancti calore fervebunt.*

§. VI.

Ex Julio Primo ; D. Athanaſio , & Synodo Alexandrina.

NOn parum facit ad quæſtionem a Tentzelio inſtitutam, quod data per Conſtantinum Magnum Eccleſiæ pace, licet aperta eſſent Chriſtianorum Templa , & permiſſa pro incruento Sacrificio Altaria , diſciplina tamen arcani cum tanta ſollicitudine ſervata fuerit , ut pro graviſſimo crimine Euſebianis tributum ſit, quod Ethnicis ad ſacra noſtra aditum fecerint , & de calice, ac Euchariſtia coram Catechumenis , Judæis , & infidelibus agere , & loqui auſi ſint . Accuſatus Athanaſius , quod per Macarium Presbyterum fregiſſet Iſchyræ calicem , & Sanguinem Chriſti in terram fudiſſet, ejus cauſam Euſebiani Mareote examinandam miſerant , & ex actis illis Mareote habitis collegerat Athanaſius : (1) *unum Catechumenum in examinatione ſui dixiſſe, ſe intus cum Iſchyra fuiſſe , quo tempore Macarius Presbyter Athanaſii eo, ut aiunt , ſe in eum locum immiſiſſet ; alios ita examinatos pro teſtimonio dixiſſe , Iſchyram in cellula parva latuiſſe ; alios, eumdem poſt oſtium ægrotum eodem tempore decubuiſſe, quo Macarius ſuperveniebat.* Et inquit Julius Primus ad Euſebianos Antiochiæ congregatos : (2) *Ex iſtis rationibus Athanaſii facile colligebamus , fieri non potuiſſe , ut qui morbo poſt oſtium decumbebat , in ſacris conſtiterit , & oblationem confecerit , nec oblationem proponi potuiſſe , cum intus Catechumeni verſarentur , quibus intus adhuc agentibus tempus oblationis nondum eſſe potuit .* Palam confirmant D. Athanaſius , & Julius Primus, Catechumenos ſacrificio adeſſe non potuiſſe, quod illi ante oblationem dimitteren-

(1) *D. Athanaſius apud Julium I.* (2) *Julius I Epiſtola ad Orientales.*

rentur, & eorum oculis myſterium Euchariſtiæ occultaretur.

Nec ſolis eorum oculis, ſed etiam auribus occultari debuiſſe, oſtendit apud Julium Primum magnus Athanaſius: accuſat enim Euſebianos, quod in examine Mareotico noluerint admittere Presbyteros, τοὺς δὲ ἐξέτασιν γενέσθαι περὶ ποτηρίου καὶ τραπέζης, ἐπὶ παρουσίᾳ τοῦ ὑπάρχου καὶ τῆς τάξεως αὐτοῦ, παρόντων ἐθνικῶν καὶ Ἰουδαίων. *Quæſtionem vero habitam fuiſſe de calice, & menſa in præſentia Præfecti, & ejus cohortis, aſſiſtentibus tum Ethnicis, tum Judæis.* Hæc Athanaſius Romæ exiſtens coram tribunali Sedis Apoſtolicæ deponebat. Audiat vero Tentzelius, quid Julius Primus horum occaſione ad Euſebianos ſcripſerit: *Id principio*, inquit, *nobis incredibile videbatur, niſi ex ipſis actorum monumentis demonſtratum fuiſſet. Certe nobis magnæ admirationi fuit, ut, etiamnum vobis eſſe, puto. Atqui ne Presbyteris quidem adeſſe permittitur in myſteriis, cum tamen ipſi quoque ſacrorum adminiſtri ſint. Jam quis non execretur, ſub externo Judice præſentibus Catechumenis, & quod pejus eſt, Ethnicis, & Judæis Chriſtianiſmum blaſphemantibus, quæſtionem de Sanguine, & Corpore Chriſti haberi? Hæc*, inquit Athanaſius Apologia ad Imperatorem Conſtantinum, *Romæ Synodus per Julium Romanum Epiſcopum* ſcripſit. Ex quibus verbis habemus, illa omnia a totius Italiæ Epiſcopis contra Euſebianos ſcripta fuiſſe, quæ eadem ipſis oppoſuerunt totius Ægypti Epiſcopi in Synodica ad omnem ſub cœlo Eccleſiam tranſmiſſa, ubi: Καὶ τοὺς μὲν λειτουργοὺς, ἐκβάλλων παρόντας, ἐπὶ δὲ τῶν ἐθνικῶν ἐξέταζον περὶ Ἐκκλησίας, περὶ ποτηρίου, περὶ τραπέζης, περὶ τῶν ἁγίων, καὶ τὸ δεινότερον, ἐθνικοὺς ἐκκάλουν μάρτυρας, ἐπὶ ποτηρίου μυστικοῦ ζητοῦντες. *Sacrorum igitur miniſtris excluſis, coram Ethnicis hominibus quæſtiones de Eccleſia, de Calice, de Menſa Domini, de Sanctis Sanctorum habuere, & quod gravius eſt, Ethnicos in quæſtione de myſtico poculo in teſtes citaverunt.*

Clara hæc ſunt, nec ulla expoſitione indigentia, tam enim profanis oculis ritus, quam auribus dogmata de Euchariſtia, occultanda erant. Et ne ſomniet Tentzelius, Eccleſiam hæc obſervaſſe ex ſolo uſu diſciplinæ, tunc dumtaxat receptæ, audiat iterum eoſdem Ægypti Epiſcopos, diſertis verbis fatentes, hanc diſciplinam obſervari debuiſſe ex præcepto Chriſti, & Euſebianos, dum myſterium arcani prodiderunt, contra illud graviter deliquiſſe „ καὶ οὐκ αἰσχύνονται, ταῦτα ἐπὶ κατηχουμένων, καὶ τό γε χεῖρον ἐπὶ Ἑλλήνων τραγῳδοῦντες τὰ μυστήρια. δέον, ὡς γέγραπται, μυστήριον βασιλέως καλὸν κρύπτειν. καὶ ὡς ὁ Κύριος παρήγγειλε, μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλητε τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Οὐ χρὴ γὰρ τὰ μυστήρια, ἀμυήτοις τραγῳδεῖν, ἵνα μὴ Ἕλληνες μὲν ἀγνοοῦντες γελῶσι, κατηχούμενοι δὲ περίεργοι γινόμενοι σκανδαλίζωνται „. *Nec pudet eos coram Catechumenis, & quod pejus eſt, coram Ethnicis ita de myſteriis tragicari. Cum oporteat, ſicut ſcriptum eſt, myſterium Regis celare, &, ut Dominus præcipit, non eſſe ſancta porrigenda canibus, nec projiciendas margaritas ante porcos. Non enim fas eſt myſteria non initiatis prodere, ne per imperitiam ea ſubſannent, aut Catechumeni præ curioſitate ſcandalizarentur* (x). Ita ἁγία Σύνοδος ἡ ἐν Ἀλεξανδρείᾳ συναχθεῖσα ἀπό τε τῆς Αἰγύπτου, καὶ τῆς Θηβαΐδος, καὶ Λιβύης, καὶ Πενταπόλεως τοῖς ἁπανταχοῦ τῆς καθολικῆς Ἐκκλησίας Ἐπισκόποις, ita inquam ſcribit *Sancta Synodus Alexandriæ congregata ex Ægypto, Thebaide, Lybia, & Pentapoli omnibus ubique Catholicæ Eccleſiæ Epiſcopis*; ut manifeſtius teſtimonium deſiderari non poſſit pro diſciplina arcani ex Chriſti præcepto obſervanda. Citavi illud in Commentario ad 2. Canonem Antiochenum, & adeo clare quæſtionem dirimit, ut Tentzelius illud ſub ſilentio præterire maluerit, quam proprium errorem detegere, ut ſupra quoque monuimus.

§. VII.

(x) *Divus Athanaſius*

§. VII.

Ex duobus Gregoriis, Nyſſeno uno, & Nazianzeno altero, ac Divo Baſilio.

Diſciplinam arcani poſt medium quarti ſeculi in Oriente obſervatam fuiſſe, patet in primis ex Divo Gregorio Nyſſeno oratione adverſus eos, qui baptiſmum differunt, ubi de Sene Catechumeno : *Me tui pudet, quod cum conſeneris, adhuc ejiciaris cum Catechumenis, tamquam inſipiens puellus, & qui arcana non poteſt celare, cum dicendum ſit myſterium. Unire populo myſtico, & arcanos diſce ſermones.* Extat oratio illa ad finem primi tomi Operum D. Gregorii Nyſſeni, qui ſupponit, non ritus ſolum, ſed dogmata etiam, occultata fuiſſe Catechumenis. Divus Gregorius Nazianzenus Oratione 42. idem teſtatur de omnibus exteris, ſeu non initiatis : Ότι μηδ' ἐκφορα τοῖς ἔξω τὰ πολλὰ τῶν ἡμετέρων μυστηρίων. *Quoniam ne ad exteros quidem magna noſtrorum myſteriorum pars efferenda eſt.*

Teſtantur duo Gregorii, Nazianzenus unus, Nyſſenus alter, diſciplinam arcani ſuis temporibus viguiſſe : his accedit Magnus Baſilius Nyſſeni frater, & Nazianzeni in ſtudiis comes, qui, illam diſciplinam ex Apoſtolorum traditione ad illa uſque tempora derivatam fuiſſe, aſſerit, ac pluribus tuetur. Libro namque de Spiritu Sancto ad Amphilochium cap. 27. dicit, dogmata, & inſtituta, quæ in Eccleſia prædicantur, duplicia eſſe : *Quædam e doctrina ſcripto prodita, quædam rurſus ex Apoſtolorum traditione in μυστηρίῳ in myſterio, id eſt in occulto, tradita recepimus.* Poſtea plurum adfert exempla de ſigno Crucis, quo ſeſe muniebant Chriſtiani, deque orationibus, quas ad Orientem verſi effundebant : tumque addit : Τὰ τῆς ἐπικλήσεως ῥήματα ἐπὶ

τῆ

τῇ ἀναδείξει τοῦ ἄρτου τῆς Εὐχαριστίας, καὶ τοῦ ποτηρίου τῆς εὐλογίας, τίς τῶν ἁγίων ἐγγράφως ἡμῖν καταλέλοιπεν; οὐ γὰρ δὴ τούτοις ἀρκούμεθα, ὧν ὁ Ἀπόστολος, ἢ τὸ Εὐαγγέλιον ἐπεμνήσθη, ἀλλὰ καὶ προλέγομεν καὶ ἐπιλέγομεν ἕτερα, ὡς μεγάλην ἔχοντα πρὸς τὸ μυστήριον τὴν ἰσχὺν ἐκ τῆς ἀγράφου διδασκαλίας παραλαβόντες. Εὐλογοῦμεν δὲ τὸ ὕδωρ τοῦ βαπτίσματος, καὶ τὸ ἔλαιον τῆς χρίσεως, καὶ προσέτι αὐτὸν τὸν βαπτιζόμενον. ἀπὸ ποίων ἐγγράφων; οὐκ ἀπὸ τῆς σιωπωμένης καὶ μυστικῆς παραδόσεως; τί δὲ αὐτὴν τοῦ ἐλαίου τὴν χρίσιν; τίς λόγος γεγραμμένος ἐδίδαξε; τὸ δὲ τρὶς βαπτίζεσθαι τὸν ἄνθρωπον, πόθεν; ἄλλα δὲ ὅσα περὶ τὸ βάπτισμα, ἀποτάσσεσθαι τῷ σατανᾷ καὶ τοῖς ἀγγέλοις αὐτοῦ, ἐκ ποίας ἐστὶ γραφῆς; οὐκ ἐκ τῆς ἀδημοσιεύτου ταύτης καὶ ἀπορρήτου διδασκαλίας, ἣν ἐν ἀπολυπραγμονήτῳ καὶ ἀπεριεργάστῳ σιγῇ οἱ Πατέρες ἡμῶν ἐφύλαξαν, καλῶς ἐκεῖνο δεδιδαγμένοι τῶν μυστηρίων τὸ σεμνὸν σιωπῇ διασῴζεσθαι; ἃ γὰρ οὐδὲ ἐποπτεύειν ἔξεστι τοῖς ἀμυήτοις, τούτων πῶς ἂν ἦν εἰκὸς τὴν διδασκαλίαν θριαμβεύειν ἐν γράμμασιν; *Invocationis verba, cum conficitur panis Euchariſtiæ, & poculum benedictionis, quis ſanctorum in ſcripto nobis reliquit? Nec enim his contenti ſumus, quæ commemorat Apoſtolus, aut Evangelium: verum alia quoque & ante, & poſt dicimus, tamquam multum habentia momenti ad myſterium, quæ ex traditione citra ſcriptum accepimus. Conſervamus autem aquam Baptiſmatis, & oleum unctionis, præterea ipſum, qui Baptiſmum accipit; ex quibus ſcriptis? nonne a tacita, ſecretaque traditione? Ipſam porro olei unctionem quis ſermo proditus docuit? Jam ter immergi hominem, unde ex ſcriptura hauſtum? Reliqua item, quæ fiunt in Baptiſmo, veluti renuntiare Satanæ, & Angelis ejus; ex qua ſcriptura habemus? Nonne ex minime publicata, & arcana hac traditione? nonne ex doctrina, quam Patres noſtri ſilentio quieto, minimeque curioſo, ſervarunt? Pulchre quidem illi, nimirum docti, arcanorum venerationem ſilentio conſervari. Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, qui conveniebat,*

ho-

horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto? Et infra exemplo deſumpto ex veteri lege de non ingrediendo Sancta Sanctorum, niſi ſemel per annum, idque tantum uni Sacerdoti licitum fuiſſe, ne res uſu trita contemptui exponeretur. Κατὰ τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον, καὶ οἱ τὰ περὶ τὰς Ἐκκλησίας ἐξ ἀρχῆς διαθεσμοθετήσαντες Ἀπόστολοι καὶ Πατέρες, ἐν τῷ κεκρυμμένῳ καὶ ἀφθέγκτῳ τὸ σεμνὸν τοῖς μυστηρίοις ἐφύλασσον. Οὐδὲ γὰρ ὅλως μυστήριον, τὸ εἰς τὴν δημώδη καὶ εἰκαίαν ἀκοὴν ἐκφερόμ. *Ad eundem profecto modum, & qui in primordiis Eccleſiæ certos ritus præſcripſerunt Apoſtoli, & Patres, in occulto, ſilentioque, myſteriis ſuam ſervavere dignitatem. Neque enim omnino myſterium eſt, quod ad populares, ac vulgares aures effertur.*

Hæc ibi Magnus ille Baſilius Cæſaræenſis in Cappadocia Exarchus, qui tam diſerte myſteria Religionis Chriſtianæ, non quoad ritus ſolum, ſed quoad dogmata quoque, ex traditione Apoſtolica occultata fuiſſe, indicat, ut hæc verba ejus nonniſi lectione indigeant: *Nam quæ nec intueri fas eſt non initiatis, qui conveniebat, horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto?* Inter illa, quæ Catechumeni, Judæi, & infideles, ſeu (quod idem eſt) non initiati, intueri non poterant, erat Sacrum Euchariſtiæ myſterium, de quo tam clare loquitur Sanctus Baſilius, ut Tentzelius ſatis aperte ſignificet numero 27., eum audiendum non eſſe, quod nimis manifeſte contra ſententiam ſuam ſtatuat, hujus myſterii doctrinam publicitus non fuiſſe circumlatam, ſed ob diſciplinam arcani ſolis fidelibus communicatam. Acceperat hoc Baſilius a majoribus, Majores ab Apoſtolis, Apoſtoli a Chriſto, ut patet ex interrogatione 250. de loco Mathæi 7. *Quomodo det aliquis ſanctum canibus, aut quomodo margaritas projiciat ante porcos* Ad quam in regulis brevioribus reſpondet Baſilius, Dominum hoc loco prohibere contumeliam,

liam, qua Sacroſancta ejus doctrina afficitur; quod dicit contingere, dum iis, qui ſunt extra fidem, exponitur, quod eam ſimul contemnendam arbitrentur, Καὶ ἐπ' αὐτῶν ἐκείνων θρασύτερον ἡμῖν ἐπιχείρωσιν, καὶ οἱονεὶ ῥῆσιν τοῖς ὀνειδισμοῖς, καὶ τοῖς ἐλέγχοις τὸ παραβαίνειν. *Et ex illis ipſis anſam arripiant præſidentius nos invadendi, & conviciis, accuſationibuſque violatorem veluti proſcindendi.* Quibus verbis ſatis manifeſte alludit ad doctrinam de myſterio Euchariſtiæ, ob quam Gentiles invadebant Chriſtianos, eoſque conviciis, & accuſationibus proſcindebant.

Apage igitur eum ſimili opinione, qua Tentzelius, neminem Baſilii dictis moveri debere, innuit, quaſi *Baſilio cum aliis commune ſit*, quod antiquas conſuetudines ſine certis documentis referat ad Apoſtolorum traditiones. Hæc enim ſomnia Tentzelii ſunt, & ſuorum, tam ſancto viro injurioſa, cujus ſermonem *Apoſtolico ſale conditum eſſe*, ſcribit Gaudentius Brixianus; quem *inſtar Petri prædicaſſe, inſtar Pauli docuiſſe*, aſſerit Ephrem Syrus, quem *præfulgidum lumen univerſi orbis appellat* Theodoretus referens lib. 4. hiſtoriæ, eum tantæ ſanctitatis fuiſſe, ut, cum Valens Imperator litteris exilium ejus continentibus ſubſcriberet, ne unius quidem apicem elementi abſolvere potuerit, ſed contrito ter calamo manus ejus concuſſa ſit, totaque contremuerit. Hanc pœnam tulit ille, qui inſidiabatur vitæ iſtius Patris, cujus ſcripta Tentzelius non minori audacia carpere, quam temeritate erroris arguere auſus eſt.

§ VIII.

§. VIII.

Ex Divo Hieronymo, & pluribus, quos citat, antiquis Patribus.

PRætereundus non eſt magnus Eccleſiæ Doctor Hieronymus, qui in Dalmatia ortus Romæ ſub Damaſo floruit, & ad hæc verba Matthæi 7. *Nolite ſanctum dare canibus, neque mittatis margaritas veſtras ante porcos*, notavit, quoſdam per porcos intelligere eos, qui necdum Evangelio crediderunt, & in luto incredulitatis, vitiiſque verſantur, ac adjunxit: *Non convenit igitur iſtiuſmodi hominibus cito Evangelicam credere margaritam ne conculcent illud, & converſi nos incipiant diſſipare.* Scio quidem, per Evangelicum margaritum intelligi potuiſſe ab Hieronymo doctrinam Evangelicam, ſeu fidem noſtram. At, ſi verba Chriſti Matthæi 7. generaliter interpretari poſſint de doctrina Religionis Chriſtianæ; quanto ſpecialius interpretanda ſunt de præcipuis Religionis noſtræ myſteriis, quorum unum eſt Corporis, & Sanguinis Chriſti Sacramentum, quod Divus Hieronymus ex plurimorum antiquiorum Patrum ſententia a Paulo ipſo Judæis hanc ob rem occultatum fuiſſe, affirmat in Epiſtola ad Evagrium.

Propoſuerat Evagrius quædam de Melchiſedech ex Pauli ad Hæbreos epiſtola, ubi Apoſtolus poſt plura de Chriſto ait. *Quis appellatus a Deo Pontifex juxta ordinem Melchiſedech, de quo nobis grandis ſermo, & interpretabilis ad dicendum: quoniam imbecilles facti eſtis ad audiendum: etenim, cum deberetis magiſtri eſſe propter tempus, rurſus indigetis, ut vos doceamini, quæ ſunt elementa exordii ſermonum Dei. Et facti eſtis, quibus lacte opus eſt, non ſolido cibo.* Hæc vero Apoſtoli verba, quibus indicatur, Sacerdotum Chri-

I ſti

ſti ſecundum ordinem Melchiſedech multa continere interpretabilia ad dicendum, commentatur D. Hieronymus in reſponſo ad Evagrium *Difficultatem rei in proœmio exaggerat, dicens: Super quo multus nobis ſermo eſt, & interpretabilis; non quia Apoſtolus non potuerit id interpretari; ſed quia illius temporis non fuerit. Hebræis, enim, ideſt Judæis, perſuadebat, non jam fidelibus, quibus paſſim proderet Sacramentum.* Audiat Tentzelius, & obſervent hæretici, quomodo D. Hieronymus verba Apoſtoli interpretetur de Sacramento Corporis, & Sanguinis Chriſti, quod ſub ſpecie panis, & vini offertur in Sacrificio a Chriſto Domino inſtituto, propter quod Sacerdos dictus eſt ſecundum ordinem Melchiſedech, ut aſſerit Hieronymus in ipſa ad Evagrium epiſtola dicens, *quod Melchiſedech pane, & vino ſimplici, puroque ſacrificio Chriſti dedicaverit Sacramentum.* Et hoc Sacramentum eſt, circa quod, inquit Hieronymus, Paulus diſciplinam arcani ſervavit; cum Judæis enim agebat, quibus Sacramentum prodere non poterat. Et ut videant Hæretici, D. Hieronymum hæc omnia ex antiquiorum ſcriptis habuiſſe, ſubjungit, *Hæc legi in Græcorum voluminibus.* Græci autem, quorum ibi meminit, alii omnino eſſe non poſſunt, quam quos eadem epiſtola citaverat, & ſeſe pervolviſſe, fatetur, Origenem nimirum, & ejus ſectatorem Didymum. *Poſt quos*, inquit, *verti me ad Hippolytum, Irenæum, Euſebium Cæſaræenſem, & Emiſenum, Appollinarium quoque noſtrum, & Euſtathium, qui primus Antiochenæ Eccleſiæ Epiſcopus contra Arium clariſſima tuba bellicum cecinit.* Hos, & non alios, Græcos legit de quæſtione ab Evagrio circa Melchiſedech propoſita Divus Hieronymus, quorum nullus ob illa circa Melchiſedech ſcripta notandus eſt, unde recte ex iis hauſit Hieronymus, quæ de diſciplina arcani ab Apoſtolo ipſo obſervata fuiſſe, tradit.

§. IX.

Digitized by Google

§. IX.

Ex Divo Epiphanio, & Sancto Cyrillo Hieroſolymitano.

SAnctus Epiphanius Salaminenſis in Cypro Epiſcopus in fine libri 3. adverſus hæreſes, expoſiturus fidei Catholicæ Symbolum, dicit numero 2., Eccleſiæ dogmata ἀπίςοις ἄῤῥητα *ab infidelibus aliena eſſe* : & unico tantum loco agens de Euchariſtia, tam obſcure loquitur de illo myſterio, ut diſciplinam arcani a ſe caſtiſſime obſervatam fuiſſe, apparent. In Ancorato namque numero 57. acturus de forma conſecrationis Euchariſtiæ, non auſus eſt, eam integre proferre, ſed ſtuduit, Corporis Chriſti notitiam occultare. Ita enim ſcribit: Ὁρῶμεν γὰρ ὅτι ἔλαβεν ὁ Σωτὴρ εἰς τὰς χεῖρας αὐτοῦ, ὡς ἔχει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ, ὅτι ἀνέςη ἐκ τοῦ δείπνου, καὶ ἔλαβε τάδε· καὶ εὐχαριςήσας εἶπε, τοῦτό μού ἐστι τόδε. Καὶ ὁρῶμεν, ὅτι οὐκ ἴσον ἐςὶν, οὐδὲ ὅμοιον, οὐ τῇ ἐνσάρκῳ εἰκόνι, οὐ τῇ ἀοράτῳ θεότητι, οὐ τοῖς χαρακτῆρσι τῶν μελῶν. Τὸ μὲν γάρ ἐστι ςρογγυλοειδὲς, καὶ ἀναίσθητον, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν. Καὶ ἠθέλησε χάριτι εἰπεῖν, τοῦτό μου ἐστὶ τόδε, καὶ οὐδεὶς ἀπιςεῖ τῷ λόγῳ. Ὁ γὰρ μὴ πιςεύων εἶναι αὐτὸν ἀληθινὸν, ὡς εἶπεν, ἐκπίπτει τῆς χάριτος, καὶ τῆς σωτηρίας. *Videmus enim, Salvatorem ipſum in manus accepiſſe, ut in Evangelio legitur: quod a cœna ſurgens hæc acceperit, & gratias agens dixerit: Hoc meum eſt hoc. Atqui videmus, æquale illud non eſſe, nec ſimile; non ſuſceptæ carnis imagini, non divinitati ipſi, quæ videri non poteſt, non membrorum lineamentis, ac notis. Illud enim rotundum eſt, & quod ad vim attinet, ſenſus expers; & nihilominus ex gratia pronuntiare voluit, hoc meum eſt hoc. Neque quiſquam eſt, qui ei ſermoni fidem non adhibeat: nam prout dixit, qui, verum illud eſſe, non credit, a gratia, & ſalute prorſus excidit.* Licet hoc Opus ad Presbyteros, & Ec-

cleſiam Svedrorum conſcripſerit Epiphanius, non tamen auſus eſt clare de Euchariſtia loqui, timens forſan, librum hunc ad infidelium, vel Catechumenorum manus, quibus myſterium illud occultari debebat, perventurum.

Præclarum eſt ea de re teſtimonium, quod poſteritati conſecravit Cyrillus Epiſcopus Hieroſolymitanus catecheſi 6. Ταῦτα τὰ μυστήρια νῦν ἡ Ἐκκλησία διηγεῖται τῷ ἐκ κατηχουμένων μεταβαλλομένῳ. Οὐκ ἔστιν ἔθος Ἐθνικοῖς διηγεῖσθαι. οὐ γὰρ Ἐθνικῷ τὰ περὶ Πατρὸς, καὶ Υἱοῦ, καὶ ἁγίου Πνεύματος διηγούμεθα μυστήρια. οὐδὲ τῶν μυστηρίων ἐπὶ Κατηχουμένων λευκῶς λαλοῦμεν, ἀλλὰ πολλὰ πολλάκις λέγομεν ἐπικεκαλυμμένως, ἵνα εἰδότες οἱ πιστοὶ νοήσωσι, καὶ οἱ μὴ εἰδότες μὴ βλαβῶσι. *Hæc myſteria, Sacramentaque, nunc patefacit Eccleſia ei, qui ex Catechumenis excedit: nec moris eſt, Gentilibus exponere. Non enim Gentili cuiquam de Patre, & Filio, & Spiritu Sancto arcana myſteria declaramus; neque palam apud Catechumenos de myſteriis verba facimus, ſed multa ſæpe loquimur occulte, ut fideles, qui rem tenent, intelligant, & qui non tenent, non lædantur.* Et præclarius idem Cyrillus in Præfatione: Ὅτε τοίνυν κατήχησις λέγηται, ἐὰν σε κατηχούμενος ἐξετάσῃ, τί εἰρήκασιν οἱ διδάσκοντες, μηδὲν λέγε τῷ ἔξω· Μυστήριον γάρ σοι παραδίδομεν, καὶ ἐλπίδα μέλλοντος αἰῶνος. Τήρησον τὸ μυστήριον τῷ μισθαποδότῃ, μή ποτέ σοι τὶς εἴπῃ, τί βλάπτει, ἐὰν κἀγὼ μάθω; Καὶ οἱ νοσοῦντες τὸν οἶνον ζητοῦσιν, ἀλλ' ἐὰν ἀκαίρως δοθῇ, φρενῖτιν ἐργάζεται, καὶ δύο κακὰ γίνεται), καὶ ὁ νοσῶν ἀπόλλυται, καὶ ὁ ἰατρὸς διαβάλλεται). Οὕτως ὁ Κατηχούμενος, ἐὰν ἀκούσῃ παρὰ πιστοῦ, καὶ ὁ Κατηχούμενος φρενιτιᾷ, οὐκ οἶδε γὰρ, τί ἤκουσε, καὶ ἐλέγχει τὸ πρᾶγμα, καὶ διαμυκτηρίζει τὸ λεγόμενον, καὶ ὁ πιστὸς ὡς προδότης κατακρίνεται). Ἤδη δὲ σὺ μεθορίῳ ἕστηκας, βλέπε μοι, μὴ ἐκλαλήσῃς, οὐχ ὅτι οὐκ ἄξια λαλιᾶς τὰ λεγόμενα, ἀλλ' ὅτι ἡ ἀκοὴ ἀναξία τοῦ δέξασθαι· ἦς ποτὲ καὶ σὺ Κατηχούμενος. οὐ διηγησάμην σοι τὰ προκείμενα, ὅταν τῇ πείρᾳ λάβῃς τὸ ὕψος τῶν διδασκομένων, τότε ἂν γνώσῃ, ὅτι ἀνάξιοι οἱ Κατηχούμενοι

τος

τὰς ἀκοάς. Cum autem Catecheſis recitatur, ſi Catechumenus ex te quæſierit, Quid dicebant Doctores? Nihil dicas externo: Myſteria enim tibi, & ſpem futuri ſæculi tradidimus. Cuſtodi hoc myſterium retributori, nec unquam dicentem aliquem audi: Quid obeſt, ſi & ego didicero? Etiam ægroti vinum quandoque poſtulant, quod ſi intempeſtive illis detur, phreneſim conciliat. Et duo hinc naſcuntur mala: nam & æger interit, & Medicus male audit. Sic & Catechumenus; ſi audiat myſteria a fideli Phreneſim patitur, neſcit enim, quid audiverit, & tamen arguit rem ignotam, dictaque irridet: fidelis vero, tamquam proditor, condemnatur. Jam ergo tu in finibus noſtris conſtitutus cave, ne quid effutias: non quod digna non ſint narratione ea, quæ tibi dicuntur, ſed quod indignus eſt ille audire, cui refers. Fueras & tu aliquando Catechumenus, neque tamen propoſita myſteria tibi enarrabantur. Quando autem ſublimitatem eorum, quæ nunc traduntur, experientia didiceris, tunc plane intelliges, dignos non eſſe Catechumenos, qui ea audiant.

Habes ſinceratione manifeſtam, cur Catechumenis, & non initiatis occultata fuerint Chriſtianæ Religionis myſteria. Diſciplinam autem illam S. Cyrillus Hieroſolymitanus non ſolum verbis indicavit, ſed exemplo quoque comprobavit, diſtinguens ſuas Catecheſes in duo genera, quarum primum illuminatis, ſecundum recens baptizatis inſcripſit. In poſterioribus clare de Sacramento Euchariſtiæ egit; in prioribus ne verbum quidem fecit, ſed ſolos Articulos Fidei expoſuit præmonens diſertis verbis. Τὰς τῶν φωτιζομένων κατηχήσεις ταύτας τοῖς μὲν τῷ βαπτίσματι προσερχομένοις, καὶ τοῖς τὸ λουτρὸν ἔχουσιν ἤδη πιστοῖς εἰς ἀνάγνωσιν παρεχόμενος μὴ δὸς τὸ σύνολον, μήτε Κατηχουμένοις, μήτε ἄλλοις τισὶ τοῖς μὴ οὖσι Χριστιανοῖς. ἐπεὶ τῷ κυρίῳ λόγον δώσεις, καὶ ἐὰν ποιῇς ἀντίγραφον, ὡς ἐπὶ κυρίῳ ταῦτα ἀπόγραψον. *Catecheſes iſtas illuminatorum accedentibus quidem ad Baptiſmum,*

&

& his, qui hoc lavacrum habent, jam fidelibus, legendas exhibeas: Catechumenis vero, & aliis, qui non ſunt Chriſtiani, ne omnino dederis: alioquin redditurus es Deo rationem; rationem ſcilicet de dato ſancto canibus, & margaritis projectis ante porcos, quæ Dominus in Evangelio vetuerat.

§. X.

Ex Ruffino Aquilejenſi Presbytero, & Gaudentio Brixienſi Epiſcopo.

RUffinus Presbyter Aquilejenſis, & Divo Hieronymo contemporaneus, ad Epiſcopi Laurentii inſtantiam Commentaria in Symbolum conſcripturus, præmittit, ſe non perfectorum exercitiis digna, *ſed quæ ad parvulorum in Chriſto, & incipientium libentur auditum*, exponere. Quo loquendi modo ſatis indicat, Symbolum pro Catechumenis Competentibus exponi conſueviſſe, non vero cæteris infidelibus, aut non initiatis, quod in eo Sanctiſſimæ Trinitatis dogma traderetur. Unde & expoſito Trinitatis myſterio. *Hæc nobis à Patribus tradita ſunt*, inquit, *quæ (ut dixi) opportunum viſum eſt, hoc in loco deſignare ad inſtructionem eorum, qui prima ſibi Eccleſiæ, ac fidei elementa ſuſcipiunt.* Et hiſce rectè obſervatis inquiri non debet, quid initio Commentariorum idem Ruffinus per hæc verba voluerit: *Sed jam nobis etiam de ipſis aliquid tractandum eſt margaritis, in quibus primo in loco ſons, & origo omnium ponitur, cum dicitur, Credo in Deum Patrem.* Myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis, ſeu tres Perſonæ Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, erant *margaritæ*, de quibus Chriſtus dixerat Matthæi 7. *Nolite margaritas veſtras projicere ante porcos*. Et huc alludit proculdubio Ruffinus juxta ſenſum Eccleſiæ illis verbis ab omni tempore tributum.

Quod

Quod de Trinitatis myſterio Ruffinus, hoc de Euchariſtiæ Sacramento Gaudentius Brixienſis Epiſcopus Catechumenis etiam Competentibus occultato, docet tractatu, ſeu ſermone ſecundo habito in Vigilia Paſchatis coram regreſſis a fonte Neophytis: ibi enim ait, ſe ſequentibus diebus acturum de omnibus, quæ in Exodo præfigurata ſunt circa Paſcha: *Modo autem*, inquit, *ea ſolum de ipſa lectione carpenda ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poſſunt; & neceſſario tamen ſunt aperienda Neophytis.* Illa autem, quæ ſolum aperienda ſunt Neophytis, patet eſſe Corporis, & Sanguinis Chriſti myſteria, de quibus ibidem adeo clare Gaudentius loquitur, ut aſſerat, quod Chriſtus *per ſingulas Eccleſiarum domos in myſterio panis, & vini reſect immolatus, vivificat creditus, conſecrantes ſanctificat conſecratus. Hæc Agni Caro, hic Sanguis eſt, &c. Ipſe igitur naturarum creator, & Dominus, qui producit de terra panem, de pane rurſus (quia & poteſt, & promiſit) efficit proprium Corpus &c.* Hæc ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poterant, quia illis occultanda erant, & ideo de his myſteriis illa nocte agit, quia ſoli Neophyti tunc aderant, qui audire poterant, & inſtrui debebant. Sequentibus diebus de hoc myſterio clare locutus non fuit Gaudentius, quia cum Neophytis aderant Catechumeni; ut innuit tractatu 5. de Exodo habito in hebdomade Paſchali. *Ordinem lectionis Exodi, ubi Lex celebrandi Paſchatis deſcribitur, idcirco præpoſteravimus, ut myſteriis reſervandis debitæ reverentiæ ordinem teneremus. Quia oportebat in illa ſplendidiſſima nocte vigiliarum ſecundo tractatu, non dictorum ſequentia, ſed congrua Neophytis explanari, ut edendi Paſchalis Sacrificii diſciplinam rudes Neophyti diſcerent, inſtructi fideles agnoſcerent.*

§. XI.

§. XI.

Ex Divo Ambroſio, & Sancto Auguſtino.

QUod diſciplinam arcani admiſerit Divus Ambroſius, patet ex lib 1. Officiorum cap. 50., ubi ſimilitudine deſumpta ab area Veteris Teſtamenti, quæ non omnibus patebat, dicit, eodem modo pluribus occultari Religionis Catholicæ myſteria: *Non enim omnes vident alta myſteriorum, quia operiuntur a Levitis, ne videant, qui videre non debent, & ſumant, qui ſervare non poſſunt.* Et lib. 1. de Abraham cap. 5. *Græce ἐγκρυφίας dicuntur, hoc eſt abſcondita, eo quod latere debeat omne myſterium, & quaſi operiri fides ſilentio, ne profanis temere divulgetur auribus.* Et in Pſalmum 118. ad illa verba *In corde meo abſcondi eloquia tua, ut non peccem tibi,* ſic commentatur D. Ambroſius: *Propterea ergo myſterium regis bonum eſt abſcondere. Peccat enim Deo, qui commiſſa ſibi myſteria putaverit indignis eſſe vulganda. Periculum itaque eſt, non ſolum falſa dicere, ſed etiam vera; ſi quis ea inſinuet, quibus non oportet.* Dicit, hoc vitium quadripartitum eſſe, & ultimo loco ponit loquacitatem incautam, de qua explicat dictum Chriſti Matthæi 7. *Nolite mittere margaritas veſtras ante porcos.* Quibus verbis indicat, diſciplinam arcani a Chriſto ipſo originem ſumere.

Quod ſi hæc D. Ambroſius cenſuit de diſciplina arcani, mira videri non debent, quæ circa illam D. Auguſtinus ejus auditor diverſis locis docuit, & obſervavit. Quotieſcumque enim coram Catechumenis prædicabat, vel Opera ſua ad manus eorum perventura credebat, toties myſterium Euchariſtiæ eorum oculis, & auribus occultabat, nihil aliud dicens, quam *Norunt fideles*, ut conſtat ex

ſer-

ſermone 4. de Jacob, & Eſau, ubi agens de myſterio Eucharistiæ, non auſus eſt dicere, Sacramentum Corporis, & Sanguinis Chriſti, ſed *Sacramentum*, *quod norunt fideles a tritico*, *& vino*. Et Epiſtola 120. cap. 19. ad Honoratum Catechumenum: *Gratias agimus Domino Deo noſtro quod eſt magnum Sacramentum in Sacrificio Novi Teſtamenti, quod ubi, & quando, & quomodo offeratur, cum fueris baptizatus, invenies*. Et tractatu 12. ſuper Joannem agens de manna: *Notum eſt, quod acceperunt Judæi. Et neſciunt Catechumeni, quid accipiant Chriſtiani. Erubeſcant ergo, quia neſciunt: tranſeant mare rubrum, & manducent manna*. Plura ſunt ejuſmodi loca in Divo Auguſtino, quæ probant, eum cum Ambroſio obſervaſſe diſciplinam arcani. Sed, cum nos præcipue agamus de illis Patrum teſtimoniis, ex quibus etiam conſtat, diſciplinam illam ex traditione Apoſtolica ad nos derivatam eſſe, veniamus ad Divum Chryſoſtomum, cujus loca adeo clara ſunt, ut nemo de illis dubitare poſſit.

§. XII.

Ex Divo Joanne Chryſoſtomo.

SAnctus Joannes Chryſoſtomus lib. 1. de compunctione cordis cap. 6. quæſtionem de diſciplina arcani his plane verbis ſibi proponit: Γέγραπται καὶ τὰ ἑξῆς. Μὴ δῶτε, φησὶ, τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ ῥίψητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. Ἡμεῖς δὲ ὑπὸ κενοδοξίας, καὶ φιλοτιμίας ἀλόγου, καὶ τοῦτο τὸ πρόσταγμα ἀνεστρέψαμεν, ἀνθρώπους φθορέας, καὶ ἀπίστους, καὶ μυρίων γέμοντας κακῶν ἁπλῶς, καὶ ἀνεξετάστως εἰς τὴν τῶν μυστηρίων παραδεχόμενοι κοινωνίαν· καὶ πρὶν ἢ τῆς οἰκείας γνώμης δοῦναι βάσανον ἀκριβῆ, πάντα τὰ βάθη τῶν δογμάτων αὐτοῖς ἐκκαλύπτοντες λόγων, καὶ τὰ προπύλαια

ὑπὸ διωχθέντες ἰδεῖν, ἀθρόως εἰς τὰ ἄδυτα ἄγοντες. Διὰ τοῦτο τὸ τῆς ὑπὸ τελεσθέντων τινὲς παχέως ἀποπηδήσαντες, μυρία εἰργάσαντο δεινά, καὶ οὐκ ἐπὶ τῶν ἄλλων μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐφ' ἡμῶν αὐτῶν τὴν φρικωδεστάτην ταύτην παραβαίνομεν ἐντολήν, ἡνίκα ἂν τῶν ἀθανάτων μυστηρίων δέῃ μετασχεῖν, μετὰ τῆς ἐγκειμένης ἡμῖν ἀκαθαρσίας τε, καὶ ἀναισχυντίας τὸ τοιοῦτο πολλάκις. *Sed videamus reliqua:* (1) *Nolite, inquit, dare ſanctum canibus, neque projiciatis margaritas veſtras ante porcos. Nos vero inanis gloriæ, & honoris cupidi contra hoc præceptum facimus, & homines depravatos, infideles, & omni iniquitate repletos ſimpliciter, & ſine examine ad myſteriorum communionem admittimus; & priuſquam mentis propoſitum, vel ſenſus capacitas a nobis recte explorata ſit, totam dogmatum rationem ipſis revelamus, & tumultuarie eis adita patefacimus, quæ ne veſtibulum quidem intueri, fas eſt: Propterea igitur aliqui ſic initiati ſtatim reſilierunt, & infinita operati ſunt mala. Neque ſolum illi, ſed & vel ipſi terribiliſſimum illud præceptum tranſgredimur, quando immortalia illa myſteria participare oportet, idque cum inſita nobis immunditia, & impudicitia ſæpius facimus.* Ita verſio correſpondens textui Græco, quem ex duobus octingentorum annorum Codicibus M. SS. Vaticanis correximus, cum apud Frontonem Duceum non ſolum verſio Latina nimis corrupta eſſet, ſed & Græca lectio emendatione indigeret. Hæc autem hic monere placuit, quin aliis locis, ubi textus Græcus corruptus non erat, & verſio Latina Græco correſpondebat, aliorum verſiones referre potius voluimus, quam novas exhibere. Notanda autem ſunt verba, quæ ex Divo Joanne Chryſoſtomo ſupra retulimus, quibus adeo dilucide diſciplinam arcani ex Chriſti Domini inſtituto repetit, ut clarius non poſſit.

Nec

(1) *Matthæi 7.*

Nec eſt, quod D. Chryſoſtomo opponi poſſit; cum, quod verbis docuit, reipſa obſervaverit, dimittens a Sacrificio profanos, & Catechumenos, ut patet ex ejus Liturgia, ipſiſque occultans Chriſtianæ Religionis myſteria, ut patet ex ejus ſermonibus, ubi, cum de Euchariſtia agendum erat, nihil aliud dicere ſolebat, quam *Norunt initiati*. De Sacro Baptiſmo præclarus eſt Chryſoſtomi locus homilia 40. in primam ad Corinthios epiſtolam: Καὶ βούλομαι μὲν σαφῶς αὐτὸ εἰπεῖν, οὐ τολμῶ δὲ διὰ τοὺς ἀμυήτους. οὗτοι γὰρ δυσκολωτέραν ἡμῖν ποιοῦσι τὴν ἐξήγησιν, ἀναγκάζοντες ἢ μὴ λέγειν σαφῶς, ἢ εἰς αὐτοὺς ἐκφέρειν τὰ ἀπόρρητα. πλὴν ἀλλ᾽ ὡς οἷόν τε ὂν, συνεσκιασμένως ἐρῶ. μετὰ γὰρ τὴν ἀπαγγελίαν τῶν μυστικῶν ῥημάτων ἐκείνων, καὶ φοβερῶν, καὶ τοὺς φρικτοὺς κανόνας τῶν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατενεχθέντων δογμάτων, καὶ τοῦτο πρὸς τῷ τέλει προστίθεμεν, ὅταν μέλλωμεν βαπτίζειν, κελεύοντες λέγειν, ὅτι πιστεύω εἰς νεκρῶν ἀνάστασιν, καὶ ἐπὶ τῇ πίστει ταύτῃ βαπτιζόμεθα· μετὰ γὰρ τὸ ὁμολογῆσαι τοῦτο μετὰ τῶν ἄλλων, τότε καθιέμεθα εἰς τὴν πηγὴν τῶν ἱερῶν ναμάτων ἐκείνων. *Et volo quidem aperte hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non ſunt initiati. Hi enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, ut qui nos cogunt, vel non aperte dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quoad ejus à me fieri poterit, tecte, & adumbrate. Nam poſt myſticorum illorum, & terribilium verborum enuntiationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ e cælo ſunt demiſſa, hoc quoque in fine addimus, quando ſumus baptizandi, jubentes dicere: Credo in reſurrectionem mortuorum; & in hac fide baptizamur. Poſtquam enim hoc confeſſi ſumus cum aliis, tunc dimittimur in fontem ſacrorum illorum fluentorum.* Ex quibus verbis conſtat de modo, quo Sancti Patres myſteria Religionis noſtræ occultabant; & de Symbolo, quod ne quidem Catechumenis initio exponebant.

§. XIII.

Ex eodem Chryſoſtomo, Innocentio Primo; Palladio Helenopolitano Epiſcopo, & Iſidoro Peluſiota.

QUod ex Divo Joanne Chryſoſtomo audivimus ſupra, eum ſcilicet accurate diſciplinam arcani tamquam Chriſti inſtitutum & verbis probaſſe, & exemplo confirmaſſe, id ab inimicis ſuis obſervari debuiſſe, paucis videndum eſt ex ejus epiſtola, quam circa finem vitæ ſcripſit ad Innocentium Primum Romanum Pontificem, ubi perſecutionem contra ſe motam enarrat, & poſt mala a ſe perpeſſa urget: Καὶ ἤδη ἐνταῦθα εἰσιέναι τὸ δεινὸν, ἀλλ' ἔνθα τὰ ἅγια ἀπέκειτο, ἐλθόντες οἱ στρατιῶται, ὧν ἔνιοι, καθὼς ἔγνωμεν, καὶ ἀμύητοι ἦσαν, πάντα ἐθεώρουν τὰ ἔνδον, καὶ τὸ ἁγιώτατον αἷμα τοῦ Χριστοῦ, ὡς ἐν τοσούτῳ θορύβῳ, εἰς τὰ τῶν προειρημένων ἱμάτια ἐξεχεῖτο. *Neque hic malum ſubſtitit: ſed, ubi Sacra erant repoſita, irrumpentes, quorum aliqui, ut comperimus, ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intus erant; & ſanctiſſimus Chriſti Sanguis, ut in tanta tumultu, in prædictorum veſtes effundebatur.* Notanda ſunt verba illa, *ne initiati quidem erant, & viderunt omnia, quæ intus erant.* Hæc enim tam gravia delicta cenſebantur quinto ſæculo, ut ex iis perverſitatem inimicorum ſuorum Chryſoſtomus cognoſci potuiſſe, exiſtimarit.

Neque ſolum Chryſoſtomum ejus opinionis fuiſſe, ſed & ipſum Innocentium Primum proditionem arcani averſatum fuiſſe, non modo conſtat ex ejus epiſtolis in Orientem occaſione Chryſoſtomi tranſmiſſis, quibus iniquitatem adverſariorum Chryſoſtomi ſeſe exhor-

ruiſ-

fuiſſe indicat, ſed præcipue ex reſponſo ejus ad Decentium Epiſcopum Eugubinum, ubi num. 3. agens de forma Confirmationis: *Verba*, inquit, *dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationem tuam reſpondere*. Et numero 8. cum egiſſet de Euchariſtia ſub verbo fermenti, & num. 7. de Sacramento Pœnitentiæ, & num. 8. de Extrema Unctione, fatetur, ſe reſpondiſſe, ut potuit: *Reliqua vero, quæ ſcribi fas non eſt, cum adfueris, interrogati poterimus edicere*: Hæc enim cum ad diſciplinam arcani facere Tentzelius ipſe innuat, & ab Innocentio Primo cum Epiſcopo Catholico obſervata ſit, quid non ſentire debuit idem Pontifex de inimicis Chryſoſtomi, qui myſteria, ſeu arcana non initiatis prodiderunt?

Audivimus jam ſupra ex Palladio Helenepolitano Epiſcopo in Dialogo de Chryſoſtomi vita, quod Tragediam a Chryſoſtomo ad Innocentium relatam narraturus, ne quidem Corpus, & Sanguinem Chriſti nominarit, ſed de milite Ethnico dixerit: Καὶ τῷ μὲν Διακόνῳ θρασέως ἐντιναχθεὶς, τὰ σύμβολα ἐξέχεεν. *Et in Diaconum procaciter illeſus, ſymbola effudit*. In eadem veteratione, diſciplinam arcani habuit Iſidorus Peluſiota, Palladio ferè contemporaneus, qui lib. 4. epiſtola 162. agens de Paſchali Communione: *Oportet igitur ſtudioſum eſſe*, inquit, *hoc eſt virtutis amantem eum, qui Divinum, & verum Paſcha digne vult comedere*. [illegible] *Norunt autem, quod dicitur, illi, qui Sacris initiati ſunt, ſecundum Legiſlatoris ſanctionem*. Quæ Iſidori verba expoſitione nulla indigent.

§. XIV.

§. XIV.

Ex Cyrillo Alexandrino.

NOtandum omnino eſt illud, quod Cyrillus Alexandrinus habet de diſciplina arcani ex Chriſti præcepto obſervanda. Libro enim 5. adverſus Julianum ſcribit: Ἀρχὴ γὰρ συνέσεως ἡ πίστις. Καὶ ταύτην ἔχει τὴν εἰσβολὴν τὸ θεῖον ἡμῶν, καὶ σεπτὸν μυστήριον. Ἵνα τοίνυν μὴ εἰς τὰς τῶν ἀμυήτων διαφέρων ἀκοὰς τὰ κεκρυμμένα, προσκρούσωμεν λέγοντι τῷ Χριστῷ: Μὴ δῶτε τὰ ἅγια τοῖς κυσὶ, μηδὲ βάλλητε τοὺς μαργαρίτας ὑμῶν ἔμπροσθεν τῶν χοίρων. *Fides enim intelligendi principium. Atque hunc aditum habet hoc Divinum noſtrum, ſanctumque myſterium. Ne ergo ad profanorum aures arcana deferens offendam Chriſtum dicentem:* (1) *Ne detis ſancta canibus, neque projiciatis margaritas veſtras ante porcos.* Et paulo inferius: Ἔφην δ᾽ ἂν καὶ ἕτερα πολλὰ τούτων πλεῖστά τε ὅσα καὶ ἀληθῆ πληροφορῶν, ὅτι διὰ Μωσέως καὶ Προφητῶν σκιογραφεῖται τὸ μυστήριον, καὶ οὐ νέον ἐστὶν, ἢ ἀρτιφανὲς, καὶ πρὸς ἡμῶν εὑρημένον, εἰ μὴ καθάπερ ἤδη προεῖπον, τὰς τῶν ἀμυήτων ἐδεδίειν ἀκοάς. Ἀεὶ γάρ πως γελᾶσθαι φιλεῖ τὰ δυσέφικτα τοῖς πολλοῖς, ὅτι μὴ τῆς ἑαυτῶν ἀγνοίας τὸ ἀσθενὲς καθορῶσιν· ἃ δὲ ἦν ἄμεινον τῆς πάσης ἀξιοῦσθαι θαύματος, ταυτὶ πεποίηνται παρ᾽ οὐδὲν, καθάπερ ἀμελῆ καὶ νωαρίστος ὄντα. *Plurima de his alia, utraque dicerem, certiſſimiſque argumentis probarem, myſterium eſſe per Moſem, & Prophetas typice declaratum, neque novum illud eſſe, aut recens editum, & a nobis inventum, niſi, ut antea dixi, profanorum aures metuerem. Fere enim rideri ſolent, quæ vulgo percipi nequeunt, quoniam ſuæ mentis imbecillitatem non vident, & quæ omni admiratione proſequi, par eſſet, & nihili faciunt,* ſicut

(1) *Matthæi 7.*

ſicuti nimirum iſte quoque vir egregius. Hiſce Cyrilli teſtimoniis nihil eſt, quod merito opponat Tentzelius; ſed eſt, ſi ſapiat, quod revereatur, & venerabunde admittat.

§. XV.

Ex Sozomeno, & Theodoreto.

CUm Sozomenus Hiſtoricus Græcus, qui tempore Theodoſii Junioris Conſtantinopoli ſcripſit, ageret de Symbolo Nicæni Concilii, fatetur lib. 1. cap. 20. *Καὶ ἀρχῇ τὸ σύμβολον τῆς τότε συναρεσάσης πίστεως, ἀναγκαῖον ᾠήθην εἰς ἀπόδειξιν τῆς ἀληθείας αὐτῇ αὐτῇ τῇ γραφῇ παραθέσθαι. εὐσεβῶν δὲ καὶ φίλων, καὶ τὰ τοιαῦτα ἐπισταμένων. οἷα δὴ μύσταις καὶ μυσταγωγοῖς μόνοις δέον λέγειν καὶ ἀκούειν ὑφηγουμένων ἐπῄνεσα τὴν βουλήν. Οὐ γὰρ ἀπεικὸς καὶ τῶν ἀμυήτων τινὰς τῇδε τῇ βίβλῳ ἐντυχεῖν, ὡς ἔνι δὲ τῶν ἀπορρήτων, ἃ χρὴ σιωπᾶν ἀποκρυψάμενος. Initio quidem exiſtimaveram, exemplum illius fides ad veritatis demonſtrationem hic neceſſario apponendum eſſe. Sed cum quidam ex amicis, viri pii, & harum rerum notitia præditi ſuaſiſſent mihi, ut ea quidem, quæ a ſolis initiatis, & Sacerdotibus dici, audirique, fas eſt, ſilentio involverem, eorum conſilium probavi. Quippe veriſimile eſt, quoſdam Sacramentis fidei noſtræ minime initiatos, hunc librum lecturos eſſe. Verum occultatis a me, quantum fieri potuit, arcanis, quæ reticenda ſunt, &c.* Quæ hoc Sozomeni teſtimonio continentur, adeo clara ſunt, ut nihil manifeſtius deſiderari poſſit.

Conſonat Theodoretus, qui eodem tempore in Syria floruit, & anno 451. Sacro Chalcedonenſi Concilio interfuit: cum enim Dialogo 2., cui titulus *Inconfuſus*, ageret de Sacramento Euchariſtiæ, introducit Eraniſtem in-

interrogantem : *Quid appellas donum, quod offertur ante Sacerdotum invocationem?* & Orthodoxum ſic reſpondentem : Οὐ θέμις πρὸς εἰδότας ... ἀμυήτων παρόντων. *Aperte dicendum non eſt ; veriſimile eſt enim, adeſſe aliquos, myſteriis non initiatos.* Tum aſſerit, conveniſſe Eraniſtem : Αἰνιγματωδῶς ἡ ἀπόκρισις ἔστω : *Reſpondeatur ænigmatice ;* ſicque Orthodoxum reſpondiſſe : Τὴν ἐκ τοίων σπερμάτων τροφήν, *Cibum ex talibus ſeminibus*. Plura adduntur, quæ mirum in modum obſcura ſunt, ex profeſſo ſic dicta, ut oſtenderetur, etiam tunc diſciplinam arcani in uſu fuiſſe, quam Theodoretus in Prœmium Ezechielis ex Chriſti inſtituto obſervandam eſſe, inſinuat, dicens, Divina myſteria auguſtiora eſſe, ideoque decere, ut ea *majore cuſtodia digna cenſeamus* : Καὶ δεσποτικῶ, εἰπεῖν ... τοὺς μαργαρίτας ἔμπροσθεν τῶν χοίρων, καὶ ... *Et ut Domini verbis utar, non ſunt projiciendæ margaritæ ante porcos, etenim rerum contemnuntur earum, quæ ſunt in promptu, poſſeſſio.*

§. XVI.

Ex Ferrando Carthaginenſi Diacono, & Sancto Fulgentio Ruſpenſi Epiſcopo.

Edidit aliquot abhinc annis Franciſcus Chiffletius inter Opera Ferrandi epiſtolam ipſius ad Sanctum Fulgentium de quodam famulo Æthiope, qui, inquit, *Dominorum fidelium diligentia Sacramentis Eccleſiaſticis imbuendus traditur. Fit ex more Catechumenus, poſt aliquantum nihilominus temporis, propinquante ſolemnitate Paſchali, inter Com-*

pe-

Digitized by Google

petentes offertur, ſcribitur, eruditur, univerſa quoque Religionis Catholicæ veneranda myſteria cognoſcens, atque percipiens, celebrato ſolemniter ſcrutinio per exorciſmum contra Diabolum vindicatur, cui ſe renuntiare conſtanter, ſicut hic conſuetudo poſcebat, auditurus ſymbolum profitetur. Ipſa inſuper ſancti Symboli verba memoriter in conſpectu fidelis populi clara voce pronuntians piam regulam Dominicæ orationis accepit ſimulque jam, & quid crederet, & quid oraret, intelligens, futuro baptiſmati parabatur, cum ſubito violentis invaditur febribus. Addit, ipſum in extremo extra ſe poſitum ſenſu, & voce deſtitutum, fuiſſe baptizatum, & quærit primo, an recte Baptiſmum ſuſceperit? Secundo quærit de illis, *qui cum baptizati ſunt, prævenienti velocius morte, carnem Domini manducare, & Sanguinem ejus bibere non ſinantur.* Rationem dubii adjungit: *Nota quippe ſunt fidelibus Salvatoris verba dicentis: Niſi manducaveritis carnem filii hominis, & biberitis ejus ſanguinem, non habebitis vitam in vobis.*

Repetit hæc omnia Sanctus Fulgentius epiſtola reſponſoria ad Ferrandum Diaconum, & hæc ejus verba, *ſicut hic conſuetudo poſcebat*, exponit: *Sicut Eccleſiæ Carthaginenſis, in qua jam Deo propitio Diaconus militas, conſuetudo poſcebat.* Inſinuans, omnia illa a Ferrando relata, etiam tunc apud Carthaginienſem Eccleſiam totius Africæ primariam quoad Catechumenos obſervata fuiſſe, ut primum in ordine Catechumenorum conſtituti de fide inſtruerentur; poſtea inter Competentes circa feſta Paſchalia adſcripti cætera Religionis Chriſtianæ dogmata, quæ myſteria vocat, edocerentur, & jam baptizandi Symbolum audirent, ac memoriter diſcerent, tum demum piam regulam Dominicæ orationis acciperent. Neque ante baptiſmum de Sacramento Euchariſtiæ quidquam audiviſſe, patet ex Ferrando, qui verba Chriſti de eo agen-

tia dicit *fidelibus nota*, ut diſtinguat hæc in re fideles ab infidelibus, & Catechumenis, quod idem Sanctus Fulgentius comprobat, reſponſioni ſuæ ſubjungens *Sermonem Beati Auguſtini Epiſcopi ante altare ad infantes de Sacramento*, qui incipit: *Hoc, quod videtis in altari Dei, etiam tranſacta nocte vidiſtis; ſed quid eſſet, quid ſibi vellet, quam magnæ rei ſacramentum contineret, nondum audiſtis. Quod ergo videtis, panis eſt, & calix: quod vobis etiam oculi veſtri renuntiant. Quod autem fides veſtra poſtulat inſtruenda, panis eſt Corpus Chriſti, calix Sanguinis Chriſti*. Per infantes intelligit Sanctus Auguſtinus illos, qui præterita nocte baptizati erant, quos fatetur, uſque tunc ignoraſſe tam ritus, quam dogma de veritate Euchariſtiæ, illaque Sanctus Fulgentius, ſuo tempore etiam Catechumenis occultata fuiſſe, indicat.

§. XVII.

Quod ſequatur ex horum Patrum teſtimoniis, diſciplinam arcani a Chriſto inſtitutam, & ab Apoſtolorum temporibus obſervatam fuiſſe.

HAbes hic antiquorum teſtimonia, ex quibus tam clare conſtat, diſciplinam arcani obſervatam fuiſſe in Eccleſia, ut, cum quædam illorum in commentario ad 2. canonem Antiochenum attuliſſem, ipſe Tentzelius huic veritati obſtrepere auſus non ſit, ſed numero 17. ſuæ diſputationis aperte admiſerit. *Amplius ex Julii Papæ Romani epiſtola ad Euſebianos, Baſilio de Spiritu Sancto cap. 17., Innocentii Primi epiſtola ad Decentium Eugubinum Epiſcopum, Epiphanio, Chryſoſtomo, aliiſque multa deſcribit, quæ, diſciplinam arcani in Eccleſia horum ætate obſervatam eſſe,* ar-

gitized by Google

arguunt: nec a nobis negantur, qui circa extrema ſecundi ſæculi hunc morem apud Chriſtianos cœpiſſe, ac uſque ad ſextum ſæculum in occidentali Eccleſia permanſiſſe, ſupra innuimus. Convenit itaque inter me, & Tentzelium de obſervata arcani diſciplina, quam ipſe ad finem ſecundi ſæculi incœpiſſe, errat, cum etiam illi, qui a fine ſecundi ſæculi de illa ſcripſerunt, eam ex Apoſtolica traditione, & ipſis Chriſti verbis repetant. Probavi id ex indubitatis antiquiorum Patrum teſtimoniis, nimirum ex D. Dionyſio, Tertulliano, Origene, D. Cypriano, Synodo Alexandrina, D. Baſilio, Ruffino, D. Hieronymo, S. Cyrillo Hieroſolymitano, Divo Ambroſio, D. Joanne Chryſoſtomo, Sancto Cyrillo Alexandrino, & Theodoreto Cyrenſi in Euphrateſia Epiſcopo, qui omnes unanimi voce ex verbis Chriſti *de non dando ſanctum canibus*, & *non projiciendo margaritas ante porcos*, diſciplinam arcani introductam fuiſſe, aſſerunt. Quod ideo repeto, ut conſtet, quam inconſulte Tentzelius falſum eſſe, ſcripſerit, locum Matthæi ab antiquioribus de occultandis Chriſtianæ Religionis myſteriis; explicari.

Adjunxi ſupradictis Patrum teſtimoniis non quidem omnia, ſed aliquot Patrum loca, ex quibus licet non habeatur, diſciplinam arcani ex Chriſti verbis ortum ducere; habetur tamen, de Sacramentis, & præſertim de Euchariſtia a tertio ſæculo uſque poſt quintum ab univerſa ſub cœlo eccleſia obſervatam fuiſſe. Pro Roma, & Sede Apoſtolica facit teſtimonium Innocentii Primi in epiſtola ad Decentium Eugubinum: pro Mediolano D. Ambroſius lib. 1. de Abraam cap. 5.: pro Aquileja Ruffinus commentario in Symbolum: pro Dalmatia D. Hieronymus epiſtola ad Evagrium: pro Brixia D. Gaudentius ſermone II. ad Neophytos: pro Ve-

rona Zeno ejuſdem Civitatis Epiſcopus ſermone de continentia: pro univerſa demum Italia Julius Primus epiſtola ad Orientales Antiochiæ congregatos. Pro Carthagine Tertullianus Presbyter, & S. Cyprianus Carthaginenſis Epiſcopus, quorum primus in Apologetico contra Gentes, & libro ad Nationes, ſecundus in Opuſculo ad Demetrianum Africæ Proconſulem, diſciplinam arcani obtinuiſſe, demonſtrant: pro Ruſpenſi Civitate Sanctus Fulgentius epiſtola reſponſoria ad Ferrandum Diaconum Carthaginienſem: pro Hippone Magnus Auguſtinus, ex quibus de totius Africæ conſuetudine conjectare licet. Pro Alexandria ex Clemente Alexandrino, & Origene ejus diſcipulo, qui erudiendis Catechumenis præpoſiti diſciplinam arcani non ſolum obſervarunt, ſed obſervandam quoque, docuerunt, ut patet ex Clementis lib. 5. ſtromatum, & Origene lib. 1. contra Celſum: pro Sede Patriarchali Alexandrina D. Athanaſius Apologia II., & S. Cyrillus Patriarcha Alexandrinus lib. 7. adverſus Julianum: pro univerſa item Ægypto Synodus Alexandrina in Epiſtola Encyclica ad omnes ubique Epiſcopos. Pro Hieroſolymis, & Paleſtina Sanctus Cyrillus Hieroſolymitanus Epiſcopus in Catecheſium ſuarum præfatione: pro Cypro D. Epiphanius in Ancorato: pro Cyreoſi in Euphrateſia Civitate Theodoretus ejuſdem Epiſcopus Dialogo *immutabilis*: pro Antiochia totius Orientis Metropoli D. Joannes Chryſoſtomus, cum eſſet Presbyter Antiochenus, in variis ad populum ſermonibus: pro Civitatibus Nyſſa, & Nazianzo duo Gregorii earumdem Epiſcopi: pro Cæſarea Cappadociæ D. Baſilius ejuſdem Antiſtes, & totius Ponti Exarchus, locis ſupra citatis. Pro Helenopoli Palladius: pro Conſtantinopoli Sozomenus, aliique cum Iſidoro Peluſiota, quorum teſtimonia conſulto omittimus, quia ex præ-

dic-

dictis ſufficienter conſtat de diſciplina arcani per totam ſub Cœlo Eccleſiam communi conſenſu recepta. Ex qua rectè, meo quidem judicio, concluditur, eamdem diſciplinam ex Traditione Apoſtolica provenisse. Cum enim communis ille Eccleſiarum conſenſus ortum non duxerit ex decreto alicujus particularis, vel Generalis Concilii, ſed omnes per orbem Eccleſiæ eamdem diſciplinam obſervarint, abſque eo quod illa reperiatur certo quodam tempore cœpiſſe: dicendum eſt juxta regulam D. Auguſtini, hanc unam eſſe ex iis, quæ ex Traditione Apoſtolica ad nos pervenerunt.

CAPUT V.

De Rationibus ex antiquitate deſumptis, quibus Tentzelius probare conatur, diſciplinam arcani duobus primis ſeculis obſervatam non fuiſſe.

ARTICULUS I.

An ex Gentilium accuſatione de Thyeſteis Epulis, quæ primo Eccleſiæ ſæculo cœpit, colligatur, diſciplinam arcani in uſu non fuiſſe?

Mirum eſt fundamentum, ad quod Tentzelius numero 10. ſuæ diſputationis confugit, ut probet, diſciplinam arcani primis Eccleſiæ temporibus non fuiſſe obſervatam. Dicit namque, Gentiles tunc myſteriorum Catholicæ Religionis notitiam habuiſſe, nec occaſionem aliunde ſumpſiſſe nobis obtrectandi „ quam ex publica „ Chri-

„ Chriſtianorum doctrina, Chriſti Corpus, & Sanguinem in ara Crucis mactatum, & fuſum, cum pane, & vino Euchariſtico diſtribui, & accipi, manducari, & bibi. Tunc illos Thyeſteas cœnas finxiſſe, ut in invidiam, odiumque publicum Chriſtianos vocarent, inde a temporibus Tiberii, ut Tertullianus docet in Apologetico, hoc eſt ab Apoſtolis, ut exponit Albaſpineus lib. 1. obſervat. 18., qui, licet malit originem calumniæ ex Agapis Chriſtianorum, quam ex Euchariſtia deducere, non inficias tamen ire potuit, tempore Apoſtolorum Agapas forte factas eſſe cum celebratione Euchariſtiæ, quod non prohibet, quin Euchariſtia huic imposturæ colorem, ac locum dederit. „

Mirum dixi Tentzelii fundamentum, cum ex eo, quod Ethnici homines Thyeſteas epulas ſomniarint, non colligendum eſſet, habuiſſe Corporis, & Sanguinis Chriſti notitiam, ſed craſſam potius ignorantiam, & vix notam habuiſſe veritatis umbram. Quis enim dicet, illos notitiam habuiſſe Sacramenti Euchariſtiæ, & incruentum Chriſtianorum Sacrificium cognoviſſe, qui ſomniabant, puerum farre tectum aliorum innocentium puerorum ictibus fuiſſe confoſſum, membra diſcerpta certatim a præſentibus arrepta fuiſſe, & ſitienter ab iiſdem profuſum ejus ſanguinem abſorptum fuiſſe, ut Gentilis Cæcilius palam Chriſtianis tribuit apud Minutium Felicem? Hæccine eſt notitia myſterii Euchariſtiæ, an potius craſſa illius ignorantia? Mallem ſane veritatem fateri, quod Gentiles myſterium illud ignoraverint, quam errare, dicendo, quod notitiam illius habuerint.

Occultabant enim Chriſtiani Euchariſtiæ myſterium, & licet umbra quædam Gentibus innotuiſſet, unde

cri-

crimen infanticidii Chriſtianis tribuebant, id tamen non Gentiles primum ex manifeſta, & publica Euchariſtiæ doctrina, ut putat Tentzelius, ſed Hæretici, qui occultis Chriſtianorum Sacris adfuerant, confixerunt, ut de Simonis Magi diſcipulis teſtatur Euſebius lib. 4. hiſtoriæ cap. 7., ubi ſcribit, Diabolum per Carpocratem, Baſilidem, Saturninum, & Menandrum, Simonis Magi diſcipulos, ſeduxiſſe plurimos fidelium, & per illos *Gentilibus a fide noſtra alienis amplam obtrectandi, & calumniandi Evangelii materiam ſubminiſtraſſe; dum ab illis primum orta infamia ad totius Chriſtiani nominis opprobrium diffunderetur.* Ταύτῃ δ' οὖν ἐπηκολούθει συνέβαινε τὴν καθ' ἡμῶν παρὰ τοῖς τότε ἀπίστοις ὑπόνοιαν δυσσεβῆ καὶ ἀτοπωτάτην διαδίδοσθαι, ὡς δὴ ἀθεμίτοις πρὸς μητέρας καὶ ἀδελφὰς μίξεσιν, ἀνοσίαις τε τροφαῖς χρωμένων. *Atque hinc factum eſt*, inquit Euſebius, *ut abſurda quædam, & impia de nobis opinio apud infideles tunc temporis ſpargeretur, quaſi nefario concubitu cum ſororibus & matribus miſceri, & execrandis dapibus veſci ſoleremus.* Audiat Tentzelius, unde fabula ortum duxerit, & quibus auctoribus Gentiles crimen infanticidii Chriſtianis tribuerint. Id enim factum non eſt ex publica Chriſtianorum de Sacramento Euchariſtiæ doctrina, ſed ex fidelium quorumdam perverſorum calumnia, ex iis nimirum, qui, dum baptizati Sacris Chriſtianorum adfuerant, in hæreſim prolapſi diſciplinam arcani contemnebant, & Catholicis Thyeſtæas epulas affingebant, ut, quos rationibus pervertere non poterant, gladiis Gentilium interimerent, & è medio tollerent.

Hæc cum ita eſſe, ante 1350. annos teſtatus ſit Euſebius, qui cum pluribus tertii ſæculi Patribus converſatus eſt, multaque Apoſtolicorum virorum opera, quæ modo deperdita ſunt, perlegit: qua ratione probabit Tentzelius,

lius, Gentiles ex publica Catholicorum doctrina notitiam habuiſſe myſterii Euchariſtici, ſilentiumque, quod ego prætendo, meram illuſionem eſſe? Forſan ab Euſebio ad antiquiorem ſcriptorem appellabit, Tertullianum nimirum Carthaginienſis Eccleſiæ Presbyterum, qui ante 1470. annos floruit in Africa, & in Apologetico teſtatur, jam inde a temporibus Tiberii Thyeſteas epulas in invidiam, odiumque Chriſtiani nominis confictas fuiſſe? Fateor, diſcipulos Simonis Magi poſteriores fuiſſe Tiberio. At, Simonem ipſum Tiberio æqualem fuiſſe, conſtat: nihilque impedit, diſcipulos a ſuo magiſtro hanc calumniam didiciſſe, ut, quod Euſebius de publicato per orbem crimine Adriani temporibus, quibus diſcipuli Simonis fideles ſeducebant, adſcribit, hoc de inventa per ipſum Simonem Magum calumnia ſub Tiberii principatu Tertullianus collocare potuerit. Quæ, licet ita eſſent, nullatenus tamen opinionem Tentzelii firmarent: Simon enim ille poſt Chriſti Aſcenſionem a Philippo Apoſtolo baptizatus fuit, & occultis Catholicorum Sacris ſæpius interfuit, ut non ex publica de Euchariſtiæ Sacramento doctrina, ſed ex occulti ritus proditione calumnia illa per profugum Catholicum, infamem hæreticum, præſtigiatorem, & Magum cœperit.

Nec ab his diſſentit Origenes, quando teſtatur libro 6. contra Celſum: *Quod Judæi Chriſtianæ doctrinæ initio ſparſerint rumorem, quod ejus ſectæ homines mactati pueri veſcerentur carnibus*. Licet enim prima fronte videri poſſit, quod Origenes loquatur de illis Judæis, qui Joannis ſexto interfuerant ſermoni Chriſti, quem de Euchariſtia publice habuit in Synagoga Capharnaumi; de illis tamen intelligi non poteſt Origenes. Capharnaitæ enim audiverant Chriſtum loquentem de manducatione ſui Corporis, quod non pueri, ſed viri corpus erat, & nondum ab ejus di-

Digitized by Google

ſcipulis manducabatur, utpote quod ſolum ante Paſſionem ſuam manducandum præbuit Apoſtolis. Aliunde itaque de infanticidio edocti ſunt Judæi, & a quo alio; quam a Simone Mago? Simon enim ille initio doctrinæ Chriſtianæ ad vomitum reverſus, Thyeſteas epulas ſomniavit, ipſeque inter Judæos dudum verſatus fuit. Ab ipſo itaque Judæi edocti Chriſtianos de infanticidio accuſarunt, & rumorem ejus rei etiam apud Gentes ſparſerunt. Potuerunt alii Apoſtatæ calumniam iſtam confirmare, & metu, vel malitia infanticidium Catholicis affingere. unde ad finem primi ſæculi Chriſtiani ea de re coram Trajano Imperatore, & Plinio Bithyniæ Proconſule tamquam nocentes delati fuerunt, & ad ſæculi tertii initium Cecilius Ethnicus Octavio Catbolico apud Minutium Felicem oppoſuit, Frontonem in theatris publicis crimen infanticidii Chriſtianis tribuiſſe. Ex quibus omnibus tantum abeſt, probari, myſterium Euchariſtiæ illis temporibus publice a Chriſtianis doceri conſueviſſe, ut potius conſtet, diſciplinam arcani tunc obſervatam fuiſſe, cum inde Gentiles tam varie circa Chriſtianorum Sacrificium erraverint, & cœcutierint.

ARTICULUS II.

An Sacræ Scripturæ Codices duobus primis ſæculis ab Ethnicis paſſim legi conſueverint, & exinde colligatur, diſciplinam arcani tunc in uſu non fuiſſe.

CHriſtus ex hoc mundo diſceſſurus præceperat Apoſtolis, ut *euntes in mundum univerſum prædicarent Evangelium omni creaturæ*. idque Apoſtolos non verbis ſolum, ſed ſcriptis quoque Evangeliorum Codici-

bus effeciſſe, num. 4. ſuæ diſputationis innuit Tentzelius, aſſeritque: „ Nihil eſſe, cur dubitemus, Codices „ Evangeliorum, Actus Apoſtolicos, Paulique ad Romanos, Corinthios, & cæteros Epiſtolas, quæ non „ aliter, ac reliqua Novi Fœderis ſcripta, ad communem Gentium uſum, tractationemque, græco idiomate editæ erant, a fidelibus pariter, & Catechumenis fuiſſe lecta, & in Paganorum manus haud raro „ perveniſſe, quippe quibus Baptiſmi non minus, ac „ Sanctæ Cœnæ doctrina, & ritus Apoſtolici, clare, & „ ſine omni involucro traduntur. „ Plura ut indubitata ſupponit Tentzelius, quæ non ſolum dubia, ſed & erronea eſſe, oſtendi poſſunt. Ubinam enim invenit ille, Novi Fœderis ſcripta ad communem Gentium uſum Græco idiomate edita, & a fidelibus pariter, ac Catechumenis, lecta fuiſſe? Monſtravimus ſupra, tam Evangelia, quam Epiſtolas Apoſtolicas pro ſolis fidelibus ſcripta fuiſſe. Conſtat id de Pauli Epiſtolis ad ſolas fidelium Eccleſias ſcriptis, & apud ſolas fidelium Eccleſias legendis: *Cum lecta fuerit apud vos epiſtola hæc,* inquit Paulus ad Coloſſenſes 4., *facite, ut in Laodicenſium Eccleſia legatur; & eam, quæ Laodicenſium eſt, vos legatis*. Et Epiſtola 1. ad Theſſalonicenſes circa finem: *Adjuro vos per Dominum, ut legatur epiſtola hæc omnibus ſanctis fratribus*. Quæ de Epiſtolis, eadem de Evangeliis dicenda ſunt, fatente Apoſtolo 2. ad Corinthios 8., Lucæ laudem eſſe *in Evangelio per omnes Eccleſias*: & clarius teſtante Euſebio lib. 2. hiſtoriæ, cap. 15. de Marci Evangelio, quod, Petrum ad Romanorum preces auctoritate ſua comprobaſſe, ait, *ut deinceps in Eccleſiis legeretur. Refertur id a Clemente in ſexto Inſtitutionum libro, cui teſtis etiam accedit Papias Epiſcopus Hierapolitanus*. Clara ſunt hæc teſtimonia, ex quibus patet, tam

Evan-

Evangelia, quam Epiſtolas Apoſtolicas, non ad communem Gentium uſum ſcriptas, & a Catechumenis, ac infidelibus, privatim lectas fuiſſe, ſed apud ſolas fidelium congregationes, ſive, ut loquitur Apoſtolus, *in Eccleſiis* legi debuiſſe.

Mandatum Apoſtolicum, de legendis in Eccleſia ſacris Codicibus, obſervatum fuiſſe primis ſæculis, conſtat ex Juſtino Martyre Apologia 2. pro Chriſtianis, Dionyſio de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 3., & Tertulliano in Apologetico cap. 39., diſertis verbis atteſtantibus, fideles ad audiendas Scripturas conveniſſe, eamque ob rem Oratoria, aut Eccleſias adiiſſe. Putant autem Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. 16. num. 1., Gabriel Albaſpineus Aurelianenſis Epiſcopus lib. 1. de Euchariſtia cap. 5., & Chriſtianus Lupus variis locis, Catechumenos duobus, aut tribus primis ſæculis non interfuiſſe Apoſtoli, vel Evangelii, lectionibus, Miſſamque eorum aliquot precibus, & Pſalmis conſtitiſſe;
„ Quibus abſolutis (inquit Cardinalis Bona ex Gabriele
„ Albaſpineo) voce Diaconi dimittebantur Catechu-
„ meni, & alii, qui Miſſæ fidelium adeſſe non poterant.
Ex quorum ſententia præclare confirmatur id, quod nos obſervavimus de Scripturis Novi Teſtamenti, ſeu Evangeliis, & Epiſtolis Apoſtolicis, ea nimirum infidelibus, & non initiatis, adeo occultari conſueviſſe, ut nequidem præſentibus Catechumenis legerentur in Eccleſiis.

Neque ſententia hæc ſuis rationibus deſtituta eſt, ſi quarumdam Provinciarum, & Regionum conſuetudo aſpiciatur. Conſtat enim de Hiſpania ex Concilio Valentino canone 1., Evangelia non ubique coram Catechumenis lecta fuiſſe; ita enim ſtatuit: *Hoc inter cætera cenſuimus obſervandum, ut ſacroſancta Evangelia ante munerum illationem, vel Miſſam Catechumenorum in ordine*

M 2 le-

lectionum poſt Apoſtolum legantur, quatenus ſalutaria præcepta Domini noſtri Jeſu Chriſti, vel ſermonem Sacerdotis, non ſolum fideles, ſed etiam Catechumeni, ac pœnitentes, & omnes, qui ex diverſo ſunt, audire licitum habeant. Sic enim, Pontificum prædicatione audita, nonnullos ad fidem attractos, evidenter ſcimus. De Africa licet ſatis conſtet, Apoſtolum, & Evangelium coram Catechumenis lecta fuiſſe, eoſque, ut ex Auguſtino, Cypriano, & Tertulliano colligitur, tractatibus Epiſcoporum interfuiſſe; non conſtat tamen, admiſſos fuiſſe Judæos, & Paganos; quin potius, ante canonem 84. Concilii Carthaginienſis 4. eis prohibitum fuiſſe ingreſſum Eccleſiæ, ex his ejuſdem canonis verbis deducitur: *Ut Epiſcopus nullum prohibeat ingredi Eccleſiam, & audire verbum Dei, ſive Gentilem, ſive Judæum uſque ad Miſſam Catechumenorum.* Putabant Albaſpineus, & Bona, hunc canonem etiam Catechumenos reſpicere, cum tamen nihil de Catechumenis ſtatuat, ſed potius Evangelium, & Tractatum Epiſcoporum, præſentibus Catechumenis lecta, ſive dicta fuiſſe, ſupponat. De Paganis itaque, Judæis, & Hæreticis Canon ſtatuit, poſthac admittendos eſſe ad Eccleſiam, quod antecedenter in Africa non fiebat, quia eos ad auditionem ſacrorum Codicum non admittebat.

Variam locorum conſuetudinem, quam in Occidente reperimus, etiam in Oriente locum habuiſſe, colligi poteſt ex duobus Canonibus Laodiceni Concilii, quorum unus ordine 16. ſtatuit: Περὶ τοῦ ἐν Σαββάτῳ Εὐαγγέλια μετὰ ἑτέρων γραφῶν ἀναγινώσκεσθαι. *Quod, in Sabbatis Evangelia cum aliis Scripturis legi, conveniat.* Et alius ordine 19. Περὶ τοῦ δεῖν ἰδίᾳ πρῶτον μετὰ τὰς ὁμιλίας τῶν Ἐπισκόπων, καὶ τῶν Κατηχουμένων, εὐχὴν ἐπιτελεῖσθαι. *Quod oporteat, ſeorſum primum poſt allocutiones Epiſcoporum, orationes ſuper Catechumenos celebrari.* Ex his enim Canonibus col-

colligere licet, ante Concilii Laodiceni tempora Catechumenos in quibuſdam Orientis locis neque Evangeliorum lectioni, neque Epiſcoporum tractatui, interfuiſſe. Et quamvis Chryſoſtomus, & Baſilius juxta hunc canonem ſtatuerint in ſuis Liturgiis, Apoſtolum, & Evangelium ante Miſſam Catechumenorum legenda eſſe; hoc tamen non reperitur in Liturgia Jacobi Hieroſolymitani Epiſcopi, & Apoſtoli, utpote in qua ante Miſſam Catechumenorum ponitur. Εἶτα ἀναγινώσκονται διεξοδικώτατα τὰ ἱερὰ λόγια τῆς παλαιᾶς διαθήκης, καὶ τῶν Προφητῶν, (ἐπιδείκνυται) ἡ τοῦ υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἐνανθρώπησις, τά τε πάθη, καὶ ἡ ἐκ νεκρῶν ἀνάστασις, ἡ εἰς τοὺς οὐρανοὺς ἄνοδος, καὶ πάλιν ἡ δευτέρα αὐτοῦ μετὰ δόξης παρουσία. καὶ τοῦτο γίνεται καθ᾽ ἑκάστην ἐν τῇ ἱερᾷ καὶ θείᾳ ἱερουργίᾳ. *Deinde leguntur fuſiſſime oracula ſacra Veteris Teſtamenti, & Prophetarum; & Filii Dei incarnatio demonſtratur, paſſio, reſurrectio ex mortuis, aſcenſus in cœlum, ſecundus præterea adventus ejus cum gloria: atque id fit ſingulis diebus in Sacra, & Divina Miſſa.*

Notanda ſunt verba Liturgiæ, quibus ſupponitur, ex præſcripto Jacobi Apoſtoli ſola Veteris Teſtamenti, & Prophetarum, Oracula in Miſſa Catechumenorum prælegi conſueviſſe, adeoque Novi Teſtamenti codices Catechumenis occultatos fuiſſe. Quod autem de conſuetudine Hieroſolymitanæ Eccleſiæ pro Catechumenis obſervavimus, hoc univerſali primitivæ Eccleſiæ conſuetudine pro Ethnicis, & Judæis, obſervatum fuiſſe, probari poteſt ex trium primorum ſæculorum monumentis Eccleſiaſticis, utpote ex quibus colligi poteſt, Gentiles, & Judæos, ne quidem ad Miſſam Catechumenorum receptos fuiſſe, ut toto illo tempore a Sacrorum codicum lectione remoti fuerint. Unde cum tempore Diocletiani fideles cogerentur tradere codices Sacros, etiam illi, qui metu mortis compulſi eos tradere auſi fuerunt, a communi fidelium cœtu ſepa-

ra-

rati, & pro traditoribus, ac lapſis habiti ſunt. Extant Optati Milevitani, & Sancti Auguſtini opera, ex quibus conſtat, quam graviter tulerit Eccleſia, Sacros codices ad manus infidelium fuiſſe delatos: patet quoque, quibus cenſuris Eccleſia in traditores animadverterit, quot difficultates, & ſchiſmata, eam ob rem ſubjerit.

Refert D. Auguſtinus lib. 3. contra Creſconium cap. 27., acta Cythenſis Conciliabuli ſub Secundo Numidiæ Primate, totius ſchiſmatis Donatiſtarum Auctore præcipuo, ſub quo Marinus ab Aquis Tibilitanis accuſatus de traditione codicum reſpondit: *Dedi Pollo cartulas, nam codices mei ſalvi ſunt*. Et Donatus Calamenſis, ſimili modo accuſatus, reſpondit: *Dedi codices medicinales*. Sic nimirum traditores illi Epiſcopi crimen excuſare conati ſunt, dicendo, ſe cartulas dumtaxat, & codices medicinales dediſſe, quod crimen traditionis codicum ſacrorum ipſimet erubeſcerent. Extant acta Minutii Felicis Diocletiano 8., & Maximiano 7., Conſulibus in Eccleſia ipſa Cythenſi conſcripta, ex quibus patet, Eccleſiam ſacros codices ſpeciali curæ Lectorum commiſiſſe. Indeque ad Felicem reſpondiſſe Paulum Cythenſem Epiſcopum: *Scripturas Lectores habent*; & Catulinum, ac Marcuclium Subdiaconos ſimiliter dixiſſe: *Lectores habent codices*. Tantum abeſt, primitivam Eccleſiam codices ſacros Gentilibus, ſeu non initiatis, communicaſſe.

CA-

CAPUT VI.

De tempore; quo cœpit, & deſiit diſciplina arcani, quod ex more dimittendi ſolemniter ab Eccleſia Catechumenos deduci poſſe putatur.

OPinatur Tentzelius num. 13. ſuæ diſputationis, non minus ad diſciplinam arcani ſpectare dimiſſionem Catechumenorum a Sacrificio, quam occultationem myſteriorum in ſermonibus „ Hæc enim diſciplina, inquit, „ ita obſervata fuit in Eccleſia, ut quoties præſentibus „ Paganis, aut Catechumenis, ad myſteriorum ritus diver- „ terent in homiliis Doctores, ſtatim ſermonem abrum- „ perent ſolemni adjecta formula: *Norunt fideles*: ſive „ *ἴσασιν οἱ μεμυημένοι*. Tum in ipſa Euchariſtiæ celebra- „ tione procul eſſe jubebantur Gentiles pariter, ac Neo- „ phyti, Diacono exclamante: *Ite Miſſa eſt* „. Poteſt itaque juxta Tentzelium ex more dimittendi a ſacrificio Catechumenos ſtatui, quandonam diſciplina arcani cœperit in Eccleſia, prout de diſciplinæ iſtius deſuetudine ex prætermiſſa Catechumenorum dimiſſione ſtatuit Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. rerum Liturgicarum cap. 16. De tempore itaque, quo Catechumeni ſolerent Diaconorum voce dimitti cœperunt ab Eccleſia, agendum eſt hoc capite. Utque controverſiæ finem imponamus, breviter adjungemus, quo tempore ſolemniter ab Eccleſia dimitti deſierint; ſic enim de initio, & fine uſitatæ apud Chriſtianos arcani diſciplinæ facilius conſtabit.

Ac primo quidem de tempore, quo cœpit ſolemnis Catechumenorum dimiſſio, non ego ille ſum, qui putem, om-

omnes ritus Eccleſiaſticos, fungi inſtar, una nocte creviſſe, ac primo poſt adventum Spiritus Sancti die ab Apoſtolis pro omni ſub cœlo Eccleſia inſtitutos fuiſſe. Novi namque, Gregorii Magni ſententiam fuiſſe lib. 7. epiſtola 63., quod *Apoſtoli ſola oratione Dominica oblationis hoſtiam conſecrarint*: & Honorium Auguſtodunenſem in gemma animæ cap. 86. ejuſdem ſententiæ fuiſſe, quam hiſce verbis exponit: *Miſſam Dominus Jeſus inſtituit, quando ex pane, & vino, Corpus, & ſuum Sanguinem fecit, & memoriam ſui ſuis celebrare præcepit. Hanc Apoſtoli auxerunt, dum ſuper panem, & vinum, verba, quæ Dominus dixit, & Dominicam orationem dixerunt*. Atque hoc modo Apoſtolos poſt adventum Spiritus Sancti aliquanto tempore ſacrificium obtuliſſe, facile crediderim, & de illo intelligendum eſſe Lucam Actorum 2., ubi tradit, Apoſtolos *quotidie* fregiſſe *circa domos panem*, & fideles perſeveraſſe *in doctrina Apoſtolorum, & communicatione fractionis panis, & orationibus*. Nec puto, dimiſſos tunc fuiſſe Catechumenos, cum ſoli fideles, & baptizati adeſſent; Gentiles vero, Judæi, & Catechumeni, omnino a ſacrificio excluderentur.

Aliud quid eſt, dum cœpit augeri multitudo fidelium: illis enim creſcentibus cœperunt ipſi Apoſtoli Lectiones, preces, & ceremonias adjicere, quibus ſacrificii dignitas clarius emineret, & major ipſi veneratio conciliaretur, pietaſque fidelium, ac fervor Catechumenorum, magis accenderentur. De hoc ſacrificandi ritu, teſte Auguſtino, monuit Paulus Timotheum in 1. ad eum epiſtola cap. 2., ubi vult, *fieri obſecrationes, orationes, interpellationes, & gratiarum actiones pro omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in ſublimitate ſunt*. Hoc enim loco, inquit Auguſtinus epiſtola 59. ad Paulinum, per precationes intelligit Paulus eas, *quas facimus in celebratione Sacramentorum, antequam illud, quod eſt in Domini menſa*

in-

incipiat benedici. Per orationes intelligit eas, *quas proferimus, cum benedicitur, & ſanctificatur, & ad diſtribuendum comminuitur, quam totam petitionem fere omnis Eccleſia Dominica oratione concludit*. Per interpellationes intelligit Apoſtolus eas, quas Antiſtites adhibent, *cum populus benedicitur*: per Gratiarum vero actionem eam, *quæ cuncta concludit*. Quibus omnibus D. Auguſtinus ritus ſacrificandi ab Apoſtolis uſitatos deſcribit, de quibus etiam intelligendus videtur Chryſoſtomus, dum homilia 27. in priam ad Corinthios ſcripſit: *Cum ſacras illas cœnas accipiebant Apoſtoli, quid tum faciebant? Nonne in preces convertebantur, & hymnos? Nonne in ſanctas vigilias? Nonne in longam illam doctrinam, & multæ Philoſophiæ plenam?* Et poſt Chryſoſtomum Proclus Conſtantinopolitanus libello de Divina Liturgia clarius affirmans: *Salvatore noſtro in Cœlis aſſumpto, Apoſtoli, antequam per omnem terrarum orbem diſpergerentur, conſpirantibus animis convenientes ad integram orandum diem convertebantur: & cum multam conſolationem in myſtico illo Dominici Corporis ſacrificio poſitam repeririſſent, fuſiſſime, longoque verborum ambitu, Miſſam decantabant.* Et ante Proclum, ac Chryſoſtomum, D. Epiphanius hæreſi 79. *Petrus*, inquit, *& Andreas, Jacobus, & Joannes, Philippus, & Bartholomæus, Thomas, Thaddæus, & Jacobus Alphæi, & Judas Jacobi, & Simon Cananæus, & Matthias in complementum duodecim electus, hi omnes electi ſunt Apoſtoli, per Orbem ſacram Evangelii functionem adminiſtrantes, una cum Paulo, & Barnaba, ac reliquis, & myſteriorum inſtitutores cum Jacobo fratre Domini, & primo Hieroſolymorum Epiſcopo.*

Meminit Epiphanius Jacobi Apoſtoli, tamquam Liturgiæ inſtitutoris, extatque etiamnum Liturgia ejus nomine, quam licet aliqui a poſterioribus auctam voluerint, in pleriſque tamen genuinum eſſe Jacobi Apoſtoli Opus,

 nul-

nullatenus dubitandum videtur. In hac autem Liturgia Apoſtolica reperitur dimiſſio Catechumenorum, quam tam antiquam eſſe, ex aliis quoque priſcorum ſcriptis confirmari poteſt. Auctor enim, qui tertio Chriſti ſæculo floruit, & Conſtitutiones Apoſtolicas edidit ſub nomine Clementis, libro 2. cap. 57. tradit: *egreſſis* poſt lectionem *Catechumenis*, *& pœnitentibus*, fideles Deum oraſſe. Libro autem 8. refert orationes ſuper Catechumenos, alioſque a Sacrificio dimitti ſolitos. Dionyſius item lib. de Hierarchia Eccleſiaſtica cap. 3., poſtquam egerat de Sacrarum Scripturarum lectione: *Ea finita*, inquit, *ſacro ambitu arcentur Catechumeni*, *& cum iis energumeni*, *ac pœnitentes*, *illis*, *qui Divinorum aſpectu*, *& communione digni ſunt*, *remanentibus*. Et Tertullianus libro de Præſcriptionibus hæreticorum aſſerens, contra auctoritatem, & uſum Eccleſiæ apud Hæreticos nullam inter Catechumenos, & fideles eſſe diſtinctionem; *Pariter*, inquit, *audiunt*, *pariter orant* quæ ultima verba notanda ſunt; indicant enim, Catechumenos ante orationes fidelium ab Eccleſia Catholica dimitti conſueviſſe, & Marcioniſtas antiquiſſimos hæreticos, contra quos ibi agit Tertullianus, graviter deliquiſſe, non dimittendo ante orationem Catechumenos.

Meminit dimiſſionis Catechumenorum Concilium Laodicenum Canone 19., quo ſtatuitur, poſt allocutiones Epiſcoporum ſeorſum primo orationem ſuper Catechumenos celebrandam eſſe, & poſt hanc orationem Catechumenos ab Eccleſia dimittendos, quod ipſum ſolemni Diaconorum voce fieri conſueviſſe, tam Baſilius Magnus, quam Divus Chryſoſtomus tradunt in Liturgiis: ibi enim leguntur verba Diaconi exclamantis: Ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε, οἱ Κατηχούμενοι προέλθετε, ὅσοι Κατηχούμενοι προέλθετε. μή τις τῶν Κατηχουμένων. *Quotcumque Cate-*

techumeni eſtis, recedite. Catechumeni recedite. Quicumque eſtis Catechumeni, recedite. Ne quis Catechumenorum ſuperſit.) Neque dubitari poteſt, quin Baſilii, & Chryſoſtomi temporibus ſolemnis Catechumenorum dimiſſio per totam ſub cælo Eccleſiam in uſu fuerit nam, præterquam quod ex prædictis teſtimoniis conſtet de Oriente, pro Occidente facit D. Ambroſius epiſtola 14. ad Marcellinam ſororem, ubi diſertis verbis ſcripſit: *Poſt lectiones, atque tractatum, dimiſſis Catechumenis.* Et D. Auguſtinus ſermone 237. de tempore: *Ecce poſt ſermonem fit Miſſa Catechumenis, manebunt fideles, venitur ad locum orationis.* Et Diaconi ſimiliter in Miſſa: *Catechumeni recedant; ſi quis eſt Catechumenus, recedat.* Omitto reliqua iſtorum temporum teſtimonia, cum de recepto tunc uſu dimittendi ab Eccleſia Catechumenos nulla poſſit eſſe controverſia, & de hac diſciplina generaliter per totam Eccleſiam recepta, etiamſi non conſtaret ex antiquorum teſtimoniis, dici poſſet juxta regulam Auguſtini libro 4. de Baptiſmo cap. 24., quod diximus ſupra de diſciplina arcani: *Quod univerſa tenet Eccleſia, nec a Conciliis inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi auctoritate Apoſtolica traditum rectiſſime creditur.* Et hæc quidem de tempore, quo Catechumeni dimitti cœperunt ab Eccleſia. Reſtat nunc, ut agamus de tempore, quo conſuetudo illa finem accepit.

Tentzelius quidem non uno, ſed pluribus locis ſuæ diſputationis putat, diſciplinam arcani uſque ad ſextum ſæculum viguiſſe in Eccleſia. De qua re facile inter me, & ipſum conveniet, cum Ferrandi Carthaginenſis Diaconi, & Sancti Fulgentii Ruſpenſis Epiſcopi teſtimonia, ſuperius a nobis allata, indicent, morem antiquum circa Catechumenos in Africa ſervatum fuiſſe initio ſexti ſæculi, quo floruerunt. Idem facile credi-

derim de Gallia, & iis Orbis Romani Provinciis, in quibus, cum ſerius Idola deſtructa, & Paganorum Templa obſerata fuerint, diutius Pagani inventi ſunt, qui ad fidem accedebant, & nomen ſuum inter Catechumenos dabant.

Supererant autem in Italia etiam quinto ſæculo, ut probari poteſt ex variis antiquorum monumentis, & Scriptorum teſtimoniis, unde & diſciplina arcani in Italia quinto ſæculo nondum deſierat. Miſſa Romana, quæ ante Gregorium Magnum in uſu fuit, & in antiquiſſimo mille ducentorum annorum Codice Bibliothecæ Palatinæ ſub numero 493. continetur, diſtinguit Sabbato Sancto inter orationes pro Neophytis, & Competentibus. Neophyti in oratione vocantur tyrones in fide; Competentes dicuntur mox baptizandi, ut ex hoc Codice conſtet, Romæ tunc morem ſervatum fuiſſe diſtinguendi Competentes a cæteris; quamvis autem nulla eorum mentio extet in Sacramentario Gregorii M., quod ſolorum infantium meminit, non obinde tamen diſtinctio illa omnino evanuit. In Ordine enim Romano, quem aliqui octavo ſæculo compoſitum fuiſſe, volunt, præſcribitur, ut poſt tria ſcrutinia Catechumeni ab Eccleſia dimitti debeant, clamante Diacono: *Catechumeni recedant, ſi quis Catechumenus eſt, recedat, omnes Catechumeni recedant foras*. Quæ diſciplina pro infantibus retenta ex alia circa adultos olim obſervata ortum habuit. Unde cum jam nulli Romæ ſupereſſent Pagani, ſed omnes baptizandi filii Chriſtianorum, & infantes eſſent, adultorum ritum circa infantes retinere voluit Romana Eccleſia. Aliæ vero Eccleſiæ, quæ tardius ab Idolorum cultoribus liberatæ fuerunt, una cum infantibus adultos Catechumenos ad ſolemnem Paſchatis Baptiſmum ſervarunt. Quare Auctor anonymus in

600,

Digitized by G

600. annorum Codice M. S. Bibliothecæ Palatinæ ſub numero 485. præmiſſa formula epiſtolæ, quam Epiſcopus ad cunctos per Diœceſim Presbyteros mittere ſolebat, ſtatim agit de Catechumeno, quem ab audiendo, vel inſtruendo dici aſſerit: *Catechumenus enim Græce, Latine Audiens, vel Inſtructus dicitur. Fit enim hoc tempore, vel iſto, eodemque ordine. Tertia hebdomada in Quadrageſimæ feria ſecunda hora tertia veniant ad Eccleſiam. Antequam introëant, ſcribantur nomina infantium, & eorum, qui poſt ſuſcepturi ſunt, ab Acolyto.* Ubi notanda ſunt *& eorum*, hæc enim verba indicant, adultos, ſi qui inter Catechumenos nomina ſua dabant, eodem modo ſcrutinia ſubiiſſe, & nonniſi in gradu Competentium conſtitutos Symbolum, & Orationem Dominicam edoctos fuiſſe. Patet id clare ex ejuſdem anonymi tractatu, ubi ſtatim ad interrogationem de differentia inter Catechumenum, & Competentem reſpondetur: *Competens eſt, qui deligenter inſtructus fide, & attente de credulitate imbutus, per traditam ſibi doctrinam Chriſtianitatis, & miſterium Symboli, & traditionem Orationis Dominicæ petit, & rogat, ut poſſit conſequi myſteria ſacri Baptiſmatis, & gratiam, & particeps fieri Sanctæ Eccleſiæ; & in ſervitio cum fidelibus eſſe Chriſti. Unde & a petendo Competentes vocantur.* Ex quibus apparet, etiam poſt conſcriptum Ordinem Romanum in aliis Eccleſiis Catechumenos, ſi qui adulti erant, a Competentibus diſtinctos fuiſſe.

Putabat Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. rerum Liturgicarum cap. 16., circa annum 700. in Eccleſia Latina antiquam, quoad dimiſſionem Catechumenorum, diſciplinam deſiiſſe. Hoc tamen in iis Regionibus, ubi Paganiſmus ſerius extinctus eſt, in Gallia nimirum, & Germania, locum non habuiſſe, conſtat ex Theodulpho, primum Abbate Floriacenſi, poſtea Aurelianenſi in Gallia

Epi-

Epiſcopo, qui in libello de ordine Baptiſmi, tempore Caroli Magni conſcripto, cap. 9. diſertis verbis agens de adultis, ait : *Qui vero illius ſunt ætatis, ut rationem credulitatis ſuæ reddere poſſint, diligenti examine ſcrutandi ſunt, utrum veraciter credant . . . . Hunc enim morem Eccleſia ſervare conſuevit, ut per aliquot dierum ſpatium hi, qui in ſolemnitate Paſchali baptizandi ſunt, ſcrutentur*. Editum eſt hoc Opuſculum ab Hugone Menardo in notis ad Sacramentarium Gregorii Magni. Ex quo apparet, quoſdam ex non initiatis etiam tunc ſuperfuiſſe in Galliis, qui adulta ætate Baptiſmum petebant. Diſtinguit quoque inter Catechumenos, & Competentes, & quid circa illos obſervare conſueverat Eccleſia, exponit. Unde Amalarius Fortunatus Trevirenſis Epiſcopus lib. 3. cap. 36. iiſdem temporibus: *Conſuetudo noſtra eſt, ut Catechumenos repellamus ante Evangelium*.

Et hæc quidem de Catechumenorum, & Competentium diſtinctione, eorumdemque ſolemni ab Eccleſia dimiſſione, clamante Diacono, ut *Catechumeni recederent*. Obſervatus fuit mos ille in Eccleſia Latina uſque ad duodecimum ſæculum, utpote cujus meminit libro de Divinis Officiis cap. 34. Joannes Beleth, qui anno 1190. florebat.

Pro Eccleſia Orientali, quamvis etiamnum Diaconus in Liturgiis alta voce exclamet, ut *Catechumeni recedant*, extat teſtimonium Joannis Zonaræ, qui in notis ad Concilium Laodicenum aſſerit, ſuo tempore, ſæculo nimirum 12., quo florebat, miniſtros a januæ cuſtodia receſſiſſe: quod ſcilicet ex tunc nulli infideles, Catechumeni, aliique non initiati eſſent, qui ab Eccleſia dimitterentur. Quamvis autem veſtigia dimiſſionis Catechumenorum uſque ad 12. ſæculum in Oriente, & Occidente appareant, non obinde tamen aſſerere vellem, diſciplinam ar-

ca-

Digitized by Google

cani tamdiu in uſu fuiſſe apud tractatores Eccleſiaſticos; adeo ut ob Catechumenos, vel non initiatos obſcure loquerentur in ſermonibus, vel præcipua Chriſtianæ Religionis myſteria ſub ſilentio præterirent in ſcriptis. Cum enim poſt ſextum ſæculum rariores eſſent in Eccleſiæ Catholicæ Regionibus, qui myſteria prophanarent, vix ullum ex Patribus, vel Scriptotibus inveniendum puto, qui prophanationis metu a clara, & perſpicua de myſteriis noſtris doctrina abſtinuerit; facileque admiſerim, diſciplinam arcani in Oriente ad finem quinti ſæculi, in Occidente poſt medium ſexti, in deſuetudinem abiiſſe.

CAPUT VII.

De variis ad dogmata, & eruditionem Eccleſiaſticam, ſpectantibus, quæ ex diſciplina arcani deducuntur.

NOn unum eſt, quod ex diſciplina arcani ſequitur, corollarium, ſed plura ſunt, eaque notatu digniſſima. unde & ſub diverſis titulis placuit ea omnium Lectorum meorum oculis proponere.

ARTICULUS I.

Quod rara apud veteres de myſteriis mentio fiat, & nulli de ſeptem Sacramentis tractatus ſcripti ſint, ex diſciplina arcani proveniat.

SÆpe mecum cogitaveram, quid in cauſſa eſſet, quod hiſce noſtris temporibus tam frequens mentio fiat ſeptem Sacramentorum Eccleſiæ, & antiquitus

nulla

nulla ferme apud Patres eorum memoria reperiatur. Scio quidem, non Lutheranos ſolum, ſed Calviniſtas quoque, hoc antiquorum ſilentium contra ſeptenarium numerum Sacramentorum adducere, & cum Patres frequenter agant de Baptiſmi, Euchariſtiæ, & Pœnitentiæ myſteriis, non plura, quam duo, vel tria ad ſummum Sacramenta admittere. Verum errare Novatores, oſtendi in commentario de Eccleſia Africana, quam non duo, vel tria, ſed ſeptem omnino Sacramenta antiquitus admiſiſſe, probavi diſſertatione 2. cap. 5. ex Tertulliano, Cypriano, Optato Milevitano, & Sancto Auguſtino, qui variis in locis, quamvis rarius ſubinde, & obſcurius, aliorum Sacramentorum mentionem faciunt.

Unum hoc loco inquirendum ſuſcepi, qua de cauſa, quo conſilio antiqui Patres tot numero Sacramenta admittentes, & quotidie in Eccleſia adminiſtrantes, de iis rarius, & obſcurius quandoque, locuti fuerint, nullumque tractatum de ſeptem Sacramentis poſterorum memoriæ conſecrarint? Si enim pervolvamus omnia antiquitatis monumenta; ſi perſcrutemur cuncta antiquiſſimorum Patrum ſcripta; ſi inveſtigemus ipſa Synodorum decreta: nullum tractatum, nullum librum, nullum decretum reperiemus, quod ante ſeptimum ſæculum egerit de ſeptem Sacramentis, eorumque ritus expoſuerit. E contra vero poſt ſeptimum ſæculum non modo apud Latinos, ſed etiam Græcos frequens eorum memoria reperietur, cum integri tractatus de illis compoſiti habeantur, nihilque tot ſcriptorum libris, totque Synodorum decretis æque celebretur, quam Theologica de ſeptem Sacramentis materia. Videri poſſunt apud Latinos ſcripta virorum ſanctitate, vel doctrina celebrium, qui a tempore Caroli Magni floruerunt in Eccleſia; Scholaſticorum commentaria

ria, qui poſt Sanctum Bonaventuram, & Divum Thomam prodierunt uſque ad Concilii Tridentini tempora; Synodorum Provincialium Decreta, quæ poſt Tridentinum Concilium per omnem totius Occidentis Eccleſiam ſtatuta ſunt ab Epiſcopis; magna eorum pars circa doctrinam de ſeptem Sacramentis verſatur. Idem videre eſt poſt tempora Photii apud Græcos, cum in Oriente non deſuerint, qui de ſeptenario Sacramentorum numero egerint. Habes Photium ipſum, qui in ſua Bibliotheca ex Jobio Monacho: *Septem Sacroſancta Chriſti Eccleſiæ myſteria celebrat*. Habes Epiphanium Græcum, qui in libello de Religione Chriſtiana per Petrum de Monte, Brixienſem Epiſcopum, ante 240. annos Latinitate donato, de ſeptem Sacramentis latius tractat. Habes Synodum Cypriam ſub Germano Amathuntis Epiſcopo celebratam, quæ illorum virtutem explicat. Habes Joannis Palæologi Imperatoris Conſtantinopolitani profeſſionem, quod ſeptem Sacramenta credat. Habes Symeonis Theſſalonicenſis dialogos de ſeptem myſteriis, in quibus diffuſiſſime de eorum inſtituto, ritu, & effectu diſputat. Habes Gabrielem Philadelphienſem, qui in Opuſculo de ſeptem Sacramentis eorum materiam, & formam aſſignat. Habes Gregorium Hieromonachum, Meletium Syrigum, alioſque Græcos recentiores, qui cum variis Conciliis Conſtantinopoli, & in Oriente habitis de ſeptem Sacramentis egerunt, prout latius patebit ex actis Orientalis Eccleſiæ contra exortam præterito ſæculo Lutheri hæreſim, brevi, ut ſpero, in lucem a me edendis.

Hæc cum ita ſint, quid in cauſa eſſe potuit, quod antiquiores illi Patres rarius de Sacramentis egerint, nullumque de eorum numero tractatum ediderint? Dicunt quidem Hæretici, eos a commentario de ſeptem Sacramentis abſtinuiſſe, quod numerum illum Sacramentorum

O non

non admiſerint. Sed id ex Orientalis Schiſmaticæ, & Occidentalis Orthodoxæ Eccleſiæ ſententia facile refellitur. Neque enim Orientales Schiſmatici cum Orthodoxis Latinis in unam, eandemque ſententiam ab octingentis annis conſpiraſſent, niſi illam a majoribus accepiſſent, prout accepiſſe patet ex raris illis antiquiorum teſtimoniis, quibus, licet non de omnibus ſimul, de omnibus tamen Sacramentis ſparſim egerunt, & obſcurius quandoque locuti ſunt. Alia itaque ratio ſubeſſe debet, quam ſomniant Hæretici; & quænam, obſecro, alia, quam illa de diſciplina arcani? Cum tractatus eduntur de ſeptem Sacramentis, neceſſe eſt eorum ritus exponere; materiam, & formam, quibus conficiuntur, determinare; dogma ipſum de omnibus ad Sacramentorum conſecrationem, & adminiſtrationem ſpectantibus minime celare. Atqui hæc ſunt, quæ priſca Eccleſiæ diſciplina oculis, & auribus Gentilium, Judæorum, & Catechumenorum religioſe occultabat, quorum profanationem metuentes antiqui, ab iis abſtinebant in ſermonibus, & ſibi cavebant, ne agerent in ſcriptis. Audivimus ſupra Sanctum Joannem Chryſoſtomum, cum de ritibus Baptiſmi, & verbis in adminiſtratione ejus proferri ſolitis ageret, exclamaſſe in tractatibus ad populum: *Volo quidem aperte hoc dicere: non audeo autem propter eos, qui non ſunt initiati: ii enim expoſitionem nobis faciunt difficiliorem, ut qui nos cogunt, vel non aperte dicere, aut eis arcana enuntiare. Sed tamen dicam, quoad ejus a me fieri poterit, tecte, & adumbrate: nam poſt myſticorum illorum, & terribilium verborum enunciationem, & horrendas regulas dogmatum, quæ e cælo ſunt demiſſa, hoc quoque in fine addimus, quando ſumus baptizandi, jubentes dicere: Credo &c.* Verba Græca dedimus ſupra, ne quiſquam exiſtimaret, vel textum a nobis corru-

ruptum, vel quidquam Chryſoſtomo affictum fuiſſe, Innocentius Primus Pontifex Sanctiſſimus interrogatus a Decentio Epiſcopo Eugubino de Sacramento Confirmationis, reſpondet: *Formæ verba dicere non poſſum, ne magis prodere videar, quam ad conſultationem reſpondere.* Et infra: *Reliqua, quæ ſcribi, fas non eſt, cum adfueris, interrogati poterimus edicere.* Epiphanius in Ancorato agens de conſecratione Euchariſtiæ, ubi ad formæ verba pervenit, non eſt auſus ea proferre, ſed bis dixit: *Hoc meum eſt hoc.* omittens Corporis mentionem, ut ex loco ſuperius allato clariſſime conſtat. Quod Sanctus Auguſtinus præſentibus Catechumenis de Euchariſtia vix aliud dicere ſolitus fuerit, quam *Norunt fideles*, audivimus ex variis locis ſupra, quibus unum hic adjungere lubet ex commentario ejus in Pſalmum 141., ubi aſſerit, multa Sacramenta aliter, atque aliter accipi: *Quædam*, inquit, *ſicut noſtis, ore accipimus, quædam per totum corpus accipimus. Quia vero in fronte erubeſcitur &c.* ubi de pluribus Sacramentis agit: Confirmatione, quæ in fronte confertur; Corpore, & Sanguine Chriſti, quæ ore accipiuntur; Baptiſmo, & Extrema unctione, quæ per totum corpus adminiſtrantur. Verum, cur Auguſtinus tam obſcure de illis Sacramentis loquitur? Cur clarius ab eo non exponuntur? Notandum eſt verbum, *ſicut noſtis*, quo ſignificat, fideles ea noviſſe, Catechumenos vero ignoraſſe, &, ne ſcirent, ex profeſſo illis occultata fuiſſe.

Præclaram horum omnium rationem dedit Baſilius Magnus, libro de Spiritu Sancto ad Amphilochium: cum enim docuiſſet, ritus Baptiſmi, & Confirmationis, verba conſecrationis Euchariſtiæ, ac Olei unctionem ex tacita, & minime ſcripta traditione Apoſtolica obſervari ab Eccleſia, adjungit: *Nam, quæ nec intueri fas*

eſt non initiatis, qui conveniebat horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto? Ex quibus videre poſſunt Tentzelius, & ejus ſequaces, nullum de Sacramentis tractatum publicatum fuiſſe a temporibus Apoſtolorum uſque ad Baſilium Magnum, ſed nec publicari recte potuiſſe poſt Baſilium, quamdiu diſciplina arcani obſervabatur in Eccleſia. Egit quidem Dionyſius de quibuſdam ritibus, & arcanis myſteriis: ſed ſive Areopagitam dicas; qui temporibus Apoſtolorum floruit, ſive, alium Auctorem eſſe, aſſeras, qui tertio, vel quarto ſæculo ſcripſit, liber ipſius ob hæc arcana occultandus fuit, prout Auctor ipſe non ſemel, ſed ſæpius admonuit? Diſciplina itaque arcani in cauſa fuit, quod ſex primis Eccleſiæ ſæculis Sancti Patres, & Catholici Scriptores a tractatibus de Sacramentis abſtinuerint, rarius, & obſcurius de iis ſcripſerint, &, cum nunquam ex profeſſo materiam illam commentariis ſuis illuſtrandam ſuſceperint, neque de eorum numero recenſendo ſolliciti fuerint. Aliud quid eſt poſt ſextum, & ſeptimum ſæculum: quia obſoleta, & extincta arcani diſciplina, nihil erat, quod Scriptores Eccleſiaſticos a commentario de Sacramentis arceret: unde clare de iis, eorumque ritibus, materia, & forma egerunt, & Eccleſia ipſa ſeptenarium numerum in Conciliis contra Novatores hæreticos confirmavit.

ARTICULUS II.

De Operibus Dionyſii Areopagitæ, quod ex diſciplina arcani confirmationem accipiant.

UNa ex majoribus difficultatibus, quæ circa antiquorum Patrum ſcripta moventur, eſt illa, quæ ad

ad Opera Dionyſii ſpectat, quorum αὐθεντίαν non ſoli Lutherani, & Calviniſtæ, ſed pleriſque etiam Catholici negarunt dicendo, Opera illa non eſſe Pauli diſcipuli, Athenis ad fidem converſi, ſed poſterioris ævi Scriptoris, qui ſub Areopagitæ nomine latere voluit. Albertinus, libro 2. de Sacramento Euchariſtiæ in Dionyſio cap. 1., ſuſtinet, neminem eorum, qui primis quinque ſæculis vixerunt, vel tenuiſſimam illorum Operum mentionem feciſſe. Idem omnino ex Catholicis volunt Joannes Morinus libro de ſacris Ordinationibus, & le Coinct. tomo 8. Annalium Francorum, qui putant, primam horum Operum mentionem factam eſſe a Severianis hæreticis in Collatione, anno 532. Conſtantinopoli habita, iiſque proinde Hypatium Epiſcopum Ephesinum Catholicorum nomine reſpondiſſe: *Illa teſtimonia, quæ vos Dionyſii Areopagitæ dicitis, unde poteſtis oſtendere, vera eſſe, ſicut ſuſpicamini? Si enim ejus erant, non potuiſſent latere B. Cyrillum. Quid de B. Cyrillo dico? Quando & Beatus Athanaſius, ſi pro certo ſciſſet, ejus fuiſſe, ante omnia in Nicæno Concilio de conſubſtantiali Trinitate eadem teſtimonia protuliſſet. Si autem nullus ex antiquis recordatus eſt ea; unde nunc poteſtis oſtendere, quod illius ſint, neſcio.*

Ex his Hypatii verbis ortum proculdubio habuit opinio recentioris illius, cujus mentionem feci in commentario ad Concilium Antiochenum pag. 197., teferens, eum putaſſe, quod Auctor Operum Dionyſii fuerit *natione Ægyptius, profeſſione Monachus, Religione Severianus, ſexto Chriſti ſæculo natus*. Repetit hæc Tentzelius num. 16., & putat, me ſententiam de Operibus Dionyſii in Antiquitate illuſtrata propugnatam infirmaſſe, cum tamen eodem loco adjunxerim, quod Parte II. Antiquitatis habuerim Dionyſium pro Pauli Apoſtoli Diſcipulo, & Auctorem Operum certo Catholicum eſſe, inſinuaverim. Quin imo

tan-

tantum abeſt, me ullatenus recentioris opinione motum fuiſſe, ut, cum primum illius ſcripta ad manus meas pervenerint, exclamarim, indignum eſſe Opuſculum, quod lucem videret, & non ſine ſtomacho ſummam hominis impudentiam admiratus fuerim. Et ſi verum dicendum eſt, quis non mirabitur, Opera illa Hæretico tribui, quæ Sanctiſſimo Doctori, Apoſtolorum diſcipulo, & Epiſcopo Martyri, a 1160. annis per omnem ſub cœlo Eccleſiam tributa fuerint? Nolo hic repetere, quæ Parte II. Antiquitatis illuſtratæ pro hac re adduxi Conciliorum Generalium, & Provincialium, Romanorum Pontificum, & Sanctorum Patrum, Scriptorum Occidentalium, & Orientalium teſtimonia, cum indubitatum ſit, a temporibus Gregorii Magni omnes ferme Scriptores Catholicos Opera Dionyſii pro genuinis habuiſſe.

Quædam itaque in antiquitate illuſtrata omiſſa hic adjungere placuit, eaque præcipue, quæ, Opera Dionyſii ante ſextum ſæculum, quo Collatio Conſtantinopoli habita fuit, nota fuiſſe, oſtendunt. Ac primo quidem inquirendum eſt, quid de Joannis Chryſoſtomi teſtimonio, quod ſermone ultimo, quem Græci Cygneum vocant, continetur, & in quo Dionyſius Areopagita ob cæleſtia proculdubio, & Divina ſcripta, *οὐρανῶ πετεινὸς volucris cœli* dicitur, ſentire debeamus. Si enim Albertino credimus, in ſermone illo fit mentio *Neſtorii*, adeoque Chryſoſtomi eſſe non poterit. Verum, ut mentem meam libere de hoc ſermone aperiam, duo præſertim in eo continentur, ex quibus de ætate Auctoris judicare licebit. Primo continentur in eo Hæretici, & Imperatores, qui uſque ad tempus Auctoris fidem oppugnarunt. Secundo Sancti Patres, qui eam defenderunt. De poſteriorum numero in omnibus MSS, & editis codicibus ponitur Dionyſius, & *volucris cœli* dicitur; in priorum catalogo juxta Albertinum *Neſtorius*

jux-

Digitized by Google

juxta Voſſium *Eunomius*, juxta Græcam editionem Henrici Savilii *Eunomius*, & *Neſtorius* nominantur, quæ lectionum varietas, hic aliquam interpolationem factam, ſignificat. Non ſolæ enim editiones variant in referendis Hæreticorum, & Imperatorum nominibus, ſed etiam manuſcripta, ut conſtat ex tribus MSS. Bibliothecæ Vaticanæ. Ubi enim in editione Græco-Latina Frontonis Ducei habetur: (1) Ποῦ Σίμων Μάγος ὁ πρῶτος ἐν αἱρέσεσι ὁ μαθητὴς, ὁ Ἀντιχρίστου καὶ πρόδρομος; ποῦ τὸ κακὸν τούτου γέννημα καὶ τῆς αὐτοῦ μανίας καὶ ἀσελγείας διάδοχος Μοντανός; ποῦ Μαρκίων; ποῦ Οὐάλης; ποῦ Μάνης; ποῦ Βασιλείδης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; ποῦ πάντες καθέλλοντο; *Ubi Simon Magus in hæreſi primus, diſcipulus, & præcurſor Antichriſti? ubi malus hujus fœtus, & ejus infamiæ, atque laſciviæ ſucceſſor Montanus? ubi Marcion? ubi Valentinus? ubi Manes? ubi Baſilides? ubi Arius? ubi Neſtorius? ubi reliqui Hæreſiarchæ? ubi cuncti, qui veritati reſtiterunt?* Ibi in antiquiſſimo Codice 450. MS. Græco Bibliothecæ Vaticanæ poſt nomen Montani integra periodus adjungitur, cujus ne verbum quidem apud Frontonem Ducæum habetur, & poſt Baſilidem ponitur: Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουστινιανός; *ubi Nero, ubi Juſtinianus?* Ex quibus patet, hunc locum omnino corruptum eſſe in Græco, & per aliquem ſciolum nomen Juſtiniani inſertum fuiſſe. Codex ſane 733. MSS. Græcus Bibliothecæ Vaticanæ habet: Ποῦ Νέρων; ποῦ οἱ ἄλλοι βασιλεῖς καὶ δυνάσται; ποῦ Ἰουλιανός; ποῦ ὁ Ὠριγένης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος. *Ubi Neron? ubi alii Imperatores & domini? ubi Julianus? ubi vero Origenes, ubi Arius, ubi Neſtorius?* Et Codex 571. MS Græcus Bib. Vat. Ποῦ Νέρων; ποῦ Ἰουλιανὸς ὁ παραβάτης; ποῦ Ἄρειος; ποῦ Νεστόριος; ποῦ πάντες οἱ ἀντιταξάμενοι τῇ ἀληθείᾳ; *Ubi Nero? ubi Julianus tranſgreſſor? ubi Arius, ubi Neſtorius? ubi*

(1) *D. Chryſoſt. Serm. de Pſeudoprophetis, ſeu falſis Doctoribus, alias ultimo.*

ubi reliqui adverſantes veritati? Ex quibus omnibus manifeſtum eſt, hunc locum, in quo mentio fit Neſtorii, corruptum eſſe in pluribus etiam MSS. Codicibus, & quædam nomina in aliquibus addita fuiſſe, quæ in aliis minime reperiuntur: ut & nomen *Neſtorii* poſterius additum eſſe potuerit, & neceſſario debuerit, ſi ſermo Divo Joanni Chryſoſtomo tribuatur, prout ei tribuunt omnes Codices MSS. Græci etiam Vaticani, inter quos codex 450. ante ſeptingentos annos exaratus fuiſſe videtur.

Neque quidquam officit, quod apud Frontonem Duceum adjungitur poſt ultimum hæreſiarcham, qui in textu Græco *Neſtorius*, in Latino *Eunomius* dicitur, Ποῦ οἱ καθεξῆς αἱρεσιάρχαι; *ubi reliqui Hæreſiarchæ?* Codex enim MS. 450. Bibliothecæ Vaticanæ habet, ut Codex 572. Ποῦ πάντες οἱ ἀντιταττόμενοι τῇ ἀληθείᾳ; *ubi omnes adverſantes veritati?* Qui loquendi modus non importat, Auctorem epiſtolæ Hæreticos Eunomio poſteriores citare voluiſſe, ſed vel coætaneos, vel etiam alios Hæreticos ejus anteceſſores intelligere potuiſſe. Et ſane ultimus Imperator, quem citat, eſt Julianus, & ultimus antiquus Pater, quem Auctor in ſequentibus poſt Duos Gregorios Nazianzenum, & Nyſſenum nominat, eſt Ephrem Syrus, qui ante tempora D. Joannis Chryſoſtomi floruerunt omnes, ut veriſimile ſit, Chryſoſtomum eſſe Auctorem hujus ſermonis, qui ante 800. annos ab Anaſtaſio Bibliothecario citatur pro hac eadem de Dionyſii Areopagitæ Operibus materia, idque his verbis epiſtolæ ad Carolum Calvum inſertis. *Hunc*, ſcilicet Dionyſium Areopagitam, *Beatus Joannes Chryſoſtomus* Πετεινὸν τοῦ οὐρανοῦ, *ideſt volucrem Cæli in ultimo ſermonum deſcribit*. Ex quibus habemus, ſermonem *de Pſeudoprophetis, ſeu falſis Doctoribus*, qui ultimus dicitur, jam inde ab antiquiſſimis temporibus Chryſoſtomo tributum fuiſſe, adeoque antiqua MSS. exempla-

ria

ria cum recentioribus hac in re convenire.

Secundo, antiquos Eccleſiæ Patres, ante initium ſexti ſæculi, notitiam librorum Dionyſii habuiſſe, probari poteſt ex Operibus D. Gregorii Nazianzeni, qui quarto ſæculo ſcripſit, & Areopagitæ Opera novit, ut præclare obſervavit vir in Græco verſatiſſimus Gulielmus Sirletus, cujus hac de re epiſtolam ex MS. Codice 6277. Bibliothecæ Vaticanæ, hactenus ineditam, ſubnectimus Italicam cum Latina verſione.

Epiſtola Gulielmi Sirleti ad Cardinalem Sanctæ Crucis apud Tridentinum Concilium Sedis Apoſtolicæ Legatum.

IL Dioniſio di V. S. R.ma l' ho finito di ricontrar con quel di Don Baſilio, e ho notato diligentemente, quanto in quello era. Ho reſo il ſuo al ſopradetto, e quel di V. S. R.ma riposto tra gli ſuoi libri. Certo ho avuto gran piacer far queſta fatica, perchè per corregerlo bene, me ſon forzato ſtudiarlo, & intenderlo, quando Iddio benedetto mi ha dato lume: & mi ſon molto più confermato, che quella Opera ſia di Dioniſio Areopagita, per-

OPera Dionyſii ad R.mam D. V. ſpectantia contuli cum Codice D.ni Baſilii, & diligenter notavi, quidquid in eo obſervandum erat. Reddidi ſupradicto Baſilio Codicem ſuum, & veſtrum inter cæteros tuos libros collocavi. Placuit omnino labor adhibitus; ad Opera enim Dionyſii bene corrigenda, & pro lumine mihi divinitus conceſſo intelligenda, omne ſtudium adhibui: & magis confirmatus ſum in opinione, quæ Opera illa Dionyſio Areopa-

P

chè ho veduto, che'l Nazianzeno non ſolo piglia le ſentenze dove parla de medeſime materie, ma anche le parole ſteſſe; & queſto fa moltiſſime volte. E ſe no'l nomina, non importa, perchè non ſuol nominar altro, che la Sacra Scrittura vecchia, & nuova. Ma con tutto queſto nella oratione del Natale dichiarando quel bel miſterio del dire tre volte *Sanctus*, e una volta *Dominus Deus*, che ſe eſprime una ſuſtantia, e tre Perſone, moſtrò d' aver preſa queſta intelligentia da Dioniſio Areopagita con queſte parole: ὃ καὶ ἄλλῳ τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται κάλλιστά τε καὶ ὑψηλότατα. Si che ringratio V. S. R.ma, che tra l' altri beni è ſtata lei anche cauſa di farme far queſto, dico de ſtudiar il Dioniſio per averlo a correger. Non altro: mere commando a V. Signoria Reverendiſſima, e prego Iddio, la conſervi in ſua gratia. Da Roma 25. di A-

pagitæ adſcribit. Vidi enim; quod Gregorius Nazianzenus non ſolum ſententias ſuas ex eo deſumpſerit, ubi loquitur de eadem materia, ſed ipſiſſima quoque verba; idque non ſemel, ſed ſæpius fecerit. Neque refert, quod eum non nominet; non ſolet enim citare auctoritatem alicujus, præterquam Scripturæ Veteris, & Novi Teſtamenti. Accedit, quod Oratione de Nativitate Domini exponens inſigne Triſagii myſterium, quo dicitur tribus vicibus *Sanctus*, & una *Dominus Deus*, ac exprimitur una ſubſtantia cum tribus Perſonis, ſignificat, ſeſe ſenſum illum accepiſſe a Dionyſio Areopagita hiſce verbis: *Quod & ab alio quodam ante nos ſapienter intellectum eſt, pulcherrimeque dictum, & altiſſime*. Gratias proinde ago D. V. R.mæ, quod inter cætera auctor fuiſti, ut ſtuderem Dionyſio, dum corrigendi onus impoſuiſti. Non aliud: commendo me D. V. Reverendiſſimæ,

di Aprile 1548.	mæ, & rogo Omnipotentem, ut te in gratia ſua conſervet. Romæ 25. Aprilis 1548.
Servitor minimo	*minimus famulus*
Di V. S. Reverendiſſima	D. V. Reverendiſſimæ
Gulielmo Sirleto.	*Gulielmus Sirletus.*

Placuit integram fere Sirleti Epiſtolam hic inſerere, quod ex illa conſtet, quam incaute recentiores quidam in cenſuram Operum Dionyſii proruperint, eaque non niſi ſexto Chriſti ſæculo compoſita fuiſſe, errarint. Gregorius enim Nazianzenus floruit ante finem quarti ſæculi, ante quod Opera Dionyſii extaſſe, oportuit. Non ſolus enim Sirletus, ſed & Eminentiſs. Cardinalis Perronius lib. 2. de Euchariſtia Auctor. 11., & lib. 3. de eadem cap. 11. per *alium*, quem citat Nazianzenus, intellexit cum Budeo *Dionyſium Areopagitam*: quod ipſum confirmant alii aſſerentes, locum a Nazianzeno citatum reperiri apud Dionyſium libro de Cœleſti Hierarchia, cap. 7. ſub finem. Allegat autem Jacobus Billius lib. 1. obſervatione 23. alia loca Nazianzeni, quæ ex Dionyſio deſumpta eſſe, ex utriuſque textus collatione demonſtrat. „ Nazianzenus, inquit, de Deo loquens, „ Ὅλον ἐν ἑαυτῷ συλλαβὼν ἔχει τὸ εἶναι: Dionyſius autem cap. „ 5. libro de Divinis nominibus: Ὅλον ἐν ἑαυτῷ τὸ εἶναι συν- „ ειληφώς. Eodem loco Gregorius Deum eſſe dicit πέ- „ λαγος οὐσίας ἄπειρον καὶ ἀόριστον. Quæ verba non longe „ remota ſunt ab his Dionyſii libro de Cœleſti Hierar- „ chia cap. 9. Θεαρχικοῦ φωτὸς ἄπειρόν τε καὶ ἄφθονον πέ- „ λαγος.... Quod autem ait Gregorius in Oratione „ de dogmate, de vitæ puritate verba faciens: Ἀεὶ τὰς „ θείας ἐμφάσεις καθαρὰς ἐν ἑαυτῷ φέρειν, οἷον ἔσοπτρον ἀκηλί-

„ φωτὸς Θεοῦ κατὰ τὸ θεῖον ὂν &c. Id ſane mihi a Dionyſio
„ ſumpſiſſe videtur, is enim libro de Cœleſti Hierarchia
„ his verbis utitur: Σκοπὸς ἱεραρχίας ἐστὶ τοὺς ἑαυτῆς θιασώ-
„ τας ἀγάλματα θεῖα τελεῖν, ἔσοπτρα διειδέστατα, καὶ ἀκηλίδωτα
„ δεκτικὰ τῆς ἀρχιφώτου ἀκτῖνος. Ac paulo inferius Hierar-
„ chæ munus eſſe: Δεῖται τὴν θείαν ἐνέργειαν ἐν ἑαυτῷ κατὰ
„ τὸ δυνατὸν ἀναφαινομένην. „ Hæc pauca ex multis, quæ
Jacobus Billius affert, cujus obſervationum ſacrarum libri duo editi ſunt poſt epiſtolas Iſidori Peluſiotæ editionis Pariſienſis anno 1585.

Sunt quidem alii, qui cum Eminentiſſimo Cardinali Baronio, D. Athanaſium in Dionyſii libros incidiſſe, putent, quorum opinionem confirmat Petrus Halloix quæſtione 2. in vitam Dionyſii, adducens locum Athanaſii e libro de communi eſſentia Patris, & Filii, & Spiritus S., ubi circa finem, decantatam ab Areopagita Angelicorum Ordinum ſubordinationem ſeſe cognoviſſe, refert, & deſumpta videntur ex libro Dionyſii de Cœleſti Hierarchia cap. 7. Quinimo putat idem Halloix, librum de Divinis nominibus non ignotum fuiſſe Clementi Alexandrino, cum libro 4. Stromatum ſub finem imitari videatur ſimilitudinem ductam a navi ad ſaxum funibus alligata, qua lib. de Divinis nominibus cap. 3. utitur Dionyſius, ut oſtendat, quomodo orationibus Deus ad nos trahatur. Et ne hactenus dicta de Dionyſii Operibus, tertio ſæculo cognitis, fundamento destitui videantur, notanda ſunt verba Nicetæ Coloſſenſis, qui lib. 2. Theſauri Orthodoxæ fidei cap. 15. teſtatur, Dionyſii Areopagitæ Opera adeo nota fuiſſe quibuſdam Patribus tertii ſæculi, ut Dionyſius Alexandrinus, Cypriano coætaneus, in ea commentaria confecerit. Verba Nicetæ ſunt: *Dionyſius quoque Alexandrinus ille Rhetor in Scholiis, quæ in ſibi cognominem Areopagitem edidit, ait, ingenitum*

apud

Digitized by Google

apud externos, ſeu profanos Philoſophos omnem naturam ſignificare, quæ ſub aſpectum non cadit.

Mirum quibuſdam hoc videbitur, quod Nicetas teſtatur: novum tamen non eſt, neque ab ipſo excogitatum, ſed a Sancto Maximo, qui quingentis annis ante Nicetam, & mille annis ante nos floruit, memoriæ traditum. Ita enim doctiſſimus ille Martyr in commentariis ad librum Dionyſii Areopagitæ de Hierarchia Cœleſti cap. 5. *Cur porro cum Eccleſia tradat, omnes Sanctos Angelos unius eſſe ſubſtantiæ, Divus Dionyſius multas virtutes nominat?* Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος, ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον Διονύσιον τὸν αὐτῷ συνώνυμον, ἤ πω λέγει, ὅτι εἰώθασιν ἡ ἔξω σοφία πᾶσαν ἀόρατον φύσιν, ὁμοίως δὲ οὐσίας τῆς ὑποστάσεις. κἀκ τούτου φησὶν, ὅτι κατὰ τοὺς ἔξω εἴρηνται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. *Magnus ille Dionyſius Alexandriæ Epiſcopus, & Orator, in Scholiis a ſe in Beatum ſibi cognominem concinnatis notat, externam Philoſophiam ſolere naturam omnem inviſibilem ingenitam vocare, uti & eſſentias ſuppoſita: atque hinc ait, abuſive voces iſtiuſmodi a Sancto Dionyſio fuiſſe uſurpatas.* Ex hoc loco Nicetas deſumpſit, quod de Dionyſii Alexandrini commentariis in Areopagitam tradidit. Enimvero Dionyſii cognominem eſſe Areopagitam, clariſſime inſinuat Sanctus Maximus, qui Sancti Dionyſii Areopagitæ verba *De cæleſtibus eſſentiis* exponens teſtatur, Dionyſium Alexandrinum dixiſſe, *abuſive voces iſtiuſmodi a Sancto Dionyſio*, nimirum Areopagita, *fuiſſe uſurpatas.*

Hæc cum clariora ſint, quam ut ulla expoſitione indigeant, objicit tamen Petrus Halloix, S. Maximum tantum uno loco commentariorum Dionyſii mentionem feciſſe, neque veriſimile eſſe, Dionyſium illum fuiſſe Divo Cy-

Cypriano coætaneum. Si enim Dionyſius ille Scholiaſtem egiſſet, ſæpius, inquit Halloix, Scholiis ejus in exponendo Dionyſio S. Maximus uſus fuiſſet. Huic autem objectioni ut fiat ſatis, notandum omnino, S. Maximum allatum ſupra locum non ex Dionyſii Alexandrini commentariis, ſed ex alio poſteriore Patre deſumpſiſſe, ex Anaſtaſio nimirum Sinaita, qui centum annis ante S. Maximum floruit, & ita libro, cui titulus: *Viæ Dux* cap. 22. de Dionyſio Areopagita loquitur: Ὁ γοῦν μέγας Διονύσιος ὁ Ἀλεξανδρείας Ἐπίσκοπος ὁ ἀπὸ Ῥητόρων, ἐν τοῖς Σχολίοις, οἷς πεποίηκεν εἰς τὸν μακάριον συνώνυμον αὐτοῦ Διονύσιον, οὕτω λέγει, ὅτι ἀγέννητον εἴωθεν καλεῖν ἡ ἔξω φιλοσοφία, πᾶσαν ἀόρατον φύσιν. Ὁμοίως καὶ οὐσίας τὰς ὑποστάσεις. Καὶ τοῦτο φησὶ κατὰ τοὺς ἔξω εἴρηται τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ τοιαῦται φωναὶ καταχρηστικῶς. „ *At Magnus Dionyſius Alexandrinus Epiſcopus ex Oratorum numero in Scholiis, quæ ſcripſit in Beatum ſibi cognominem Dionyſium,* „ *hæc habet:* „ *Externa Philoſophia ingenitam appellare ſolet omnem naturam inaſpectabilem: ſimiliter & hypoſtaſes ſubſtantias. Et juxta hoc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionyſium talibus vocibus abuſum eſſe.* Ita habet textus Græcus ſupra, quem ex Bibliotheca Auguſtana primum eruit Jacobus Gretſerus, & Ingolſtadii anno 1606. edidit.

Auro contra æſtimandum eſt hoc teſtimonium Anaſtaſii Sinaitæ, quod an aliquis pro merito obſervaverit, plurimum dubito. Illud enim Cardinali Perronio ignotum fuit, cum tamen maximi ponderis cenſendum ſit: eo namque tempore, quo Collatio Conſtantinopoli habita fuit, ipſe Anaſtaſius Sinaita non ſolum Dionyſii Opera in auctoritatem admiſit, ſed Areopagitæ tribui debere, irrefragabili quoque Dionyſii Alexandrini teſtimonio commonſtravit. Hunc enim Dionyſium, quem A-

Ic-

Digitized by Google

lexandrini Cognominem vocat, eodem loco Divinum, & Apoſtolicum, & eodem Opere Pauli diſcipulum vocat, ut apud ipſum Alexandrinus Dionyſium Areopagitam indigitat his verbis: Κἀκτοῦτο φησὶ κατὰ τοὺς ἔξω εἰρῆσθαι τῷ ἁγίῳ Διονυσίῳ αἱ πᾶσαι φωναὶ καταχρηστικῶς. *Et juxta hæc, quod externi dicunt, ait, Sanctum Dionyſium talibus vocibus abuſum eſſe.* Hæc enim deſumpta ſunt ex Dionyſii Alexandrini Scholiis in Dionyſium Areopagitam, ut refert cum Anaſtaſio Sinaita Sanctus Maximus. Quod autem Dionyſius Alexandrinus, cujus meminerunt iidem Patres, ſit ille, qui temporibus Divi Cypriani floruit; conſtat primo ex eo, quod eum Alexandrinum Epiſcopum dicant, nemo autem a Sancto Marco, primo Alexandrinorum Epiſcopo, uſque ad tempora Anaſtaſii Sinaitæ ejus nominis Epiſcopus Alexandriæ ſederit, quam Dionyſius Cypriano coetaneus. Conſtat 2. ex eo, quod *Magnum* cognominent, quo cognomine diſtingui ſolet Dionyſius ille Alexandrinus ab aliis aliarum civitatum Epiſcopis, qui Dionyſii appellati ſunt, & virtute, vel eruditione claruerunt. Sic Divus Baſilius epiſtola canonica ad Amphilochium, hunc Dionyſium Alexandrinum ſimpliciter vocat τὸν μέγαν Διονύσιον *Magnum Dionyſium*. Et apud Euſebium lib. 7. hiſtoriæ cap. 1. Μέγας Ἀλεξανδρέων ἐπίσκοπος Διονύσιος, *Magnus Alexandrinorum Epiſcopus* hic *Dionyſius* dicitur.

Hujus itaque magni Alexandrinorum Epiſcopi Commentaria in Dionyſium Areopagitam citat Anaſtaſius Sinaita, qui cum locum integrum ex illis referat, commentaria ipſa legiſſe, & penes ſe habuiſſe, neceſſe eſt. Et quamvis commentaria illa jam deperdita ſint, fragmenta tamen nonnulla in quibuſdam Bibliothecis ſupereſſe, indicavit Cardinalis Perronius, qui teſtatur libro 2. & 3. de Euchariſtia, ſe Venetiis in Bibliotheca Domini Lollini vi-

diſ-

diſſe catenam commentariorum in Dionyſium Areopagitam, & in ea complura Dionyſii Alexandrini Scholia comperiſſe. Deſiderandum quidem fuiſſet, quod libros Dionyſii, in quos Scholia Alexandrini ejuſdem nominis Epiſcopi extant, notaſſet Perronius, cum ex illis certo conſtitiſſet, quænam Opera ante tempora Cypriani Dionyſio Areopagitæ tributa fuerint. Verum cum hoc a Cardinali Perronio factum non ſit, librum ſaltem de Hierarchia Cæleſti Areopagitæ tribuendum eſſe, Scholium Alexandrini evincit, quod ex S. Maximo, & Anaſtaſio Sinaita adduxi ſupra. Scholia illa quæſivi quidem in Bibliotheca Vaticana; ſed, cum ibi non ſint, minime reperi: alia tamen inveni hactenus inedita, Germani nimirum Patriarchæ Conſtantinopolitani, quem in Dionyſium Areopagitam quoque ſcripſiſſe, ignorabam.

Hæc cum ita ſint, inquirendum eſt, quid demum in cauſa ſit, quod tam Areopagitæ Opera, quam Dionyſii Alexandrini commentaria adeo paucis Patribus nota fuerint, ut vix eorum veſtigia apud antiquos reperiantur. Si enim Tentzelio, & Albertino credamus, ex eo, quod nec Euſebius, nec Hieronymus, nec Sophronius, nec Gennadius, qui veterum ſcripta diligentiſſime inquiſiverunt, mentionem vel tenuiſſimam illorum librorum fecerint, pro νοθεία librorum Areopagiticorum concludendum eſt. Verum quam graviter hi allucinentur, oſtendit S. Maximus in præfatione ſuorum commentariorum, cum quo enumerare poſſem Opera antiquorum, quæ nec Euſebius, nec Hieronymus, nec Gennadius attulerunt, & tamen pro genuinis habentur ab omnibus. Aliam tamen rationem, eamque Dionyſii Operibus peculiarem reperio, ex diſciplina nimirum arcani deſumptam, quam Anaſtaſius Bibliothecarius, aliique annotaſſe reperiuntur. Enimvero, ſi Dionyſii Opera pervolvamus, videbimus, cum clarius de

præ-

Digitized by Google

præcipuis Catholicæ Religionis myſteriis egiſſe, quam ut *publice ſcriptis circumferri*, ut Baſilii verbis utar, *convenie-bat*. Inveniemus eum manifeſte egiſſe de Sanctiſſima Trinitate, Baptiſmi ritibus, Euchariſtiæ myſteriis, Sacris Ordinationibus, aliiſque Sacramentis, quæ omnia juxta diſciplinam Eccleſiæ non minus infidelium auribus occultanda erant, quam oculis, ut mirum omnino non ſit, libros Dionyſii, quamdiu diſciplina arcani in Oriente vigebat, occultatos fuiſſe; quin potius mirum eſſet, ſi primis quinque ſæculis paſſim ad omnium manus perveniſſent.

Ut autem conſtet, quam vera ſit noſtra obſervatio, notanda ſunt ipſius Dionyſii verba, quibus initio libri de Hierarchia Eccleſiaſtica ſtatim Timotheum admonet: *Vide autem, ne Sancta Sanctorum enunties, ſed reverearis ea potius, & quæ occulta Dei ſunt, cognitione mentis, & animi in honore habebis, & pretio: ita tamen, ut ea non tradas, & intacta nullo Sacramento initiatis conſerves. Solis vero Sacramento aliquo initiatis cum ſancta illuſtratione pro ſacrarum rerum dignitate communices.* Monet ſimiliter libro de cœleſti Hierarchia, cap. 2. *ut res ſacroſanctas obtectas a profana multitudine tueretur*. Hæc cum Dionyſius ipſe ſecundo monenda eſſe, duxerit, Opera ejus ſingulari cauſa profanorum oculis, & auribus occultata fuiſſe, credendum eſt. Idque in cauſa fuit, quod una cum Dionyſii Areopagitæ Operibus ſcholia Dionyſii Alexandrini tamdiu latuerint, quamdiu diſciplina arcani in Oriente obſervata fuit, hoc eſt uſque ad initium ſexti ſæculi, poſt quod Anaſtaſius Sinaita floruit, qui nominatim, tam Dionyſii Areopagitæ Opera, quam Alexandrini commentaria publice citavit.

ARTICULUS III.

Cultus imaginum in parietibus depictarum ex hac diſciplina vetitus Canone 37. Illiberitani Concilii.

DAmnatum in Concilio Generali Septimo Iconoclaſtarum errorem renovavit præterito ſæculo Joannes Calvinus, qui, ut cultum imaginum convelleret, lib. 5. inſtitut. cap. 11. adducit Canonem 37. Illiberitanum, quo vetatur, ne picturæ in Eccleſia habeantur. *Placuit, picturas in Eccleſia eſſe non debere, ne, quod colitur, & adoratur, in parietibus depingatur.* Antiquiſſimum eſt hoc Illiberitanum Concilium, & ante redditam Eccleſiæ pacem, ipſis perſecutionum temporibus, a 19. ex omni Hiſpania Epiſcopis, cum 36. Presbyteris celebratum: unde noviſſime Hottingerus, qui in Hiſtoria Eccleſiaſtica ſcripſerat; cultum imaginum quarto ſæculo non fuiſſe in Eccleſia, parte prima analectorum, in appendice ad diſſertationem 8., Canonem Illiberitanum ſupra citatum contra imaginum cultum adducit.

Neque difficultate hic Canon carere videbatur Cardinali Baronio, qui, cum de Synodo Illiberitana annotaſſet Tomo 1. ad annum 57., quod, Concilium illud in multis eſſe irritum, conſtaret ex iis, quæ in eo ſinceris Eccleſiæ Catholicæ dogmatibus adverſari videntur: ſubjungit, id præcipue conſtare ex Canone 36. contra cultum imaginum ſtatuto, quem ſpurium, & ab uno ex Claudii Taurinenſis diſcipulis ſuppoſitum fuiſſe, ſuſpicatur. Mitius cum illo Canone egit Cardinalis Bellarminus lib. 2. de imaginibus Sanctorum cap. 8. notans, illo Canone agi de imaginibus Dei, ſive Sanctiſſimæ Trinitatis: Deus enim, & Sanctiſſima Trinitas, proprie colitur, & adoratur. Illius autem

tem imagines olim non fuiſſe in uſu, fatetur, probari poſſe ex D. Auguſtino, Euſebio, Lactantio Firmiano, & Origene, qui ultimus rationem reddit lib. 7. adverſus Celſum, circa finem: *Ut qui Deum incorporeum, & inviſibilem nulla figura circumſcribimus*. Rationem hanc ulterius exponit Gabriel Albaſpineus Aurelianenſis in Gallia Epiſcopus in Commentario ad eumdem hunc Canonem 37. Illiberitanum: „ In picturis, inquit, & tabulis, non vero de ſignis, aut ſtatuis hic agitur, & de picturis quidem, non quibus Sancti, & Martyres, ſed quibus Deus ipſe, ipſaque Trinitas repræſentaretur: illi ſiquidem non adorantur. Vetant igitur, Deum in parietibus depingi, ne ſcilicet, quem Gentilibus, ac Catechumenis immenſum, omnipotentem, inviſibilem, æternum, incomprehenſibilem, ſpiritualem, corporis, & materiæ expertem, & immunem prædicarent, eum ipſi Gentiles, & Catechumeni in ipſorum Eccleſiis lineis, & coloribus circumſcriptum, & comprehenſum cernerent. Ne igitur Divini Numinis Majeſtas minueretur, & aliud de Deo depingeretur, quam prædicarent, & quem ſupra homines extollerent, humana ſpecie depictum oculis objicerent, vetant, ne in Eccleſia Dei imagines ſuſpendantur. Hæc ad Sanctorum imagines nullatenus pertinent. „

Rationem attingit Albaſpineus, quæ ulteriori commentario indiget, ut Patrum Hiſpanorum menti, & ſententiæ congruat. Recte notat Vir eruditus, canonem illum ſtatutum fuiſſe pro Catechumenis potius, & Gentilibus, quam pro fidelibus, & Catholicis. Catholici enim ſcientes Deum ſub variis olim figuris apparuiſſe, ex imaginibus Deum ſub illis formis repræſentantibus nullam falſam opinionem concepiſſent. Sed Gentiles, & Catechumeni audientes, Deum a Chriſtianis inviſibilem,

& incorporeum prædicari, humana figura depictum videntes, alienum quid ab ejus majeſtate concepiſſent: quinimo ignorantes myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis facile ex Picturis illis Patrem in figura Senis, Filium in figura Viri, Spiritum Sanctum in figura Columbæ repræſentantibus, in notitiam Summæ Divinitatis veniſſent, quam eis occultare ſtudebat Eccleſia. Et hoc eſt, quod Eminentiſſimus Cardinalis Bona lib. 1. Rerum Liturgic. cap. 16. voluit, cum ſcripſit num. 2., Canonis ſenſum *ex more iſtius ſæculi ſollicite caventis, ne Religionis noſtræ arcana infidelibus proderentur, æſtimandum eſſe*. Conſonat eruditus Mendoza in commentario ad eumdem Canonem, *ut vel Chriſti humanitatem, vel Patris, & Spiritus Sancti aſſumptam formam in parietibus depingi eo tempore Hiſpani Epiſcopi interdixerint, qui tunc nefas putarent, abſtruſiora Trinitatis myſteria publicari*. Omitto plura, quæ celeberrimus hic Auctor hac de re adducit antiquorum teſtimonia. Ex ſuperioribus enim abunde conſtat, quantum hoc myſterium Athenienſibus occultare ſtuduerit Paulus, & re ipſa occultaſſe feratur Petrus Apoſtolorum Princeps, & Coryphæus. Adduximus Clementem Alexandrinum, alioſque Patres, qui mori in Eccleſia recepto teſtimonium perhibuerunt, neque myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis tantum, ſed & Sacroſanctæ Euchariſtiæ præſertim occultari conſueviſſe, aſſeruerunt. Et hæc ſunt, quæ Patres Hiſpani in parietibus depingi vetuerunt, ne id, quod colitur, & adoratur, ab irrumpentibus quandoque in Eccleſiam Gentilibus, & admiſſis quotidie Catechumenis, in parietibus depictum cerneretur, & diſciplina arcani eo modo neglecta, ſacratiora Religionis Catholicæ myſteria profanarentur, & non initiatorum ludibrio exponerentur. Atque hinc patet, Patres Illiberitanos nihil ſtatuiſſe con-

tra

tra cultum imaginum, nihil, quod Calviniſtis favet, poſterorum memoriæ reliquiſſe.

ARTICULUS IV.

Baptiſmum Conſtantini ante Nicænum Concilium Romæ a S. Silveſtro collatum fuiſſe, ex diſciplina arcani oſtenditur.

NOn parva difficultas eſt, neque recens mota, quæ de tempore, & loco, quibus Conſtantinus baptizatus fuit, etiamnum ſupereſt. Euſebius, Conſtantino æqualis, libro 4. de ejus Vita cap. 61., & ſequenti, tradit, eum in fine Vitæ Nicomediæ Catechumenum factum, baptizatumque fuiſſe. Cujus ſententiam apud Græcos ſecuti ſunt Socrates lib. 1. cap. 39., Sozomenus lib. 2. cap. 34., & Theodoretus lib. 1. cap. 32.; apud Latinos vero D. Ambroſius Sermone de Obitu Theodoſii, & Patres Ariminenſes in Synodica apud Hilarium in fragmentis. Alii contra, in Urbe eum baptizatum fuiſſe a Silveſtro Papa, probant ex antiquiſſimis ejuſdem Silveſtri Actis, & Conſtantini Baptiſterium habent in teſtimonium, quod etiamnum videre eſt in Urbe ad Ædes Lateranas. Traditionem illam confirmant Divus Athanaſius in Vita S. Antonii quarto ſæculo, quinto ſæculo Severus Sulpitius, & magnus Auguſtinus, ſexto Gregorius Turonenſis, & Catalogus Romanorum Pontificum tempore Juſtiniani Imperatoris conſcriptus; &, ut uno verbo finiam, omnes fere Scriptores tam Græci, quam Latini, qui a ſeptimo ſæculo per 800. an. ſequentes de Conſtantini Baptiſmo egerunt.

Tam

Tam difficilis viſa ſemper fuit hæc antiquorum Scriptorum diſcrepantia, ut Onuphrius Panvinus in Annalibus Eccleſiaſticis hactenus ineditis, & in Bibliotheca Vaticana ſervatis, maluerit variantium Patrum, & Scriptorum ſententias adferre, quam de ipſa difficultate opinionem ſuam proponere; & ſeptingentis ferme ante Onuphrium annis Theophanes Scriptor Græcus, ab Anaſtaſio Bibliothecario Latinitate donatus, controverſiam illam, cum ex teſtimoniis pro utraque parte ſtantibus decidi commode nequeat, ex Eccleſiæ diſciplina vitæ Conſtantini comparata ſolvendam eſſe, judicarit. Scribit itaque apud Anaſtaſium Bibliothecarium in Chronologia tripartita, Conſtantinum decimo octavo ſui Imperii anno una cum Criſpo ejus filio a Silveſtro Romæ baptizatum fuiſſe; idque inter cætera probat ex diſciplina arcani, tunc temporis uſu recepta. *Si enim* inquit, *non erat in Nicæna Synodo baptizatus; ergo nec Divinorum participator myſteriorum, nec orabat cum Sanctis Patribus, quod nequiſſimum eſt & dicere, & ſentire.* Præclara eſt hæc Theophanis Hiſtorici, & Martyris obſervatio, qui ex diſciplina Eccleſiæ, Conſtantini vitæ comparata, argumentum deſumit longe validiſſimum. Diſciplina enim Eccleſiæ arcebat Gentiles, & Catechumenos a participatione myſteriorum: eos ab oratione fidelium excludebat: præcipua demum Religionis Catholicæ arcana illis occultabat. Hæc autem quomodo vitæ Conſtantini Magni poſſunt eſſe conſona? Quis dicet, Imperatorem fuiſſe excluſum ab orationibus fidelium? Quis admittit, tota vita privatum fuiſſe participatione myſteriorum? Quis credet, nullam habuiſſe arcanorum noſtræ Religionis dogmatum, & rituum notitiam?

Scribit quidem Euſebius lib. 4. cap. 61. de vita Conſtan-

tantini, cum in fine vitæ manuum impoſitionem acce-
piſſe; & poſteaquam Catechumenus factus eſt, Deo gra-
tias egiſſe, quod tempus baptiſmi tamdiu a ſe deſiderati
advenisset, quo una cum fidelibus orare, & Sacrorum
myſteriorum particeps fieri poſſet. Sed, quomodo hæc vi-
tæ Constantini anteactæ, & ab ipſo Euſebio deſcriptæ
conſonent, haud videre poſſum. Aſſerit namque Euſe-
bius libro 4. de vita Conſtantini cap. 17., eum in palatio
quamdam veluti Eccleſiam Dei conſtituiſſe, ac diligentia
quidem, & alacritate cunctis præiviſſe; dominico die cum
cæteris oraſſe; militibus Chriſtianis exercendi ſe ex more,
inſtitutoque Eccleſiæ tempus, atque otium induliſſe;
aliis nondum Chriſtianis locum orationis extra campum
aſſignaſſe, & quomodo orarent, docuiſſe. Quæ omnia
fideli, & Chriſtiano de myſteriis noſtræ Religionis plene
inſtructo conveniunt, non vero Gentili, vel Catechume-
no ab orationibus fidelium excluſo, & arcanorum noſtræ
Religionis ignaro. Neque id diſſimulare potuit Euſebius,
quandoquidem in terminis adjungat. *Αὐτὸς δ᾽ οἷά τις μέτο-
χος ἱερῶν ὀργίων. Ipſe*, inquit de Conſtantino, *Sacrorum
myſteriorum particeps fuit*. Quid clarius? quid in rem no-
ſtram expreſſius? Sacrorum enim noſtrorum myſterio-
rum Gentilis particeps eſſe non potuit. Numerianus
Imperator Antiochiæ aliud quid non deſiderabat, quam
Sacrificio Chriſtianorum, quibus plurimum favebat, in-
tereſſe. Sed obſtitit Babilas ejuſdem Civitatis Epiſco-
pus, qui maluit trucidari, & ſanguine ſuo noſtra Sacra
ſigillare, quam ipſa prodendo vitam redimere. Egit
hac de re Philoſtorgius in Excerptis apud Photium: &,
ſi Numerianum Imperatorem Eccleſia habere maluerit
tyrannum, quam ei prodendo myſteria, fautorem, &
amicum, credendumne eſt, diſciplinam relaxaſſe pro
Conſtantino, eique Ethnico, & Gentili arcana ſua pro-
di-

Digitized by Google

didiſſe, & myſteriorum ſuorum participem effeciſſe?

Aliud quid refert Euſebius lib. 1. cap. 44. de vita Conſtantini, eum nimirum frequenter Concilia Epiſcoporum congregaſſe, adjungens: *Nec dedignatus adeſſe, & conſidere in medio illorum conventu, cognitionis particeps fuit, ea, quæ ad pacem Dei pertinent, cunctis procurans.* Aſſerit alibi: *Sic in medio Nicæni Concilii conſediſſe, omniumque, quæ ibidem acta ſunt, participem fuiſſe.* Quæ iterum nec Catechumeno, nec infideli conveniunt. Nam teſte Sulpitio Severo lib. 2. Conſtantius excluſus fuit a Concilio Mediolanenſi non aliam ob cauſam, quam quod Catechumenus eſſet; quod nimirum in Conciliis frequens mentio fieret de myſteriis, & arcanis Religionis Catholicæ, quæ non infidelium ſolum, ſed & Catechumenorum oculis, & auribus ex diſciplina iſtius temporis occultanda erant. Celebrabantur hujuſmodi myſteria a Patribus Nicæni Concilii, & agebatur in eorum congreſſibus de Religionis noſtræ arcanis, ut patet ex ipſis Nicæni Concilii Canonibus, ubi de Sacris ordinationibus, de Corporis, & Sanguinis Chriſti communione, aliiſque dogmatibus, & ritibus infidelium, & Catechumenorum auribus occultandis quamplurima ſtatuta reperiuntur. Hæc autem quomodo Conſtantino adhuc Gentili prodidiſſent Patres Niceni? Quomodo Conſtantinus ipſe contra Eccleſiæ diſciplinam audire, & noſcere voluiſſet? Quomodo piiſſimus Imperator poſt Tyrium Conciliabulum cauſæ D. Athanaſii ſeſe immiſcuiſſet, qui ab Euſebianis accuſabatur de fracto calice, & effuſo Chriſti Sanguine, quorum cognitionem adeo certum eſt Gentilibus, & Catechumenis non competiiſſe, ut D. Athanaſius, tota Ægyptus in ſynodo Alexandrina, Julius demum primus cum Italiæ Epiſcopis vel hac ratione Euſebianos tamquam impios, & nefarios homines coram toto orbe traduxerint, quod coram Genti-

nilibus, & Catechumenis de fracto calice, & de profuſo Chriſti Sanguine tractare auſifuiſſent. Habes horum omnium teſtimonia ſuperiori capite a nobis relata, ex quibus hactenus dicta clarius confirmantur, quam ut ulla arte eludi, ulla ratione valeant negari.

Eo ipſo tempore, quo ſuperiora typis deſcripta erant, opportune ad manus meas pervenit diſputatio Tentzelii de duplici Baptiſmo Conſtantini, in qua ad argumentum ex diſciplina arcani pro Baptiſmo ipſius Romæ ſuſcepto deſumptum reſponſurus, nihil aliud præter verba, & voces oppoſuit: ait namque, *ſe non immerito mirari, me potuiſſe hunc iterum movere ſcrupulum, quem toties a Theophane, Baronio, horumque pediſſequis injectum & a ſuis exemptum noveram.* Verum quid ſi dicerem ego, quod mirari ſatis non poſſim, eum argumento ex antiqua Ecclesiæ diſciplina deſumpto nihil habuiſſe, quod opponeret, ſed ut vim ejuſdem declinaret, nos ad duos recentiores Scriptores remiſiſſe, Henricum ſcilicet Valeſium in Euſebium pag. 251., & 252., & Alexandrum pag. 754. Quoniam vero ultimus priorem imitatus fuit, verbaque ſua ex altero fere deſumpſit, ſufficiet pro Tentzelii refutatione oſtendere, Valeſium nihil ipſius ſententiæ favere.

Enimvero cum Tentzelius ex ſuo Schurzfleiſchio non reſpondere, ſed fontes reſponſionis potius indicare voluerit, ait *notiſſimum eſſe diſcrimen Catechumenorum in veteri Eccleſia inſtitutum, quo alii rudiores, alii provectiores in rebus fidei erant.* Priores ait Catechumenos, poſteriores Competentes vocatos fuiſſe, juxta illud Scholiiuni ad canonem non 25., uti præſcribitur, ſed quintum Synodi Neocæſarienſis apud Harmenopulum in epitome ſect. 5. tit. 3. Δύο τῶν Κατηχουμένων εἰσὶ τάξεις, ἡ μὲν τῶν γόνυ κλινόντων, ἡ τελειοτέρα· ἡ δὲ τῶν ἀκροωμένων, ἡ ἀτελεστέρα. *Duo*

R Ca-

Catechumenorum erant ordines ; unus eorum , qui genuflectebant , perfectior ſcilicet ; alter imperfectior eorum , qui audiebant . Et ex his putat ſolvi poſſe , quidquid difficultatis ex Euſebio movetur , dicendo, Conſtantinum ab uno ordine ad alterum progreſſum eſſe , & ipſum nonniſi in fine vitæ per ritum imponendæ manus perfectiorem Catechumenum evaſiſſe , idque voluiſſe Euſebium libro 4. de vita Conſtantini cap. 61., cum ſcripſit , Imperatorem genuflexum , & humi procumbentem , veniam a Deo ſupplicem popoſciſſe , & manuum impoſitionem cum ſolemni precatione tunc primum meruiſſe accipere .

Verum quam vana ſit Tentzelii obſervatio , nihilque ad Euſebii contradictionem ſolvendam inſerviat , oſtendendum eſt ex Henrici Valeſii notis ad hæc Euſebii verba cap. 6. lib. 4. Ἔνθα δὴ καὶ πρώτως τῶν διὰ χειροθεσίας εὐχῶν ἠξιοῦτο . *Ibi vero manuum impoſitionem cum ſolemni precatione primum meruit accipere* . „ Id eſt , inquit Valeſius , tunc primum factum eſſe Catechumenum : nam „ Catechumeni per manus impoſitionem fiebant ab Epiſ„ copo . „ Firmare id conatur ex Canonibus 6. Arelatenſi, & 39. Illiberitano , & pergit : „ De eodem ritu lo„ cus eſt illuſtris apud Sulpitium Severum in Dialogo 2. „ de miraculis S. Martini cap. 3. *Poſtremo e unctis catervatim ad genua beati Viri ruere cœperunt , fideliter poſ„ tulantes , ut eos faceret Chriſtianos . Nec cunctatus , in „ medio , ut erat , campo cunctos impoſita univerſis manu „ Catechumenos fecit* . Idem in libro 1. *Nemo fere* , inquit, „ *ex immani illa multitudine fuit Gentilium , qui non impo„ ſitione manus deſiderata in Dominum Ieſum relicto impie„ tatis errore crediderit* . Auguſtinus etiam libro 2. de pec„ catorum remiſſione cap. 26. *Non uniuſmodi eſt ſanctifi„ catio: nam & Catechumenos ſecundum quemdam modum*

ſuum

„ *ſuum per ſignum Crucis, & orationem manus impoſi-*
„ *tionis puto ſanctificari*. Sed & Petrus Chryſologus
„ idem ſcribit in ſermone 52. *Hinc eſt, quod veniens ex*
„ *Gentibus, impoſitione manus, & exorciſmis ante a Dæmo-*
„ *ne purgatur, & apertionem aurium percipit, ut fidei ca-*
„ *pere poſſit auditum*. Sic etiam in ſermone 105. *Nam-*
„ *que, ut incurvus peccatis Gentilis erigatur ad cælum, prius*
„ *a Gentili per impoſitionem manuum nequam Spiritus ef-*
„ *fugatur*. His adjungendus eſt Simon Metaphraſtes,
„ qui in actis Sanctorum Martyrum Indis, & Domnæ ita
„ ſcribit de Cyrillo Epiſcopo. *Ille autem, cum moderate*
„ *divinas ei cecmiſſet Scipturas, & veneranda Chriſti Cruce*
„ *eam obſignaſſet, tunc quidem eam fecit Catechumenam*.
„ Denique Marcus in libro de vita Porphyrii Gazenſium
„ Epiſcopi: *Die ſequenti parentes mulieris, & cognati eun-*
„ *ces ad B. Porphyrium procideruut ad ejus pedes, petentes*
„ *Chriſti ſignaculum. Beatus vero, cum eos ſignaſſet, & fe-*
„ *ciſſet Catechumenos, dimiſit illos in pace, præcipiens eis,*
„ *ut vacarent Sanctæ Eccleſiæ. Et paulo poſt cum eos Ca-*
„ *techeſi inſtituiſſet, baptizavit*. Ex his patet, Catechu-
„ menos non aliter, quam per impoſitionem manus, olim
„ in Eccleſia factos fuiſſe. Cum igitur Conſtantinus tunc
„ primum manus impoſitionem in Eccleſia accepiſſe di-
„ catur, conſtat, eum Catechumenum nondum fuiſſe. „

Hæc Valeſius illo ipſomet loco, ad quem nos remiſit Tentzelius, qui ex teſtimoniis Sulpitii Severi, D. Auguſtini, Petri Chryſologi, Metaphraſtis, & Marci cognoſcere poterat, Catechumenos imperfectiores per manuum impoſitionem, & ſolemnes Eccleſiæ preces fieri conſueviſſe, & conſequenter nihil ad conciliandа Euſebii teſtimonia facere diſtinctionem Catechumenorum, & Competentium. Si enim primum in fine vitæ manuum impoſitionem cum ſolemni precatione Conſtan-

tinus accipere meruiſſet, ut ait Euſebius lib. 4. cap. 6., quomodo conciliari ſibi poteſt Euſebius lib. 1. cap. 32., ubi Conſtantinum diu antea Catechumenum effectum eſſe innuit, juxta hunc ejus capitis titulum: Ὅπως κατηχηθεὶς Κωνςαντῖνος, τὰς θείας γραφὰς ἀνεγίνωσκε. *Quomodo Conſtantinus Catechumenus factus Sacras Scripturas legerit*. Qui titulus non ſolum reperitur in omnibus editionibus, ſed etiam in M. SS. Codicibus Græcis, quibus Chriſtophorſonus, & Valeſius uſi ſunt, uti & in M. SS. Græcis Bibliothecæ Vaticanæ, quorum unus ſane antiquiſſimus eſt, & ſub num. 149. aſſervatur. Neque dubium hac de re moveri poteſt ex contextu ejuſdem capitis, cum ibi Euſebius narret, Conſtantinum poſt cœleſtis Crucis viſionem ad ſe Sacerdotes acceriſſe, qui eum de fide Incarnationis Chriſti inſtruxerunt, exindeque Divinorum librorum lectioni Imperatorem vacaſſe. Quæ ſane, ut de Catecheſi, ſive inſtructione ab Euſebio ſcripta ſunt, ita de Catechumenatu Conſtantini intelligenda eſſe, nemo eruditorum negare poteſt.

Ex his autem cum maneat, Euſebium ſibi contradixiſſe, non nobis, ſed Euſebio ipſi ſubiraſci potuit Schurzfleiſchius, qui in teſtimonio ad finem diſputationis per Tentzelium edito putat, Euſebium nihil de veritate hujus rei detrahere potuiſſe, pro ratione adjungens, „ quod eo tempore hiſtoriam condiderit, quo „ multi erant ſuperſtites, qui & Conſtantinum, & Con„ ſtantini acta, eventaque omnia familiariter notant, re„ prehenſuri Auctorem, ſi tam apertè, & parum verecun„ de falſum commemoraſſet. „ Quaſi vero Euſebius in ſola de Catechumenatu, & Baptiſmo Conſtantini hiſtoria, & non etiam erraſſet in aliis, ob quæ Gelaſius Papa cum 70. Italiæ Eiſcopis ante mille, & ducentos ferme annos in Synodo Romana hiſtoriam Euſebii Pamphyli in-

inter apocrypha rejecit his verbis: *Hiſtoria Euſebii Pamphyli apocrypha.*

Non illius ſane auctoritatis eſt Euſebius, ut, ubi ſuum dumtaxat in rebus hiſtoricis teſtimonium adfert, oraculi inſtar habendus ſit, multo minus in hac de baptiſmo Conſtantini materia, in qua a pleriſque Patribus receptus non fuit, cum eo ipſo tempore, quo Conſtantinus florebat, & antequam ad extremum vitæ pervenerat, totus terrarum orbis eum pro Chriſtiano Principe habuerit: patet id ex Ægypto, ad cujus ſolitudines fama hujus veritatis pervenerat, teſtante magno Alexandrino Patriarcha Athanaſio in vita D. Antonii, quod cum Antonius ad litteras Conſtantini Magni reſpondere ob humilitatem recuſaret: προτραπεὶς δὲ παρὰ τῶν Μοναχῶν, ὅτι Χριστιανοί εἰσιν οἱ βασιλεῖς. *a Monachis*, inquit Athanaſius, *admonitus eſt, Principes illos Chriſtianos eſſe.* Idem cum Athanaſio memoriæ tradidit Magnus Auguſtinus, qui, cum Italiam perluſtraſſet, ad Africam reverſus eſt, & contra Donatiſtas Conſtantini Imperatoris pietatem, & juſtitiam urgens, edicta ab illo, tamquam Principe Chriſtiano profecta eſſe, aſſerit epiſtola 162., & 166. Quam re Auguſtino conſonat Sulpitius Severus, qui in Galliis ad finem quarti, & initium quinti ſæculi floruit, & Conſtantinum diu ante obitum Chriſtianum fuiſſe, pluſquam ſemel indicavit. Et hi ſunt Auctores, quos vulgari opinione deceptos non fuiſſe, exiſtimem.

Scio quidem, nomen Chriſtiani latius patere, & ab Orientalibus in Concilio Conſtantinopolitano contra Macedonium ſub Theodoſio Imperatore anno 381. habito Catechumenis prioris gradus tributum fuiſſe, ut patet ex his canonis 7. verbis: *Primo quidem die ipſos Chriſtianos facimus, ſecundo Catechumenos; deinde tertio exorcizamus . . . & ſic eos catechizamus, ſive initiamus, & curamus, ut longo* tem-

tempore verſentur in Eccleſia, & audiant Scripturas, & tunc eos baptizamus. Neque ignoro, ab Occidentalibus circa tempora Conſtantini Magni Chriſtianum nomen canone 39. Illiberitano Confirmatis dumtaxat tributum fuiſſe, cum eodem ſtatutum reperiatur: *Gentiles ſi in infirmitate deſideraverint, ſibi manum imponi, ſi fuerit eorum ex aliqua parte vita honeſta, placuit eis manum imponi, & fieri Chriſtianos*. Quamvis enim Valeſius, loco ſuperius citato, putaverit, per manus impoſitionem a Patribus Hiſpanis intellectam fuiſſe, quæ Catechumenis adhibetur, Albaſpineus tamen, & Mendoza in commentario ejuſdem canonis rectius intelligunt eam, quæ poſt baptiſmum in adminiſtratione Sacramenti Confirmationis conferebatur, & per quam Chriſtianos fieri, Patres Hiſpani teſtati ſunt. Ex quibus ſane colligitur, non uno, eodemque modo Chriſtiani nomen acceptum fuiſſe, cum in Oriente Catechumenis, in Hiſpania Confirmatis, per totam vero Eccleſiam communiter datum fuerit baptizatis; quo ultimo modo Conſtantinum apud D. Auguſtinum, & Sulpitium Severum Chriſtianum audiri potuiſſe, non ſolum firmatur teſtimoniis Latinorum Gregorii Turonenſis in hiſtoriis Francorum, venerabilis Bedæ in Chronico, Hadriani primi epiſtola ad Conſtantinum Imperatorem, & Irenem ejus matrem, Elipandi Toletani Epiſcopi epiſtola ad Albinum Caroli magni magiſtrum, Anaſtaſii Bibliothecarii in Pontificali Romano, Hincmari Remenſis opuſculo 14. ad proceres regni pro inſtitutione Carlomanni, Adonis Viennenſis in Chronico ætate 6., Leonis Noni epiſtola 9. ad Michaelem Imperatorem, aliorumque recentiorum Scriptorum: verum etiam firmatur teſtimoniis Græcorum, Theophanis Abbatis, & Martyris in Chronologia tripartita, per Anaſtaſium Bibliothecarium ex Græco translata, Joannis Zonaræ in hiſtoria, Georgii Cedreni in hiſtoria-

rum

rum compendio, Michaelis Glycæ in annalibus, Nicephori Calliſti in Hiſtoria Eccleſiaſtica, &, ut alios prætercam, Conſtantini Manaſſæ in compendio chronico qui omnes, Conſtantinum Romæ baptizatum fuiſſe, poſterorum memoriæ tradiderunt.

Notandum autem omnino eſt, ex ſuptadictis auctoribus Græcis, tres omnino, Baptiſmum a Conſtantino ante Synodum Nicænam ſuſceptum, voluiſſe, tum ex aliis rationibus, tum præſertim ex diſciplina arcani deſumptis. Ita enim Theophanes in Chronographia teſtatur, ſibi pro vero compertum eſſe, Conſtantinum a Silveſtro baptizatum fuiſſe. Εἰ γὰρ οὐκ ἦν βεβαπτισμένος ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ, λοιπὸν οὐδὲ μετελάμβανε τῶν θείων μυστηρίων, οὐδὲ συνηύχετο τοῖς ἁγίοις πατράσι, ὅπερ ἀτοπώτατόν ἐστι καὶ λέγειν καὶ φρονεῖν. *Nondum enim luſtratus ſi Nicænæ interfuiſſet Synodo, ſane neque Divinorum myſteriorum, neque precum a Sanctis Patribus factarum particeps extitiſſet. Id vero dicere, nedum ſentire, iniquiſſimum eſt.* Hæc Theophanes, qui Synodo generali 7. interfuit, ubi & Hadriani Primi de baptiſmo Conſtantini Romæ ſuſcepto epiſtola recepta; & actis inſerta fuit. Eadem urget Michael Glycas, qui circa annum 1150. floruit, & parte 4. annalium inter alia habet: Ἔγε καὶ μᾶλλον ἀδύνατον ἦν ἀβάπτιστον εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ. Πῶς γὰρ ἠδύνατο ἢ συνέρχεσθαι, ἢ συλλειτουργεῖν αὐτοῖς, ἀβάπτιστος ὢν αὐτός; τὸ λέγειν οὖν καὶ φρονεῖν οὕτω περὶ τοῦ μεγάλου, καὶ λίαν ἐστὶν ἀτοπώτατον. *Immo fieri non potuit, ut Niceno in Concilio baptiſmi expers ipſe foret. Quo enim pacto vel preces una concipere, vel ſacris adeſſe rebus poterat, nondum baptiſmi particeps? Quapropter in hunc modum de viro maximo vel loqui, vel ſentire, prorſus abſurdum fuerit.* Et poſt Michaelem Glycam Nicephorus Calliſtus Patriarcha Conſtantinopolitanus lib. 7. hiſtoriæ cap. 35. Εἰ γὰρ ὅπως τῶν θείων μετέχειν λέλυκε, συνάγεται μηδ' ἐν τῇ κατὰ Νικαίαν Συνόδῳ συνέρχεσθαι τοῖς

πα-

συναχθῇ, καὶ τῶν θείων μυστηρίων αὐτοῖς κοινωνῇ. Πῶς δὲ ἄλλως εὐλογίας ἐκείνης κατηξιώθη, ἢ κοινῆς μετεῖχε τραπέζης, ὡς ἡ ἱστορία παρέδωκε; Quod ſi enim nondum ſacri lavacri particeps fuit, conſequitur, eum neque in Nicæna ſynodo cum Patribus congreſſum eſſe, & cum eis Divina myſteria non participaſſe. Quomodo vero aliter benedictione eorum dignus reputatus eſſet, & communis menſæ particeps fuiſſet, ſicuti hiſtoria tradit? Hæc Auctores Græci, qui Conſtantinum non ſolum Catechumenum, ſed etiam baptizatum fuiſſe, ex diſciplina arcani deducunt: quod ſcilicet præcipua Religionis noſtræ myſteria, quæ coram Conſtantino diſcuſſa, & preces ad divinum cultum ſpectantes, ad quas eumdem admiſſum fuiſſe, indicat Euſebius lib. 4. de vita illius cap. 56., non ſolis Gentilibus, ſed Catechumenis quoque occultari debuiſſe, conſtet ex hactenus dictis.

ARTICULUS V.

Antiqua Latinorum de Azymis traditio ex diſciplina arcani confirmata.

GRavis eſt controverſia, quæ de pane azymo exorta eſt inter præcipuos noſtri ſæculi eruditos, quibuſdam cum Sirmondo, & Eminentiſſimo Cardinali Bona perpetuum azymorum apud Latinos uſum impugnantibus; aliis cum Joanne Mabillonio, & Chriſtiano Lupo defendentibus. Et Cardinalis quidem Bona, ut opinionem ſuam de indifferenti azymi, & fermentati apud Latinos uſu confirmet, aſſerit lib. 1. Rerum Liturgicarum cap. 23. numero 16., ad eum comprobandum præteriri non debere Romanorum Pontificum Melchiadis, Sirici, & Innocentii Decreta: Melchiadis nimirum, de

de quo hoc decretum refertur in ejus Vita : *Hic fecit, ut oblationes conſecratæ per Eccleſias ex conſecratu Epiſcopi dirigerentur, quod declaratur fermentum*. Siricii, cui iſtud in Pontificali tribuitur. *Hic conſtituit, ut nullus Presbyter Miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi conſecratum Epiſcopi loci deſignati ſuſciperet declaratum, quod nominatur fermentum*. Et Innocentii I., qui Epiſtola ad Decentium Eugubinum, cap. 5. *De fermento, quod die Dominico per titulos mittimus, ſuperflue nos conſulere voluiſti, cum omnes Eccleſiæ noſtræ intra Civitatem ſint conſtitutæ: quarum Presbyteri, quia de ipſa propter plebem ſibi creditam nobiſcum convenire non poſſunt, idcirco fermentum a nobis confectum per acolytos accipiunt, ut ſe a noſtra communione maxime illa die non judicent ſeparatos. Quod per Parochias fieri debere, non puto, quia non longe portanda ſunt Sacramenta, nec nos per Cœmeteria diverſa conſtitutis Presbyteris deſtinamus, & Presbyteri eorum conficiendorum jus habent, atque licentiam.*

Putabat Eminentiſſimus Annalium parens Baronius, hic nullam mentionem de Euchariſtia fieri, ſed potius de eulogiis, ſeu pane benedicto, quem fermentatum apud Latinos in uſu fuiſſe, non negavit. Verum convenit inter eruditos, tam illos, qui perpetuum azymorum apud Latinos uſum ſuſtinent, quam alios, qui oppugnant, in illis decretis agi de primitivæ Eccleſiæ conſuetudine, qua Epiſcopus ad Urbis Presbyteros, qui Sacrificio ipſius diebus Dominicis adeſſe non poterant, Sacramenta mittebat. Notat eruditus Lupus tomo 3. Conciliorum in reſponſis ad Michaelis Cerularii calumnias, primis Eccleſiæ temporibus ob paucitatem fidelium non fuiſſe in Civitatibus plures, quam unam Eccleſiam, in Eccleſia unum, non plura Altaria, & ad Altare illud, unum, non plura Sacrificia eodem die fuiſſe oblata. Probat hæc

omnia ex variis antiquitatis Eccleſiaſticæ monumentis, & ex his oſtendit, uſum obtinuiſſe, quod Epiſcopi diebus Dominicis in Eccleſia Sacrificium offerendo præſentem populum ex oblatis communicarent, ad abſentem vero ex oblatis conſecratis mitterent. Et hoc eſt, quod ait, Juſtinum Martirem in Apologia pro Chriſtianis teſtari, dum narrat, diebus Solis, ſeu Dominicis, Sacramenta per Diaconos ad abſentes delata fuiſſe. Intelligit autem Lupus per abſentes non ſolum infirmos, & captivos, ſed etiam Sacerdotes, qui Miſſæ Pontificali adeſſe non poterant. Exponit de eadem conſuetudine teſtimonium Irenæi Lugdunenſis in Gallia Epiſcopi, qui in epiſtola ad Victorem Papam refert; ab ipſius Prædeceſſoribus ad diverſarum Eccleſiarum Presbyteros, ſeu Epiſcopos Romam advenientes Euchariſtiam tranſmiſſam fuiſſe.

De hac itaque conſuetudine intelligendum eſt Melchiadis decretum, quod, ubi plures ob multitudinem fidelium eſſent inſtitutæ Eccleſiæ, oblationes ex conſecratu Epiſcopi, diebus nimirum Dominicis, dirigerentur. Et illud Sirici, quod non ſolum in Pontificali ab Anaſtaſio Bibliothecario conſcripto, ſed & in antiquo Romanorum Pontificum Catalogo, tempore Juſtiniani Imperatoris exarato, reperitur, ut nullus Presbyter Miſſas celebraret per omnem hebdomadam, niſi die Dominico conſecratum Epiſcopi ſuſcepiſſet. Hæc enim Innocentius Primus clariſſime explicat in epiſtola ad Decentium Eugubinum, loco ſuperius allato. Fatetur enim, die Dominico per titulos intra Civitatem conſtitutos conſecratum mitti, conſueviſſe, quod Acolythi ad Presbyteros, qui illa die propter plebem ſibi creditam Sacrificio Pontificali intereſſe non potuerant, perferebant. Vocat autem Innocentius hoc ipſum conſecratum *Sacramenta*, negatque, ad cœmeteria extra Urbem conſtitu-

tuta deſtinanda eſſe; *Quia*, inquit, *non longe portanda ſunt Sacramenta*, quod de Corpore, & Sanguine Chriſti intelligendum eſſe, vix negari poteſt.

Suppoſito itaque contra Baronium, quod antiqua hæc Romanorum Pontificum decreta intelligenda ſint de Sacra Euchariſtia, non ſtatim ſequitur, Romanam, aliaſque Occidentis Eccleſias in pane fermentato conſecraſſe. Quamvis enim id concludere videatur Eminentiſſimus Cardinalis Bona ex eo, quod Sacramenta *fermentum* in decretis illis nominentur, notandum tamen, aliud quid eſſe fermentum, aliud quid ob certas rationes eo nomine appellari. Dicit Melchiades Papa de oblationibus ab Epiſcopo conſecratis, *quod declaratur fermentum*; & Siricius: *quod nominatur fermentum*. Quibus verbis innuunt iidem Pontifices, oblationes illas potius fermentum vocatas fuiſſe, quam ex pane fermentato conſtitiſſe. Rationem ingenue profeſſus eſt Jacobus Sirmondus in diſquiſitione de azymo, cap. 5. ubi: „ Euchariſtiam hic „ conſtat fermentum ex eo dictam, non quod ex pane eſſet „ fermentato, ſed quod ipſa, quocumque ex pane fieret, „ Eccleſiis, ad quas mittebatur, fermenti vicem præſta- „ ret, eiſque unionis inter ſe vinculum eſſet, ſicut fer- „ mentum maſſæ, cui commiſcetur. *O Sacramentum pietatis! O ſignum unitatis! O vinculum charitatis!* ait Augu- „ ſtinus, in Joannem tractatu 27. Quod ergo illi nomen „ congruentius potuit imponi, quam ut fermentum dice- „ retur? „ Plura hac de re habet Sirmondus, & plura a me dicta fuiſſent de hac materia, niſi de illa tractatum integrum Illuſtriſſimus Dominus Ciampinus de republica literaria optime meritus pararet, unde ab uberiori expoſitione hic abſtinebo, quod ex dictis ſufficienter conſtet, mentionem fermenti in decretis Pontificum nihil facere contra antiquum azymorum apud Latinos uſum.

Unum eſt, quod hoc loco paucis verbis inquirere lubet, quid in cauſa ſit, quod in decretis ſupradictorum Pontificum tam obſcure agatur de Euchariſtia, ut divinari quaſi oportuerit, an per fermentum Corporis, & Sanguinis Chriſti Sacramenta intelligerentur? Potuiſſent Summi Pontifices claris terminis decernere, Euchariſtiam, quia fermenti inſtar fidelium unionem fovet, ex conſecratu Epiſcopi ad abſentes Presbyteros tranſmitti debuiſſe. Verum nihil horum dicit Melchiades, nihil exprimit Siricius, ſed ſub nomine fermenti totum Sacramentorum comprehendunt, neque ipſemet populus aliud nomen, quam fermenti ſacris donis tribuebat. Rationem horum ſollicite inquirens aliam non invenio, quam ex diſciplina arcani deſumptam, ex qua tam Romani Pontifices in decretis, quam fideles in colloquiis Sacramenta Euchariſtiæ ſub fermenti nomine occultabant. Præclarum habemus hujus rei exemplum in Sancto Tharſicio, de quo ad 15. Auguſti habet Martyrologium Romanum: *Romæ via Appia Sancti Tharſicii Acolythi, quem Pagani cum inveniſſent Corporis Chriſti Sacramenta portantem, cœperunt diſquirere, quid gereret: at ille indignum judicans porcis prodere margaritas, tamdiu ab illis mactatus eſt fuſtibus, & lapidibus, donec exhalaret ſpiritum: & revoluto ejus corpore ſacrilegi diſcuſſores, nihil Sacramentorum Chriſti in manibus, aut in veſtibus invenerunt.* Notat Baronius, hæc deſumpta eſſe ex actis S. Stephani Papæ, & Martyris apud Surium extantibus, & addit Chriſtianus Lupus, Tharſicium Sacramenta ex conſecratu Epiſcopi portaſſe ad abſentes, qui maluit vitam cum morte commutare, quam myſterium prodere; & cum myſterii occultatio per verba non profuiſſet, Deus ipſe inſigni miraculo diſciplinam Eccleſiæ, quam in occultando coram Ethnicis Sacramento obſervare ſtudebat Tharſicius, comprobavit.

AR-

ARTICULUS VI.

Quod ex diſciplina arcani plerique Patres de reali Corporis, & Sanguinis Chriſti præſentia obſcurius loquuti fuerint, & figuram eſſe, dixerint.

ERrorem, quem Berengarius ante octingentos annos contra realem Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam publicare cœpit, ante centum, & quadraginta annos renovare auſus fuit Joannes Calvinus, aſſerendo, Corpus, & Sanguinem Chriſti nonniſi figurate in Sacramento Euchariſtiæ adeſſe, & Chriſtum non corporaliter, ſed ſpiritualiter dumtaxat a fidelibus ſumi, fideque participari. Habet hunc errorem libro de inſtitutione Chriſtianæ Religionis cap. 18., ubi diſſimulare non potuit, ad novitatem iſtius ſententiæ omnem totius Occidentis Eccleſiam contra ſe commotam fuiſſe. *Scio*, inquit num. 23., *quam odioſa mundo ſit hodie hæc ſententia*. Et infra: *Neque tamen cauſam video, cur tam iniquis judiciis recipiatur ſententia, quæ nihil in ſe habet, quod offendat .... certe Scripturis optime convenit. Nihil habet vel abſurdi, vel obſcuri, vel ambigui. A vera pietate, & ſolida ædificatione minime abhorret. Novam eſſe cauſantur; ſed falſum. Habet enim multa, & ſuma veterum teſtimonia: quibus recenſendis ideo ſuperſedeo, quoniam a piis, & doctis Viris diligenter collecta ſunt. Ex eorum lucubrationibus petat, qui volet. Nolo enim rem actam agere.*

Hæc Calvinus, qui ex ſcripturis pauca, ex Patribus nihil in confirmationem ſui erroris protulit. Remittit nos

nos ad alios ſcriptores, quos non Catholicos, ſed Hæreticos ipſius ſequaces intelligo. Quinam vero, præciſe tempore Calvini, ejus errorem ex Patrum teſtimoniis ſcripto ſtabilire conati ſint, non adeo curioſe inquirere volui, cum ſufficiat, poſt ejus tempora præcipuos ſectæ ipſius miniſtros, qui Carentoni prope Pariſios reſident, operam ſuam in colligendis Patrum locis collocaſſe, inter quos Morneus Pleſſeus, Edmundus Albertinus, & miniſter Claudius editis ſcriptis noti ſunt, ex quibus videre eſt, Calviniſtas præſidium erroris ſui ſtatuiſſe in iis Patrum teſtimoniis, quæ affirmant ſacra dona, ſignum, figuram, imaginem, typum, antitypa, ſymbolum, & myſterium Corporis, & Sanguinis Dominici eſſe, & vocari. Edidit contra Morneum opus egregium Eminentiſſimus Cardinalis Perronius, & contra Albertinum, ac Claudium miniſtrum plures libros ſcripſerunt alii viri eruditi, qui ſingula Patrum loca expendendo eorum ſenſum indagarunt, & ex iis Corpus, & Sanguinem Chriſti realiter in Euchariſtia adeſſe, demonſtrandum ſuſceperunt. Quod autem hæc Catholicorum ſtudia plurimum juvari poſſint ex diſciplina arcani, vel inde conſtat, quod, ut ſupra innuimus, Patres ſepius veritatem Euchariſtiæ ex profeſſo ſub figuræ, imaginis, typi, ſigni, ſymboli, & myſterii nominibus occultaverint, adeo ut obſcura Patrum dicta, quæ Calvini ſequaces pro figura Corporis, & Sanguinis Chriſti adferunt, nihil pro ipſis, ſed potius pro Catholicis realem præſentiam propugnantibus faciant, fatente ipſo Tentzelio in diſputatione ſua numero 1., quod mecum tam ipſe, quam ſui obſervent: *Non contemnendum contra Calvinianos fundamentum tribuere tenebras, quas ipſi ingerunt: cum, quod piſcari conantur ex ſilentio, aut obſcura Patrum loquela negativum argumentum, ad ipſum veritatis Euchariſtiæ myſterium ſit janua, & oſtium.*

De

De his, cum inter nos conveniat, non eſt, quod multum eorum elucidationi inhæreamus: pauca proinde exempla attuliſſe ſufficiet. Calvinus lib. inſtitutionum cap. 18. num. 31. pro figurata Corporis Chriſti præſentia nos remittit ad actus Apoſtolorum: *Habent*, inquiens, *Apoſtolicæ Eccleſiæ uſum, ubi fideles non in adoratione, ſed in fractione panis communicaſſe à Luca narrantur*. Verum Lucam ſub illis verbis occultaſſe communionem Corporis, & Sanguinis Chriſti, quam fideles ex diſciplina arcani communionem fractionis panis nominabant, diximus ſupra. Albertinus lib. 2. de Sacramento Euchariſtiæ cap. 2. citat Dionyſium libro de Eccleſiaſtica Hierarchia: „ *Ibi enim*, „ inquit, *non* tantum obſervat in genere, *nos ſignis ſenſibi-* „ *libus opus habere ad intelligibilium contemplationem*, ſed & „ in ſpecie panem & vinum Euchariſtiæ appellat *imagi-* „ *nes, ac Symbola Chriſti*. Unde conſequitur, illa non eſſe „ proprie Corpus, & Sanguinem ipſius. „ Verum, ut recte obſervavit Perronius, dicit Dionyſius, ea eſſe *venerabilia ſymbola, per quæ Chriſtus ſignificatur, & participatur*, quæ veritatem Catholicam de præſentia reali verbis, licet obſcurioribus, explicant. Quod autem Dionyſius, ſive illum cum Sirleto Areopagitam dicas, ſive cum Albertino recentioris ævi Patrem putes, illis temporibus vixerit, quibus diſciplina arcani viguit in Eccleſia, longe, lateque ſupra probatum eſt. Ex hac autem diſciplina fieri potuit, quod Auctor ille non adeo clare de Sacramento Corporis, & Sanguinis Chriſti locutus ſit, & ſacra dona, imagines, ac Symbola Chriſti vocare ſolitus fuerit. Unde corruit, quidquid Albertinus ex Dionyſio obſervavit.

Magnum Antiquitatis teſtimonium pro figurata Corporis Chriſti in Sacramento Euchariſtiæ præſentia ſe inveniſſe putarunt tam Morneus, quam Albertinus, & Claudius, quando apud Tertullianum lib. 3. contra Marcionem

nem hæc verba repererunt : *Hoc lignum & Heremias tibi inſinuat, dicturis prædicans Judæis: Venite mittamus lignum in panem ejus, utique in corpus. Sic enim Deus in Evangelio quoque veſtro revelavit, panem corpus ſuum appellans, ut & hinc jam eum intelligas corporis ſui figuram pani dediſſe, cujus retro corpus in pane Propheta figuravit, ipſo Domino hoc Sacramentum poſtea interpretaturo*. Et libro 4. contra Marcionem : *Acceptum panem, & diſtributum diſcipulis, corpus ſuum illum fecit, Hoc eſt corpus meum dicendo, id eſt figura corporis mei. figura autem non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus. Cæterum vacua res, quod eſt phantaſma, figuram capere non poſſet. Aut ſi propterea panem corpus ſibi finxit, quia corporis carebat veritate; ergo panem debuit tradere pro nobis. Faciebat ad vanitatem Marcionis, ut panis crucifigeretur. Cur autem panem corpus ſuum appellat, & non magis peponem, quem Marcion cordis loco habuit, non intelligens, veterem fuiſſe iſtam figuram Corporis Chriſti, dicentis per Hieremiam: Adverſus me cogitarunt, dicentes: Venite conjiciamus lignum in panem ejus, ſcilicet Crucem in corpus ejus.* Hiſce Tertulliani locis, quæ Achillis inſtar habent Calviniſtæ, jamdudum reſponderunt Perronius, aliique Catholici, oſtendentes, Tertullianum nihil aliud voluiſſe contra Marcionem, quam Chriſtum Dominum non figuram, non phantaſma, ſed verum corpus, veramque carnem aſſumpſiſſe, ejuſque typum in pane non phantaſtico, non apparente, ſed vero a Hieremia exhibitum; & hoc eſſe, quod Tertullianus voluit, panem figuram Corporis Chriſti dictum fuiſſe. Cæterum, ſi his locis Tertullianus obſcure loqui viſus ſit, id mirum videri non debet, cum diſciplinam arcani toties in ſcriptis ſuis commendaverit, ut non his ſolum, ſed aliis quoque locis tecte, & obſcure de veritate Euchariſtiæ loquutus fuerit, ut quando ſcribit, mulierem Chriſtianam interroganti de pane Eucha-

cha-

Digitized by Google

chariſtiæ Gentili reſpondiſſe, panem eſſe, quem comedit. Sciebat namque Tertullianus, ſanctum canibus dandum non eſſe, neque margaritas ante porcos projici debere, ideoque deterret fœminam Chriſtianam a Gentilis connubio his verbis lib. 2. ad uxorem cap. 5. *Non ſciet maritus, quid ſecreto ante omnem cibum guſtes, & ſi ſciverit panem, non illum credet eſſe, qui dicitur*. Ex quo loco, uti & tribus aliis oſtendimus ſupra, Tertullianum diſciplinam arcani, quam ab ipſis Apoſtolorum temporibus cœpiſſe, teſtatus eſt, & uxori obſervandam propoſuiſſe, & in ſcriptis ſuis obſervaſſe, ut mirum non ſit, pleriſque in locis obſcurius, quam par eſſe videtur, de Sacramento Euchariſtiæ locutum fuiſſe.

Albertinus lib. 2. in examine teſtimoniorum Origenis citat ſeptem loca ex variis ejus operibus pro figurata Corporis Chriſti in Euchariſtia præſentia, quorum præcipua ſunt cap. 15. in Matth. ad illa verba: *Non, quod in os ingreditur, polluit hominem*. Ubi inter alia: *Proinde etiam in pane Domini tum utilitas eſt dicendi, cum impolluta mente, puraque conſcientia particeps eſt illius. Sic quoad eſum per ſe attinet, nec ex hoc, quia non edimus de pane per verbum Dei, & obſecrationem ſanctificato, fraudamur aliquo bono &c. . . . . . Cæterum juxta precationem, quæ illi acceſſit, proportione fidei fit utilis, efficiens, ut perſpicax ſit animus ſpectantis ad id, quod utile eſt. Nec materia panis, ſed ſuper illum dictus ſermo eſt, qui prodeſt non indigne Domino comedenti illum. Et hæc quidem de typico, ſymbolicoque corpore*. Et ex homilia in Leviticum 7. *Ubi vero tempus advenit Crucis ſuæ, accipiens, inquit, Calicem, benedixit, & dedit diſcipulis ſuis, dicens, Accipite, & bibite ex hoc: Vos, inquit, bibite, quia non acceſſuri eſtis ad Altare. Ipſe autem, tamquam acceſſurus ad Altare, dicit de ſe: Amen dico vobis, quia non bibam de generatione vitis hujus, uſquequo bibam illud vo-*

T *biſ-*

biſcum novum in Regno Patris mei. Et tomo 32. commentarii in Joannem loquens de buccella intincta Judæ data, quam ait Judam fortaſſis non comediſſe, impediente Sathana, qui in eum intraverat, ejus utilitatem, & ſubjungit: *Atque hoc modo non abſurde dici poteſt, quemadmodum indigne comedens panem Domini, aut poculum ejus bibens, ad judicium manducat, & bibit, cum vis una melior in pane, & calice propoſita ſit: in meliore conſtitutione, quod melius eſt, operans, deterius condemnationem patiens: ſic buccella panis a Jeſu porrecta, & ii, cui data eſt (Judæ), & cæteris Apoſtolicis verbis: Accipite, & manducate, ejuſdem generis erat ὁμογενὲς ἦν, ſed eis ſaluti fuit, Judæ vero condemnationi; ita ut poſt fruſtum Satanas in eum intraverit. Intelligatur autem panis, & poculum a ſimplicioribus ſecundum hanc communiorem Euchariſtiæ expoſitionem: ab iis autem, qui profundius audire didicerunt, ſecundum Diviniorem de nutritorio veritatis verbo promiſſionem.*

Mire hic tripudiat Albertinus, &, clariſſima in rem ſuam teſtimonia eſſe, exclamat, quod fruſtr, quod panis mentionem Origenes faciat, de Corpore vero, & Sanguine ne quidem verbum habeat. Attamen, ſi Albertinus recte conſideraſſet ultima illa verba: *Intelligatur autem panis, & poculum a ſimplicioribus ſecundum communiorem Euchariſtiæ expoſitionem; ab iis autem, qui profundius audire didicerunt, ſecundum Diviniorem de nutritorio veritatis verbo promiſſionem*: vidiſſet procul dubio, ſimpliciores ab iis, qui profundius audire didicerunt, ab Origene diſtingui, neque aliis, quam ſimplicioribus, inter quos Catechumenos quoque reputandos eſſe, cenſeo, de Euchariſtia locutum fuiſſe. Unde cum venit ad illa verba: *Accipite, & manducate*, omittit formam conſecrationis, qua panis mutatur in Corpus Chriſti uti & dum

lo-

loquitur de Calice, refert verba Evangeliſtæ excepta forma conſecrationis, qua vinum in Sanguinem Chriſti mutatur. Erat nimirum Origenes Clementis Alexandrini ſucceſſor in audiendis Catechumenis, coram quibus Euchariſtia erat κρύφιον δόγμα, ut audivimus ex ejuſdem loco contra Celſum. cui alia addidimus teſtimonia, ex quibus probavimus, eum quam caſtiſſime diſciplinam arcani obſervaſſe; quod perlegenti ejus commentaria, & raram, ſive vix ullam in genuinis ejus Operibus de Corpore, & Sanguine Chriſti mentionem reperienti, facile conſtabit.

Adducit Albertinus lib. 2. teſtimonium Athanaſii ex ejus tractatu in Evangelium, ubi, Corporis Domini ſumptionem ſpiritualem, non carnalem eſſe, dicit. Verum, præterquam quod hic tractatus Athanaſii eſſe negetur a pluribus, facile reſponderi poteſt, Athanaſium, vel quiſquis Auctor eſt illius tractatus, noluiſſe per ſpiritualem manducationem aliud intelligere, quam quod ſub alia ſpecie Corpus, & Sanguis Chriſti ſumantur a fidelibus, non vero quod *crudam carnem, crudumque ſanguinem*, ut cum Gaudentio loquar, ſumere debeamus. Rationem autem, cur Athanaſius illo loco ſatis obſcure de Sacramento Euchariſtiæ tractavit, colligere licet ex Synodica Alexandrina, quam ſecundæ ſuæ Apologiæ inſeruit, ubi diſertis verbis dicitur, neceſſe eſſe, *Myſterium Regis celare*, nec oportere ea non initiatis prodere, *ne Ethnici ignorantes ea ſubſannent, aut Catechumeni curioſi facti ſcandalizentur*. Ex hac enim diſciplina antiquitus myſterium Euchariſtiæ occultari conſueviſſe, ipſe Albertinus cap. 2. non uno, ſed pluribus antiquorum Patrum teſtimoniis comprobat.

Adducit eodem lib. 2. Albertinus quædam ex Cyrillo Hieroſolymitano, & Baſilio Magno, ſed adeo frivola,

ut vix reſponſione indigeant. Auctor enim Calviniſta abutitur Lectoris patientia, & clariſſima antiquorum Patrum loca temerario auſu depravat, & in ſenſum longe a mente illorum alienum detorquet. Facit Divus Baſilius in quibuſdam locis mentionem panis, propoſiti doni, antityporum, & myſterii, rariſſime vero Corporis, & Sanguinis Chriſti: ſed quis ignorat Baſilii ſententiam de diſciplina arcani, quam ab Apoſtolorum temporibus adeo caſte obſervatam fuiſſe, voluit, ut lib. de Spiritu Sancto cap. 27. teſtetur, neminem antiquorum verba conſecrationis ſcripto prodidiſſe? *Neque enim*, inquit, *decebat horum doctrinam publicitus circumferri ſcripto, quæ nec intueri fas erat non initiatis*. Locum hunc Græce dedimus ſupra, ut nullo modo mirandum ſit, Baſilium pleriſque locis obſcure de Sacramento Euchariſtiæ locutum fuiſſe. Neque panis, neque myſterii mentio quidquam facit ad errorem Calvini, ejuſque ſequacium: vanus enim eſt Albertini conatus in urgendis ſimilibus Patrum teſtimoniis, inquibus ſe ex profeſſo ob diſciplinam arcani obſcure de myſterio Euchariſtiæ loqui, profitentur, uti reipſa profeſſus eſt Epiphanius in Ancorato, quando agens de inſtitutione Sacramenti dixit: quod Salvator *ſurrexit in Cœna, & gratiis actis dixit: Hoc meum eſt hoc. Atque videmus, quod æquale non eſt, neque ſimile, non imagini incarnatæ, non inviſibili Divinitati, non lineamentis membrorum, illud enim rotundæ formæ eſt, &, quod ad facultatem attinet, ſenſus expers. Et voluit ex gratia dicere, Hoc meum eſt hoc.* Eo loco cum Sanctus Epiphanius diſciplinam arcani ſervarit, non eſt auſus verba conſecrationis proferre, neque Corpus Chriſti nominare, & tamen auſus eſt ex eo loco Albertinus concludere: *Apertiſſime innuit Epiphanius, panem ſubjectum eſſe, de quo Dominus Corpus ſuum enunciavit.*

Quid

Digitized by Google

Quid poſt hæc hærebimus in refutandis Albertini argumentis, quæ ex variis Sanctorum Patrum locis formare conatus eſt, ut ex Gregorii Nazianzeni orat. 13., ubi *Antitypa pretioſi Corporis, vel Sanguinis* nominantur: ex variis Auguſtini locis, ubi Euchariſtia *Sacramentum panis, & vini* dicitur: ex pluribus Cyrilli Alexandrini Operibus, ubi Sacramentum *Eulogia, & myſtica Eulogia* nuncupatur: ex Theodoreti Dialogo, cui titulus *Immutabilis*, ubi Calicem Dominici Sanguinis dicit *Myſticæ vitis fructum*, Corpus vero *Frumentum*, & *Symbolum* nominat? Cum conſtet, hoc ipſo loco Theodoretum ex profeſſo obſcure de Euchariſtiæ myſterio ſcripſiſſe; dumque Dialogum inter Orthodoxum, & Eraniſtem de hoc myſterio inſtitueret, dixiſſe, quod inter illos primo convenerit, quod *myſterioſius*, ſive obſcurius agent ob eos, qui *fortaſſe aderant myſteriis non initiati*. Quod Theodoretus Dialogo *Immutabilis* ex profeſſo occultandum ſuſcepit non initiatis, hoc plures Patres primis ſex ſæculis, quibus, diſciplinam arcani viguiſſe, audivimus ſupra, in ſuis tractatibus imitatos fuiſſe, non dubitarim, ut vel ex hac Eccleſiæ diſciplina, complura Patrum, qui ſex primis ſæculis floruerunt, conſtet, teſtimonia ab Albertino, Morneo, & Claudio adducta nihil contra præſentiam realem Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia facere. Patres namque frequenter Euchariſtiam typum, figuram, ſymbolum, imaginem, myſterium dixerunt, non quod, Corpus, & Sanguinem Chriſti in ea contineri, negarint, ſed quod Catechumenis, ſeu non initiatis ex diſciplina Eccleſiæ occultare eam voluerint.

ARTICULUS VII.

Quod nulla apud Antiquos de verbo Tranſubſtantiationis, frequenter e contra panis mentio fiat, ex diſciplina arcani provenit.

MAgnum quid contra Catholicos inveniſſe putant, tam Calviniſtæ, quam Lutherani, quod, nullam apud Patres Latinos de verbo Tranſubſtantiationis, nullam apud Græcos de nomine *μετουσιώσεως* memoriam extare, reperiant. De hoc mire gloriatur Albertinus libro 3. de Sacramento Euchariſtiæ ad ſæculum 12. *Tunc*, inquiens, *novitium tranſubſtantiationis figmentum novo nomine eo uſque non vocatum illa cœpit commendari*. Et Tentzelius num. 1. ſuæ diſputationis, qui in eo potiſſimum gloriatur, quod Tranſubſtantiatio Patrum calculo plane deſtituta ſit, addens, a Lombardo ex male intellectis veterum quorumdam locutionibus conſarcinatam eſſe. Poſſem hanc de voce Tranſubſtantiationis chronotaxim ex Patrum teſtimoniis facile corrigere, & nomen ipſum non tam recens eſſe, quam ſomniant novatores, oſtendere: verum, cum hic præcipue de primis Eccleſiæ ſæculis agamus, quibus vel rara, vel nulla iſtius vocis mentio reperiatur, ſilentii iſtius ratio inquirenda eſt.

Pro eo autem notandum, nullam hæreſim ante Berengarii tempora contra Euchariſtiam ex profeſſo ortam fuiſſe, neque Sanctos Patres ante illa tempora de veritate Euchariſtiæ comprobanda tractatus ex profeſſo edidiſſe, ſed, cum diſciplina arcani ſex primis ſæculis viguerit, doctrinam de hujus Sacramenti veritate, & ritibus potius oc-

cul-

cultare ſtuduiſſe. Hinc autem proveniſſe credendum eſt, quod rara vel nulla de verbo Tranſubſtantiationis apud Antiquiores Eccleſiæ Patres reperiatur memoria. Cum enim ex una parte diſciplina arcani vigeret, ex alia vero nulla hæreſis exorta eſſet, quæ cogeret Eccleſiæ defenſores veritatem hujus myſterii funditus inquirere, & particulatim exponere: hinc omnino factum eſt, apud Patres non reperiri integros tractatus ex profeſſo editos, in quibus diſputatur, quomodo in Sacramento Euchariſtiæ panis, & vinum per conſecrationem tranſubſtantientur, an accidentia maneant ſine ſubjecto, & ſimilia, quæ poſt hæreſim Berengarii frequenter tractantur in Scholis, ut videre eſt in Antiquorum, & recentiorum Scholaſticorum Operibus.

Notandum ſecundo, Patres prioribus ſæculis in quibuſdam Operibus, & ſermonibus clare locutos fuiſſe de horum myſteriorum veritate: Primo, quando epiſtolas mittebant ad fideles baptizatos, vel fidelium Eccleſias, ut vidimus ſupra de Pauli ad Corinthios, & Ignatii ad Philadelphienſes litteris: ſecundo, cum Opera ſcribebant pro ſolis initiatis, quæ tamen ne ad manus non initiatorum pervenirent, ſummo ſtudio cavebant, ut patet ex Dionyſii operibus, & Cyrilli Hieroſolymitani, aliorumque Patrum ſcriptis: tertio, dum ſermones coram ſolis baptizatis habebant, quod vel in nocte Paſchatis, vel in vigilia Pentecoſtis, quando adulti baptizabantur, contingebat. Præclarum habemus hac de re Cyrilli Hieroſolymitani teſtimonium Catecheſi 18., ubi agens de Catechumenis conſiſtentibus, ſic eos alloquitur. *Περὶ μὲν ἐν τῆς παραδοθείσης ὑμῖν εἰς ἐπαγγελίαν ἁγίας καὶ Ἀποστολικῆς πίστεως, ὅσας ἐγχωρεῖ κατηχήσεις, διὰ τῆς τοῦ κυρίου χάριτος εἰρήκαμεν ἐν ταῖς διελθούσαις ταύταις τῆς τεσσαρακοστῆς ἡμέραις, οὐχ ὅτι ταῦτα μόνα εἰπεῖν ὠφείλομεν. πολλὰ γάρ ἐστι τὰ παραλειφθέντα, ἃ μείζο-*

ζοιαι ἴσως, καὶ ὑπὸ τῶν καλλιόνων διδασκάλων νοήματα· Ἐπιστάσης δὲ λοιπὸν τῆς ἁγίας τοῦ Πάσχα ἡμέρας, καὶ τῆς ὑμετέρας ἐν Χριστῷ διὰ λουτροῦ παλιγγενεσίας ἀγάπης φωτιζομένης, διδαχθήσεσθε πάλιν τὰ πρέποντα Θεοῦ θέλοντος μεθ' ὅσης εὐσεβείας καὶ τάξεως εἰσιέναι χρὴ καλουμένους, τίνος δὲ ἕνεκεν ἐπιτελεῖται ἕκαστον τῶν ἁγίων τοῦ βαπτίσματος μυστηρίων, μεθ' ὅσης δὲ εὐλαβείας καὶ τάξεως χρὴ ἀπὸ τοῦ βαπτίσματος πρὸς τὸ ἅγιον τοῦ Θεοῦ προσελθεῖν θυσιαστήριον, καὶ τῶν αὐτόθι πνευματικῶν καὶ ἐπουρανίων ἀπολαῦσαι μυστηρίων, ἵνα τῆς ὑμετέρας ψυχῆς διὰ τοῦ τῆς διδασκαλίας λόγου, προφωτιζομένης, εἰς ἕκαστον γνωρίζηται τῶν ἐκ Θεοῦ δωρουμένων ὑμῖν χαρισμάτων τὸ μέγεθος. *De tradita namque vobis ad profitendum Sancta, & Apoſtolica fides, quantum Catecheſis capere potuit, per Dei gratiam diximus, præteritis hiſce quadrageſimæ diebus. Non quod, ea tantum dicere, expediret: multa enim prætermiſſa ſunt, & melius forte a bonis Doctoribus intellecta. Inſtante autem deinceps Sancto die Paſchatis, & veſtra per lavacrum regeneratione, docebimus rurſus, Deo volente, ea, quæ conveniunt: quanta cum reverentia, & ordine eo ingredi oporteat vocatos: cujuſque cauſa perficitur unumquodque Sanctorum baptiſmi myſteriorum, & quanta cum devotione a baptiſmate ad Sanctum Dei accedendum eſt altare, atque his, quæ iſtic ſunt, ſpiritualibus, & cæleſtibus perfruendum myſteriis: ut anima noſtra per doctrinam, & ſermonem illuminata, ab unoquoque cognoſcatur a Deo vobis donatorum chariſmatum magnitudo.*

Notanda ſunt hæc verba Cyrilli Hieroſolymitani, quibus indicat, ipſa Paſchatis nocte ſeu vigilia Catechumenis revelari conſueviſſe arcana tam baptiſmi, quam Divini altaris: quod ante baptiſmatis, & Euchariſtiæ ſuſceptionem de his myſteriis inſtruendi eſſent. Gaudentius Brixienſis Epiſcopus Cyrillo Hieroſolymitano coætaneus in ſermone, quem nocte, ſeu vigilia Paſchatis habuit ad regreſſos e fonte Neophytos: *Modo*, inquit *ea ſolum de*

ipſa

ipſa lectione carpenda ſunt, quæ præſentibus Catechumenis explanari non poſſunt, & neceſſarie tamen ſunt aperienda Neophytis. Et infra adeo clare de Euchariſtiæ myſterio loquitur, ut Tranſubſtantiationem ipſam his verbis exponat. *Paſcha eſt*, inquit, *Domini, hoc eſt Tranſitus Domini. Ne terrenum putes, quod cæleſte effectum eſt, per eum, qui tranſit in illud, & fecit illud ſuum corpus, & ſanguinem. Nam, quod ſupra generaliter expoſuimus edenda de carne Agni, ſpecialiter in deguſtandis ſervandum eſt iiſdem myſteriis Dominicæ Paſſionis: ut neque crudam carnem, crudumque ſanguinem, ſicut Judæus, eſſe putes, & reſpuas dicens: Quomodo poteſt iſte dare carnem ſuam manducare? Neque in olla cordis carnei, humoribus per naturam ſemper obnoxii, ipſum decoquas Sacramentum, commune illud, ac terrenum eſſe, exiſtimans, ſed ut per ignem Divini Spiritus id effectum, quod annunciatum eſt, credas: quia, quod accipis, corpus eſt illius panis Cæleſtis, & ſanguis eſt illius Sacræ vitis. Nam cum panem conſecratum, & vinum Diſcipulis ſuis porrigeret, ſic ait: Hoc eſt Corpus meum: Hic eſt Sanguis meus. Credamus, quæſo, cui credidimus. Neſcit mendacium veritas.* Et de hoc ſermone agens tractatu 5. dicit, ſe ordinem celebrandi Paſchatis in libro Exodi deſcriptum præpoſteraſſe in ſermonibus Paſchalibus, ut myſteriis exponendis debitæ reverentiæ ordinem teneret. *Quia*, inquit, *oportebat in illa ſplendidiſſima nocte vigiliarum, ſecundo tractatu, non dictorum ſequentia, ſed congrua Neophytis explanari; ut edendi Paſchalis Sacrificii diſciplinam rudes Neophyti diſcerent, inſtructi fideles cognoſcerent.*

Supponit ubique Sanctus Gaudentius, ſola nocte Paſchatis clare expoſita fuiſſe, quæ ad Euchariſtiæ myſterium ſpectant: in reliquis autem ſermonibus Paſchalibus ſolum de quibuſdam Euchariſtiæ figuris, & ritibus actum fuiſſe. Quod ipſum ex ſeptem ejus tractatibus, ſeu ſermonibus Paſchalibus manifeſte colligitur. An autem mos

V ille

ille ubique Eccleſiarum receptus fuerit, haud facile dixerim; conſtat namque ex Sancto Cyrillo Hieroſolymitano Catecheſi 18., Hieroſolymis ſeptem integris diebus Paſchalibus Neophytos de myſteriis inſtructos fuiſſe. Sic enim loquitur: *Poſt ſanctum autem, & ſalutarem Paſchatis diem, in reliquis hebdomadæ diebus, poſt Synaxim, ad Sanctum Reſurrectionis Salvatoris locum congregati, Deo volente alias Catecheſes audietis, in quibus rurſus de unoquoque eorum, quæ ſiunt, cauſas diſcetis, atque tam ex Novo, quam ex Veteri Teſtamento demonſtrationes accipietis. Primum quidem de his, quæ ante baptiſmum proxime ſiunt. Deinde, quomodo mundati eſtis à peccatis per Dominum lavacro aquæ, in verbo: & quomodo Sacerdotalis appellationis Chriſti participes facti eſtis: & quomodo ſignaculum vobis datum eſt Spiritus Sancti: & de iis, quæ ſiunt in altari, Sanctis Novi Teſtamenti myſteriis. Quæ hinc capiet initium. Quod Divinæ Scripturæ tradiderunt. Quæ iſtorum virtus. Et quomodo ad hæc accedendum; & quando, & quomodo ea habere oporteat.* Non ſola Paſchatis nocte, ſed poſt ipſum Paſchatis diem in reliquis hebdomadæ diebus rurſus exponebantur myſteria noviter baptizatis, idque non in communi ſermone, qui habebatur poſt Evangelium inter Miſſarum ſolemnia, ſed poſt finitam ſynaxim in particulari cœtu noviter baptizatorum: *In reliquis hebdomadæ diebus*, inquit Cyrillus, *poſt ſynaxim ad ſanctum Reſurrectionis Salvatoris locum congregati Deo volente alias Catecheſes audietis, &c.* Et ex hac Hieroſolymitanæ Eccleſiæ conſuetudine colligitur, Cyrilli Hieroſolymitani Catecheſes myſtagogicas, quæ numero quinque extant, eſſe illas, quas hebdomada Paſchali habuit coram recens baptizatis: ut mirum non ſit, Cyrillum Catecheſi myſtagogica 4. æque clare, ac Gaudentium ſupra, de Tranſubſtantiatione locutum fuiſſe.

No-

Notandum inſuper, quoſdam Patres cautius egiſſe in epiſtolis ad ipſos Catholicos tranſmiſſis, ut patet ex epiſtola Innocentii Primi ad Decentium Eugubinum, cui ne quidem de forma Confirmationis ſcribere voluit, ne myſterium arcani revelaret; alios in operibus, quæ ad non initiatorum manus perventura timebant, obſcurius de myſteriis Catholicæ Religionis egiſſe, omnes demum primitivæ Eccleſiæ Patres in ſermonibus coram Catechumenis, Judæis, vel Gentilibus, qui iis intereſſe ſolebant, myſteria occultaſſe. Et de his Patrum ſcriptis intelligenda omnino ſunt, quæ hac Diſſertatione Apologetica de diſciplina arcani aſſeruimus & deſumpta ex hiſce Patrum ſcriptis teſtimonia ſunt plane illa, quæ ex eadem diſciplina contra Lutheranos, & Calviniſtas, ut in commentario ad canonem 2. Antiochenum indicavimus, interpretationem accipiunt. Neque a vi hujus argumenti ſeſe extricare poterunt Lutherani, quidquid Tentzelius in diſputatione ſua num. 1. argumentum illud potius Calviniſtis, quam Lutheranis tribui debere, contenderit. *Certe, inquiens, explicatio, & argumenti conſtructio, quam ſubjungit, potius ad Mornei, Dallei, Albertini, & ſimilium Scholam, quam ad noſtram pertinet.* Et infra: *Itaque manifeſtum eſt, quam inique adverſus noſtram Eccleſiam pugnare ſoleat Schelſtratius, qui non minus, quam ipſe, obſervamus, non contemnendum adverſus Calvinianos fundamentum tribuere tenebras, quas ipſi ingerunt, cum, quod piſcari conantur ex ſilentio, aut obſcura Patrum loquela negativum argumentum, ad ipſum veritatis Euchariſticæ myſterium ſit janua, & oſtium.*

Enimvero, ubi hæc primum in Tentzelio legeram, fateor, me non parum admiratum fuiſſe hominis judicium, quo Lutheranos a Calviniſtis ſeparandos ſtatuit, cum argumentum pro utriſque faciat, & magis contra

Lutheranos, quam Calviniſtas urgeat. Poſito enim, quod complura Patrum teſtimonia, obſcure mentionem Euchariſtiæ facientia, nihil probent contra realem Corporis, & Sanguinis Chriſti in Euchariſtia præſentiam, quia veritatem illam ex diſciplina arcani occultare debebant, ut probavimus ſupra, & admittit hoc loco Tentzelius; quis non videt, complura Patrum teſtimonia de pane, frumento, vino, & vite agentia, nihil facere contra Tranſubſtantiationem, quam tamquam dogma magis arcanum ex primitivæ Eccleſiæ diſciplina occultare oporrebat? Sane, ſi argumentum ex diſciplina arcani a me deſumptum faciat contra Mornæi, Dallæi, & Albertini ſententiam, quæ realem Corporis Chriſti præſentiam impugnat, negare non poteſt Tentzelius, quin contra Gerhardum, Mejerum, & cœteros Lutheranos ſuos, qui Tranſubſtantiationem panis in Corpus, & vini in Sanguinem Chriſti negant, facere debeat.

Firmari hoc ipſum poſſet ex illis Patrum locis, in quibus panis mentio facta reperitur, quæ a Lutheranis non minus contra Tranſubſtantiationem, quam a Calviniſtis contra præſentiam realem Corporis Chriſti adferri ſolent. Quæ enim Lutherani de fractione panis ex Scriptura urgent pro impanatione, Calvinus contra præſentiam realem allegat: & quæ Centuriatores Magdeburgenſes contra Tranſubſtantiationem, pro ſola præſentia reali Corporis Chriſti in Euchariſtia adducunt Centuria 3. ex libro 4. Tertulliani contra Marcionem; eadem ipſa audivimus ſupra Mornæum, Albertinum, & Claudium pro ſola figurata Corporis Chriſti præſentia afferre. Ex quibus, uti ex aliis plurimis, colligitur, quod, ſi teſtimonia Patrum ex diſciplina arcani contra Calviniſtas interpretationem accipiant, ex eadem diſciplina contra Lutheranos exponi poſſint, neque frequen-

tem

tem panis mentionem magis officere Tranſubſtantiationi, quam crebram figuræ appellationem præſentiæ reali, cum ſicut unum, ita & aliud a Patribus uſurpatum ſæpius fuerit ad occultandum ſacrum Euchariſtiæ myſterium,

ARTICULUS VIII.

Publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in Proceſſionibus circumgeſtationem recenter introductas nihil veritati myſterii officere.

SOlent Hæretici coacervare omnia illa; circa quæ aliquid novi ab Eccleſia Romana introductum putant: cumque reperiant, non adeo antiquam eſſe Corporis Chriſti feſtivitatem, quam nunc cum tanta ſolemnitate celebrat Eccleſia, tam illam, quam publicam Euchariſtiæ in Proceſſionibus circumgeſtationem novitatis arguunt, ſcribente Albertino lib. 3., quod *Urbanus Quartus* anno 1264. ad revelationes quaſdam fictitias, preceſque mulierculárum Leodienſium feſtum cum octavis ſuis in honorem Sacramenti ſtatuerit, & ſuperaddiderit. Et infra quod „ circa annum 1364. nova erga „ Sacramentum inceperit ſuperſtitio. Feſto enim, in„ quit, ante centum annos inſtituto, ab Urbano Quinto „ addita eſt circumgeſtatio publica ad pompam: id uni„ cum videbatur tanto errori deeſſe, ut veluti curru „ triumphali deferretur. „ Hæc, & multo plura Albertinus, qui ex ritibus circa Euchariſtiam noviter introductis, contra veritatem ipſius dogmatis a Romana Eccleſia traditi concludit.

Ve-

Verum quam vana ſit hæc Albertini, aliorumque Hæreticorum gloriatio, ex diſciplina arcani facile oſtenditur. Adducit idem Albertinus teſtimonium Caſſandri in conſultatione ad attic. 22. de circumgeſtatione dicentis: „ Conſuetudo, qua panis Euchariſtiæ in publica pompa „ conſpicuus circumfertur, ac paſſim omnium oculis in„ geritur, præter veterum morem, & mentem, haud ita „ longo tempore introducta, & recepta videtur. Illi e„ nim hoc myſterium in tanta Religione, & veneratio„ ne habuerunt, ut non modo ad ejus perceptionem, „ ſed ne inſpectionem quidem admitterent niſi fideles, „ quos Chriſti membra, & tanti myſterii participatione „ dignos eſſe, exiſtimarent. Quare ante conſecrationem „ Catechumeni, Energumeni, Pœnitentes, denique non „ communicantes, Diaconi voce, & oſtiariorum miniſte„ rio ſecludebantur. „ Hucuſque Caſſander ab Albertino allatus, cujus ſupradictam ſententiam tantum abeſt Calviniſtis, aut Lutheranis ut proſit, ut ipſorum intentum potius deſtruat, ideoque a Scriptoribus Catholicis, & noviſſime a Chriſtiano Lupo in Diſſertatione de Sanctiſſimi Sacramenti expoſitione confirmetur, fatente Lupo cap. 2. „ Publicas cum Euchariſtia Proceſſiones non „ cohæſiſſe eum diſciplina antiquæ Eccleſiæ. Iſta nam„ que diſciplina Sacroſanctam Euchariſtiam rigidiſſime „ abſcondebat, non Judæis dumtaxat, ac Gentilibus, „ ſed etiam Catechumenis, ac Pœnitentibus . . . . Hæc „ igitur diſciplina nullatenus patiebatur, Sacroſanctum „ Euchariſtiæ Sacramentum publice exponi in apertis „ Baſilicis, aut Oratoriis, longe minus circumferri per „ plateas. Plateæ enim tunc erant plenæ oculorum, & „ aurium, quæ Sacroſancta nec videre poterant, nec „ audire: in omni Civitate erant Gentiles, Judæi, Cate„ chumeni, Pœnitentes. „ Et infra cap. 9. „ Quod expo-

„ poſitio hæc primis Eccleſiæ ſeculis non fuerit, eſt „ manifeſtum. „

Sic cum Lupo loquuntur Scriptores Catholici, neque antiquos Eccleſiæ ritus negant, neque noviter introductos erubeſcunt, quod ſciant, veteris, & recentioris Eccleſiæ diſciplinam ſuis rationibus inniti. Quod vetus Eccleſia nullam ſolemnem feſtivitatem Corporis Chriſti celebrarit, Corpus Chriſti publice in proceſſionibus non circumtulerit, Euchariſtiam in apertis Baſilicis, aut Oratoriis omnium oculis non expoſuerit, non ex eo provenit, quod publicum fidelium cultum non meruerit, ſed profanorum vilipenſioni, & non initiatorum ludibrio debuerit ſubduci. Quod autem juxta recentiorem Eccleſiæ diſciplinam uſu receptum fuerit, Euchariſtiam publice in templis exponi, in proceſſionibus circumferri, feſto ſolemni celebrari, merito introductum fuit poſt Gentilium converſionem, Judæorum ſervitutem, Catechumenorum, & pœnitentium abrogationem, horum enim metu introducta olim fuit diſciplina arcani, fueruntque Gentilium ludibria, & Catechumenorum ſcandala nubium inſtar ſplendidam Solis faciem obſcurantium: ſicut autem fugatis nubibus Solis faciem intuentur, & mirantur mortales; ita extinctis Gentilibus, & Catechumenis Sacroſanctum Chriſti Corpus, & Euchariſtiæ Sacramentum Solis inſtar mortalium oculis exponi debuit, ut mirarentur omnes infinitam Chriſti charitatem, qua Genus Humanum complexus ſe ipſum præbuit.

Neque verum eſt, quod ſomniant Novatores, Eccleſiam cum ritu dogma mutaſſe, & cum publica Corporis Chriſti expoſitione, & circumgeſtatione adorationis cultum noviter introduxiſſe. Nihil enim hac in re Eccleſia mutavit, ſed ſolum, quod ob diſciplinam arcani occulte a fidelibus fiebat, publice faciendum eſſe, inſtituit. Nota

eſt

eſt Gorgoniæ hiſtoria, quam ejus frater Gregorius Nazianzenus in oratione de ipſius funere fuſius enarrat, quod nimirum febre correpta ad altare domeſticum, ubi pretioſi Corporis, vel Sanguinis Chriſti dona reconditerat, procubuerit adoratura, & invocatura eum, qui ſuper altari honoratur. *Ad altare*, inquit Nazianzenus, *cum fide procumbit, eumque, qui ſuper ipſo honoratur, cum magna clamore invocat*. Neque mirum videri debet, in altari illo domeſtico dona Corporis, & Sanguinis Chriſti recondita fuiſſe a Gorgonia: erant enim illa, quæ fideles diebus Dominicis a Sacerdote accipiebant pro communione domeſtica per hebdomadam ſumenda. Nota quoque eſt Cyrilli Hieroſolymitani admonitio Catecheſi 5. myſtagogica, qua fidelem hortatur, ut calicem Sanguinis Chriſti accipiens, pronus inclinet, & adorationis cultum adhibeat. Plura ſunt antiquitatis monumenta, ex quibus de uſu primitivæ Eccleſiæ conſtat circa adorationis cultum, circa quem nihil poſtremis temporibus innovavit, ſed mentem Antiquorum ſecuta Eccleſia, ſolam fidelium devotionem excitare, & augere ſtuduit.

I N-

9-5-320

Digitized by Google

I N D E X
R E R U M
HAC DISSERTATIONE CONTENTARUM.

A

AFricana Eccleſia quid obſervaverit in admiſſionem Catechumenorum. Pag. 93

Albaſpinæ ſenſus de canone 57. Illiberitano alitèr expenditur. 123

Albertini ſententia de adorandis ſolis ritibus Sacramentorum. 9. ejuſdem argumenta præſignata Corporis Chriſti præſentia ſolvuntur ex diſciplina arcani. 147 ejuſdem error contra publicam Euchariſtiæ expoſitionem, & in proceſſionibus circumgeſtationem ex diſciplina arcani correctus. 157

Alexandrini Synodi teſtimonium pro obſervanda ex Chriſti præcepto diſciplina arcani. 60

Andreæ teſtimonium de obſervata à Paulo diſciplina arcani 14. ejuſdem teſtimonia pro eadem diſciplina. 74

Anaſtaſii Bibliothecarii teſtimonium de epiſtola ultima D. Chryſoſtomi. 112

Anaſtaſii Synaitæ teſtimonium pro operibus Areopagitæ ex Dionyſio Alexandrino. 118

Apoſtoli de myſteriis clare egerunt cum Catholicis, abſ.nec cum infidelibus, & Judæis 21. Iidem Euchariſtiæ myſterium tacitè Evangelio tradiderunt. 40. iidem cultus pro Sacrificio inſtituerunt. 56

Arcani diſciplina eſt occultatio quorundam myſteriorum Religionis Chriſtianæ, quæ in Eccleſia obſervata 4. & 5. ipſiſ Apoſtolorum temporibus in uſu fuit. 8 Quænam circa illius late diſciplinam inquirantur 4. 17 5. Pro ſolis infidelibus, Judæis, & Catechumenis obſervata fuit. 5, & 8. Ratio, quare pro illis obſervata fuerit 6. Sexto ſæculo abſoleta, & in vita fuit. 108 Æque contra Lutheranos, ac Calviniſtas facit. 156

Arnobii teſtimonium pro diſciplina arcani. 26. O iaunsbbec poſt Arnobium ediſſiſſe, non eſt Arnobii, ſed Minutii Felicis. 27

Athanaſii teſtimonium pro diſciplina arcani. 58

Euſebii de Conſtantini ad fidem converſione 155

D. Auguſtini teſtimonia de Melchiſedech non abeſſe diſciplina arcani, ſed ſemper commendare. 30. Idem recitat Maximo Madaurenſi Religionis myſtica arcana 34 Idem diſtinguit arcani obſervavit in ſermonibus, & pluribus aliis locis obſervandam ſuiſſe indicat 72. ejus ſermo ad infantes alias à Sancto Fulgentio 82. Ejus ſententia de ordinatis per Apoſtolos Sacra Miſſæ ritibus affertur 56

Azymorum controverſia inter Latinos, quænam ſit. 86

B

Babylas Patriarcha Antiochenus arcet Numerianum ab Eccleſia, ne videat myſteria noſtra Religionis. 127
Baptiſmi ritus, & alia occultata olim fuerunt. 12
Baſilii teſtimonia pro diſciplina arcani ab Apoſtolis ſervata. 16. *Ejus loca clariora, quam ut negari poſſint.* 63
Berengarii error de Sacramento Euchariſtiæ. 141
Biblides, & Blandina duæ Martyres Lugdunenſis diverſæ. 33
Bibliotheca Vaticana codices citati pro correctione ultimi ſermonis Divi Joannis Chryſoſtomi. 111. *Iidem pro Sirleti teſtimonio in favorem operum Dionyſii.* 113. *Iidem pro teſtimonio Euſebii de Catechuminatu Conſtantini Imperatoris.* 132
Bona Cardinalis ſententia de dimiſſis ante Apoſtolis, & Evangelii lectionem Catechumenis. 91. *Ejuſdem opinio quoad dimiſſionis abolitionem.* 101

C

Cæcilii figmentum de infanticidio ex Minucio adducitur. 27
Calvini errores de Sacramento Euchariſtiæ ab omnibus contradictum. 141. *Ejus ſequaces fundant ſe in obſcuris antiquorum Patrum locis, quæ ex diſciplina arcani interpretationem accipiunt.* 142
Caſauboni teſtimonium de diſciplina arcani. 8. *Ejuſdem ſententia de ſolo ſymbolo, & ritibus, non vero dogmatibus myſteriorum occultatis.* 9. & 23.
Catechumenorum, & Competentium differentia. 15. 101. 119.
Catechumeni per manuum impoſitionem olim facti. 130. *Ante Evangeliorum lectionem in multis locis dimiſſi.* 91. 93. *Quando inceperint dimitti.* 95. & 99. *Quænam eorumdem ſolemnis ab Eccleſia dimiſſio obſervata fuerit.* 99. & 130
Chriſtiani nomen quotuplititer olim ſumptum. 133
Chriſtus Matthæi 7. *diſciplinam arcani commendavit.* 39. *teſtimonia Patrum pro locis iſtius interpretatione.* 83
Chryſoſtomi teſtimonium de occultando non initiatis ſymbolo. 17. *Varia ejuſdem loca pro diſciplina arcani.* 74. *Ejus adverſarii ob tranſgreſſam diſciplinam accuſati.* 76. *Ejus ſententia de ordinatis per Apoſtolos Sacræ Miſſæ ritibus.* 97. *ejuſdem ſermo ultimus, Cygnius dictus, ubi mentio ſit Dionyſii Areopagitæ, an vere ſit Chryſoſtomi.* 111
Clemens Alexandrinus Pauli verba ad Corinthios de diſciplina arcani interpretatur. 13
Competentibus ſymbolum ante Baptiſmum exponebatur. 15
Confirmationis Sacramentum occultandum fuiſſe. 10. & 77
Conſtantinum Nicomediæ baptizatum fuiſſe, quinam Scriptores, & Patres voluerint. 125. *Quinam Patres, & Scriptores voluerint, eum Romæ baptizatum fuiſſe.* 125. & 134. *Eum myſteriorum participem fuiſſe, aſſerit Euſebius.* 117. *in medio Conciliorum aſſediſſe, ibique arcanorum noſtræ Religionis notitiam habuiſſe, oſtenditur ab eodem.* 128. *Ex his concluditur, nec infidelem, nec Catechumenum fuiſſe, ſed baptizatum ante*
Ni-

Nicenum Concilium. Ibid. *Fuit Chriſtianus ante ſuam vita.* 133

Conſtitutiones ſub nomine Clementis editæ ab Auctore antiquo. 11

Cypriani teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. 57.

Cyrilli Alexandrini teſtimonium pro eadem diſciplina arcani. 78

Cyrillus Hieroſolymitanus in catecheſibus ſuis diſciplinam arcani ſervavit. 7. *Gentilibus myſterium Sanctiſſimæ Trinitatis occultari conſueviſſe, aſſirat.* 17. *Ejus teſtimonia pro diſciplina arcani gratulatina.* 68. *Rationem reddidit, cur arcana occultanda ſint.* 69. *Quandonam clare de myſteriis agi conſueviſſe, aſſerat.* 151

D

Dionyſius Alexandrinus commentaria edidit in Areopagitam. 117 & ſeq.

Dionyſii Areopagitæ teſtimonia pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta. 47. *Dionyſii opera, a quibus impugnata, & quam ob cauſam.* 109. *Ab anonymo temerarie tribuuntur Monacho Severiano, qui in Ægypto ſexto ſæculo vixit.* 110. *Volucris Cæli a Chryſoſtomo vocatus ob ſcripta de Deo, & Cæleſti Hierarchia.* ibid. *Plura loca ex iis deſumpſit Gregorius Nazianzenus* 115. *Aliis Patribus nota fuerunt.* 116.

Dionyſii Areopagitæ opera occultata ex diſciplina arcani uſque ad initium ſexti ſæculi. 120. *Publicata, cum diſciplina arcani jam deſierat.* 121

E

Eccleſia tribus primis ſæculis non admiſit Judæos, aut Gentiles ad Miſſam Catechumenorum. 93. *Eccleſiæ olim non habebant niſi unum altare* 137

Epicurei quædam arcana apud ſe habebant. 24

Epiphanius non eſt auſus formam conſecrationis proferre. 29. *Quia diſciplinam arcani obſervabat.* 67. *Aſſerit, Miſſarum ab Apoſtolis ordinatas fuiſſe.* 97

Epiſcopi olim de ſuo ſacrificio mittebant ad abſentes 138 *Sub fermenti nomine myſterium occultabant.* 140

Euchariſtiæ veritas ex perpetua traditione ad nos derivata. 1. *Patrum loca contra eam a Calviniſtis oppoſita ex diſciplina arcani ſolutionem accipiunt.* 143. *Ejus myſterium ex diſciplina arcani occultari debuit.* 20 *a Minutio Felice in Octavio occultatum* 28 *a Tertulliano ſub panis nomine abſconditum.* 53

Euchariſtia publica in Templis expoſitio, & in proceſſionibus circumgeſtatio olim ob diſciplinam arcani in uſu eſſe non poterat. 158. *Poſt exoletam diſciplinam recte inſtituta publica Euchariſtiæ adoratio.* 159 & 170

Euſebius Cæſarienſis auctoritas quanti ponderis ſit de baptiſmo Conſtantini 133 *Idem ſicuti pugnat in hiſtoria de baptiſmo Conſtantini.* 132 *Ejus hiſtoria Gelaſio primo, & 70. Epiſcopis apocrypha.* 133

Euſebiani olim accuſati ob non ſervatam circa Euchariſtiam arcani diſciplinam. 29

Extrema unctionis Sacramentum an olim occultandum fuerit ex diſciplina arcani. 22

164

F

Fermentum quid ſignificet in antiquis Romanorum Pontificum decretis. 137 *item* 150.
Ferandi teſtimonium de conſuetudine Carthaginenſis Eccleſiæ in occultandis myſteriis pro Catechumenis. 80
Fulgentii Ruſpenſis Epiſcopi teſtimonium pro diſciplina arcani. ibid.

G

Gallia quamdiu Catechumenos dimiſerit ab Eccleſia. 102
Gaudentii Brixienſis teſtimonia pro diſciplina arcani. 71. *Teſtatur, noctem Paſchatis coram ſolis initiatis clare de Sacramentis actum fuiſſe* 152. *Non vero in cæteris ſermonibus Paſchalibus, quia aderant tunc Catechumeni.* 153
Gentiles dogmata ſua olim occultabant. 24. *Et quare.* 25
Gorgonia Euchariſtiam ſupra altare domeſticum adoravit 160
Gregorio Nazianzeno nota fuerunt opera Dionyſii Areopagitæ 113. *Loca ejus ex Areopagita* 115 *Ejuſdem admonitio de occultanda Spiritus Sancti notitia abjectæ mentis hominibus* 16. *Ejuſdem teſtimonium de occultandis noſtra Religionis myſteriis.* 61
Gregorii Nyſſeni teſtimonium pro occultandis myſteriis. 61

H

Hæretici cur olim dogmata ſua occultarint 23 *a Tertulliano accuſati, quod diſciplinam arcani circa Euchariſtiam non obſervarint.* 23
Hieronymi teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deducta 65. *Oſtendit, D. Paulum Hebræis occultaſſe myſterium Euchariſtiæ.* 66. *Citat plures antiquos Patres, quorum aliquos ut Sanctos colit Eccleſia.* ibid.
Hieroſolymis per totam octavam Paſchatis inſtrui Neophytos de myſteriis ſolebant. 154
Hypatius Epheſinus primum in Collatione Conſtantinopolitana oppugnavit opera Dionyſii Areopagitæ, & quare. 109

I

Jacobi *Apoſtoli Miſſa Catechumenorum.* 93. *Ejus Liturgicos poſteritas conſecravit.* 99
Illiberitani Concilii canon 37. *An damnet cultum Imaginum.* 122
Imagines Sanctiſſimæ Trinitatis cur in Illiberitano in parietibus depingi prohibita. 123. *Id factum eſſe ex diſciplina arcani, oſtenditur.* 124
Innocentii Primi teſtimonium pro diſciplina arcani 77
Iſidori Peluſiotæ teſtimonium pro diſciplina arcani. 77
Italia quinto ſæculo habuit Catechumenos. 100
Julii Primi teſtimonium de occultando myſterio Euchariſtiæ non imitatur ex ejuſdem epiſtola deſumptum. 58. & 59.
Juſtinus Martyr qua ratione in prima pro Chriſtianis Apologia eorum myſteria revelarit. 41 *Judæis myſterium Trinitatis revelavit.* 42

Z 2

Digitized by Google

L

Lactantius Firmianus myſterium Euchariſtiæ occultavit 43. *Ejus conſtitutiones pro quibus ſcriptæ.* 44

Latini an aliquando ex fermentato conſecrarint 136

Lugdunenſium Martyrum locus de infanticidio, & aliis criminibus Chriſtianis affictis. 32

M

Magdeburgenſes, quandonam opera Dionyſii ſcripta fuiſſe, exiſtiment 48

Maximi Madaurenſis in Africa Philoſophi verba nihil faciunt contra diſciplinam arcani. 14

Sancti Maximi Martyris teſtimonium pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis Matthæi ſeptimo 48. *Ejus teſtimonium pro operibus Dionyſii Areopagitæ ex Commentariis Dionyſii Alexandrini.* 117. *Cur tantum uno loco commentariis illa citarit* 118

Miſſa Catechumenorum quid ſit. 91

Cœpit temporibus Apoſtolorum. 95

Quouſque duraverit. 99 & 103

N

Neſtorii nomen alieno ſermoni Divi Chryſoſtomi cum multis aliis ab aliquo ſciolo inſertum. 111

Numerianus Imperator ab Eccleſia prohibitus, ne videret arcana. 127

O

Octavius Minutii Felicis. 27

Oecumenii locus de Chriſtianis myſteria Religionis prudentibus expoſituir, & plura falſa continere, ex epiſtola Martyrum Lugdunenſium oſtenditur 31

Onufrii Panvinii annales Eccleſiaſtici haſtenus inediti. 126

Ordinis Sacramentum ex diſciplina arcani occultari debuiſſe. 21

Orientales, qui de ſeptem Sacramentis mentionem fecerunt. 105. *Qui Baptiſmum Confirmatione Romæ ſuſcepiſſent ex diſciplina arcani deduxerunt* 135

Orientalis Eccleſiæ teſtimonium pro fide Catholica contra Lutheranos, & Calviniſtas Pariſiis aſſervatum 2. *Quid in plerisque locis ſervavit circa Miſſam Catechumenorum.* 93. *Quandonam ab eorundem ſolemni dimiſſione ceſſarit.* 102

Origenis teſtimonium contra Celſum de occultatis illum quibuſdam myſteriis. 25. *Idem Gratulatinum cum aliis.* 54. *Ejus ſententia de Theſſalonicenſis epiſtolæ* 58. *Ejus locus contra verſionem Euchariſtiæ adductus ex diſciplina arcani ſolutionem accipiunt.* 146

P

Palladii Helenopolitani teſtimonium pro diſciplina arcani. 27

Patres cur olim non egerint de ſeptem Sacramentis 105. *Eorum loca a Calviniſtis pro figurata Corporis Chriſti præſentia adducta, ex diſciplina arcani ſolvuntur.* 145, 149

Paſchatis, & Pentecoſtis Vigiliæ clare coram ſolis initiatis agebant de Euchariſtia.

chariſtia. 152, & 153
Paulus Apoſtolus Trinitatis myſterium Athenienſibus, & Corinthiis abſcondit. 12, & 34. *Judæis Corporis, & Sanguinis Chriſti myſterium occultavit iiſſe Hieronymo.* 66
Perronii teſtimonium de occultando Eucharistiæ dogmate. 56
Petro Apoſtolo non male tribuitur, quod, diſciplinam arcani circa Trinitatis myſterium obſervari, voluerit. 12. *Verba eidem tributa ab Auctore recognitionum.* 46
Philothei teſtimonium de occultando non initiatis Trinitatis myſterio. 17
Procli teſtimonium de ordinatis per Apoſtolos Sacræ Miſſæ ritibus. 97

P

Recognitiones ſub nomine Clementis ab Antiquo Auctore editæ, earumque locus pro diſciplina arcani. 46
Ritus Eccleſiaſtici quomodo, & quando pro Sacro Euchariſtiæ myſterio inſtituti ſint. 96
Romana Eccleſia an, & quomodo poſt quintum ſæculum dimiſerit a Miſſa Catechumenos 100
Ruffini Aquilejenſis teſtimonium pro diſciplina arcani. 70

S

Sacramentorum numerus, cur apud antiquos non reperiatur, ut apud modernos 105. *Eadem ex diſciplina arcani occultata fuiſſe.* 18. & 106. *Quandonam clare de iis loquebantur Patres* 152.
Sacrificium ex pane, & farre ab Ethnicis Mithræ, Baccho, & Cereri oblatum 56
Scriptura Sacra pro fidelibus ſcripta 90. *Legebatur in Eccleſia primitivis temporibus.* 93. *Servabatur particulari cura a Lectoribus.* 94
Simon Magus, ejuſque diſcipuli Auctores infatuandi Chriſtianis tributi. 87
Sirleti Cardinalis epiſtola de Operibus Dionyſii Areopagitæ Nazianzeno cognitis. 133
Sirmondi interpretatio de fermento Latinorum. 139
Sozomeni teſtimonium de diſciplina arcani pro Symbolo. 16. *Idem Græcolatinum.* 79
Stoici quædam dogmata ſuis diſcipulis occultabant. 24
Symbolum quibus Catechumenis, & quando expoſitum. 35

T

Tentzeli erratum circa diſciplinam arcani 4. *Ejus ſententia de occultatis ſolis Sacramentorum ritibus.* 9 & 23. *Ejus interpretatio de verbis Chriſti Matthæi* 7. *Refutata* 45. & 23. *Ejus opinio de Theodoſii epiſtola refellitur.* 86. *Ejus quoque ſententia de codicibus Sacræ Scripturæ paſſim lectis refutatur* 90. *Ejuſdem irritus conatus in liberando a contradictione Euſebio circa hiſtoriam de Conſtantini baptiſmo.* 129. *Admittit, diſciplinam arcani Calviniſtarum contra Euchariſtium argumenta evertere.* 142. *Fruſtra conatur oſtendere, diſciplinam arcani nihil contra Lutheranos facere.* 155 & ſeq.
Tertulliani locus pro diſciplina arcani ex Chriſti verbis deductus. 49. *Ejus locus de ligno in panem mittendo expoſitus.* 144

Ter-

hac Diſſertatione contentarum.

Tarſiſius maluit mori, quam Sacramenta prodere. 149
Theodoreti teſtimonia ex dialogo II. Atqui quam faciant contra dogmatum occultationem, 35. *Ejuſdem teſtimonia pro diſciplina arcani.* 80
Theophanis ſententia de Conſtantini Baptiſmo Romæ ſuſcepto ex diſciplina arcani. 126
Thyeſtea epulæ ſunt figmentum Gentilium. 86 *Idem ex Minutio Felice.* 28 *Ex Martyrum Lugdunenſium epiſtola.* 32. *Ex Tertulliano.* 51. *Tempore Tiberii excogitatum.* 88
Traditionis crimen, & quam grave fuerit in Eccleſia. 93
Tranſubſtantiationis nomen non ita recens, ut ſomniant Hæretici 150. *Antiquioribus Patribus cur non frequenter uſitatum* 151
Trinitatis myſterium ab Apoſtolis occultatum fuit infidelibus, non tamen Judæis. 51. *Occultatum Catechumenis ab Eccleſia.* 24. *Prohibita ejus imagines in parietibus Eccleſiæ depingi, & quare.* 124

Z

Zenonis Veronenſis teſtimonia de occultatis myſteriis noſtræ Religionis. 57

F I N I S.

Z

9-5-370

9-5 326